

**Dunakanyar Többcélú Önkormányzati
Kistérségi Társulás**

**Területfejlesztési operatív program
2007–2013**

Budapest, 2006

**Dunakanyar Többcélú Önkormányzati Kistérségi Társulás
Területfejlesztési operatív program 2007–2013**

A program a Kistérség megbízásából és támogatásával készült.

Ezúton szeretnénk megköszönni az operatív program készítése során a Stratégiai és Tervezési és Bizottság tagjainak, az önkormányzati tisztségviselők, alkalmazottak, vállalkozók, szakmai és civil szervezetek képviselőinek aktív közreműködését!

A program felújítását készítették:

Dr. Bóth János DTÖKT, elnök

A DTÖKT Stratégiai és Tervezési Bizottságának tagjai:

Edöcsény András Stratégiai és Tervezési Bizottság, elnök

Philipp Frigyes Vác város főépítésze

Deményné Varga Gizella Váci Malom Kft.

Molnár Zoltán Rád

A DTÖKT munkaszervezetésnek munkatársai:

Fülöp Zoltán interjúk készítése, szervezése

Prohászkané Szőke Tünde interjúk készítése, szervezése

Szikora Melinda interjúk készítése, szervezése, alpfokú közoktatás

Tajti Judit interjúk készítése, szervezése

Szakértők:

Bihari Zsuzsa Dimenzió H&B Bt.

Dr. Hamar Anna MTA RKK

Bevezetés

A Dunakanyar Többcélú Önkormányzati Kistérségi Társulás (DTÖKT, illetve Dunakanyar kistérség) részére készülő területfejlesztési stratégia és operatív program feladata részben a 2001-ben elkészült stratégia felújítása, részben a 2007–2013-as tervezési periódusra a kistérségben a fejlesztési elképzelések összehangolása és megvalósításuk ütemezése, és illesztése a Közép-magyarországi régió és a központi operatív programokhoz.

2001 óta a kistérség perspektívájának néhány aspektusa átrendeződött, új helyzetként értékelhetjük az európai uniós csatlakozás, valamint a 2007-ben „szabadon” átjárhatóvá váló szlovák–magyar államhatár hatását. Összegezni szükséges az utóbbi fél és másfél évtized társadalmi-gazdaság átalakulásának térségi folyamatait, megfogalmazni a Dunakanyar kistérség által betölteni szándékozott szerepet a régióban, a térség által elérendő célokat, az ahhoz vezető utak logikus rendszerét, a megvalósítás ütemezését és intézményrendszerét.

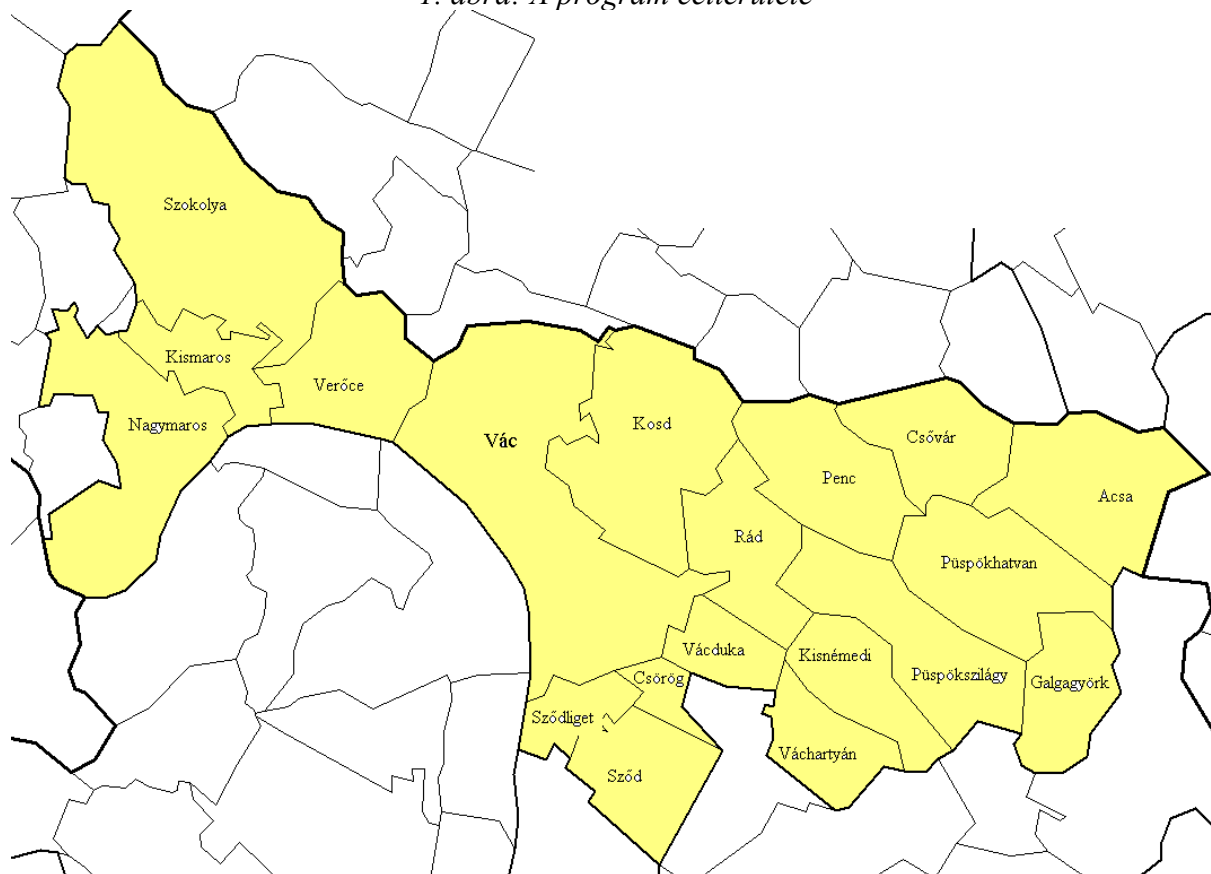
A stratégia elkészítésében a kistérség Stratégiai és Tervezési Bizottságának, valamint munkaszervezetének tagjai is részt vesznek. A stratégia elkészítése kiterjedt terepmunkával kezdődött, amelynek feladata a jelenlegi állapotok felmérése és a fejlesztési irányok, elképzelések összegyűjtése volt az önkormányzati, az intézményi és a vállalkozói szférában.

A stratégia és operatív program területi hatóköre

A váci statisztikai kistérségben 1999-ben jött létre az első, Vác városkörnyéki területfejlesztési társulás nagymarosi központtal, majd ugyanezen évben Dunakanyar Területfejlesztési Önkormányzati Társulásra módosította nevét és áttette székhelyét Verőcére. Ugyanezen évben alakult meg a Galga Menti Önkormányzati Társulás galgagyörki központtal. A kistérségben létrehozott két területfejlesztési társulás jelzi a települések kötődéseinek különbségeit. Verőce, Kismaros, Nagymaros és Szokolya szorosan kötődik az Ipoly mentéhez, míg a Galga menti települések az aszói és – mint a társulás neve is mutatja – a Galga mente természetföldrajzi és kulturális tömbjéhez tartozónak érzik magukat. A kistérség településeinek identitása és tradicionális földrajzi-kulturális kötődései szinte állandó törésvonalakat alkotnak a statisztikai térségen belül, bár – mint általában más kistérségben is – a központellenesség sem ritka.

2004-ben megváltozott a települések statisztikai kistérségi besorolása, Örbottyán és Vácrátót az újonnan alakuló veresegyházi kistérséghez csatlakozott. A váci statisztikai kistérség területén a két területfejlesztési társulást felváltotta váci központtal a Dunakanyar Többcélú Önkormányzati Kistérségi Társulás. Országos tapasztalat, s ennek nyomai fellelhetők a váci kistérségben is, nevezetesen: az önkéntes önkormányzati társulás partneri viszonyához képest a többcélú kistérségi társulásban hatalmi viszonyként jelenik meg a központ és a többi település kapcsolata. Ez visszalépést jelent a korábbiakhoz képest, ugyanakkor a három mikrotérség megszervezésével, a döntési kompetenciák elosztásában Vác háttérbe vonulásával és a mikrotérségek megerősítésével a hatalmi koncentráció jelentősen csökkent és a döntéshozatalban minden érdekelt kellő súllyal képviselteti magát. Emellett a többcélú kistérségi társuláson belül közfunkciók ellátásának racionálisabb modellje építhető fel, és többek számára elérhetővé válnak olyan speciális szolgáltatások, amelyek „optimális üzemmérete” több település ellátása esetén alakul ki.

1. ábra: A program célterülete

Alkalmazott módszertan

Az operatív program készítése során a komplex tervezés módszertanát alkalmazzuk, bár annak nem minden elemét használjuk fel, például logikai keretmátrixot nem készítettünk, de elvégeztük a SWOT stratégiai elemzését, számba vettük a stratégia kockázatait és mérlegeltük azok nagyságát, elvégeztük a prioritások illeszkedésének vizsgálatát. A térséget érintő korábbi dokumentumok feldolgozását, statisztikai adatok elemzését kiegészítjük a kistérségben készített interjúk során szerzett információkkal és az önkormányzati kérdőívek adataival.

A tervezés során figyelembe vettük a korábbi megyei és régiós tervdokumentumokat, valamint a készülő ágazati és régiós operatív programot:

- KMR: struktúraterve, egészségügyi fejlesztési, valamint foglalkoztatási és szociális stratégiája és operatív programja.
- Országos Területfejlesztési Koncepció 2005
- KMR 2007–2013-as területfejlesztési stratégiája és operatív program tervezete 2006
- Duna komplex fejlesztési programja

A programozás során a Pro Régió Kht. NFT Házhoz Jön hálózatában gyűjtött információkat rendelkezésünkre bocsátotta, ezért külön köszönetet mondunk.

A Dunakanyar Kistérség helyzetének értékeléséhez két referenciapontot választottunk. A közép-magyarországi régióban a főváros és Pest megye annyira különböző társadalmi-gazdasági súlyú, olyannyira eltérő folyamatok érvényesek, hogy a statisztikai átlagok értelmezése is meglehetősen nehéz, ezért a befogadó Pest megyét tekintjük vonatkozási pontnak. A Dunaka-

nyar Kistérség, mint neve is elárulja, a Dunakanyarba helyezte identitását¹, ezért a Dunakanyar Térségi Fejlesztési Tanács működési területéhez tartozó nyolc kistérséget – Esztergom-Nyergesújfalu, Dorog, Dunakeszi, Pilisvörösvár, Rétság, Szentendre, Szob és Vác statisztikai térségének mégoly heterogén területét – választottuk viszonyítási alapul.

¹ Az identitással kicsi gondok adódnak, hiszen meglehetősen nehéz pontosan meghatározni, hogy az alkalmazott Dunakanyar kifejezés pontosan milyen települési körre vonatkozik. A továbbiakban a Dunakanyar kistérség elnevezést a váci statisztikai kistérségre alkalmazzuk, a Dunakanyar elnevezést a Dunakanyar Térségi Fejlesztési Tanács működési területének 8 kistérségére vonatkoztatjuk, a Dunakanyar üdülőkörzet pedig a hivatalos üdülőkörzeti besorolás 67 települését jelöli.

Dunakanyar Többcélú Önkormányzati Kistérségi Társulás

Területfejlesztési operatív program 2007–2013

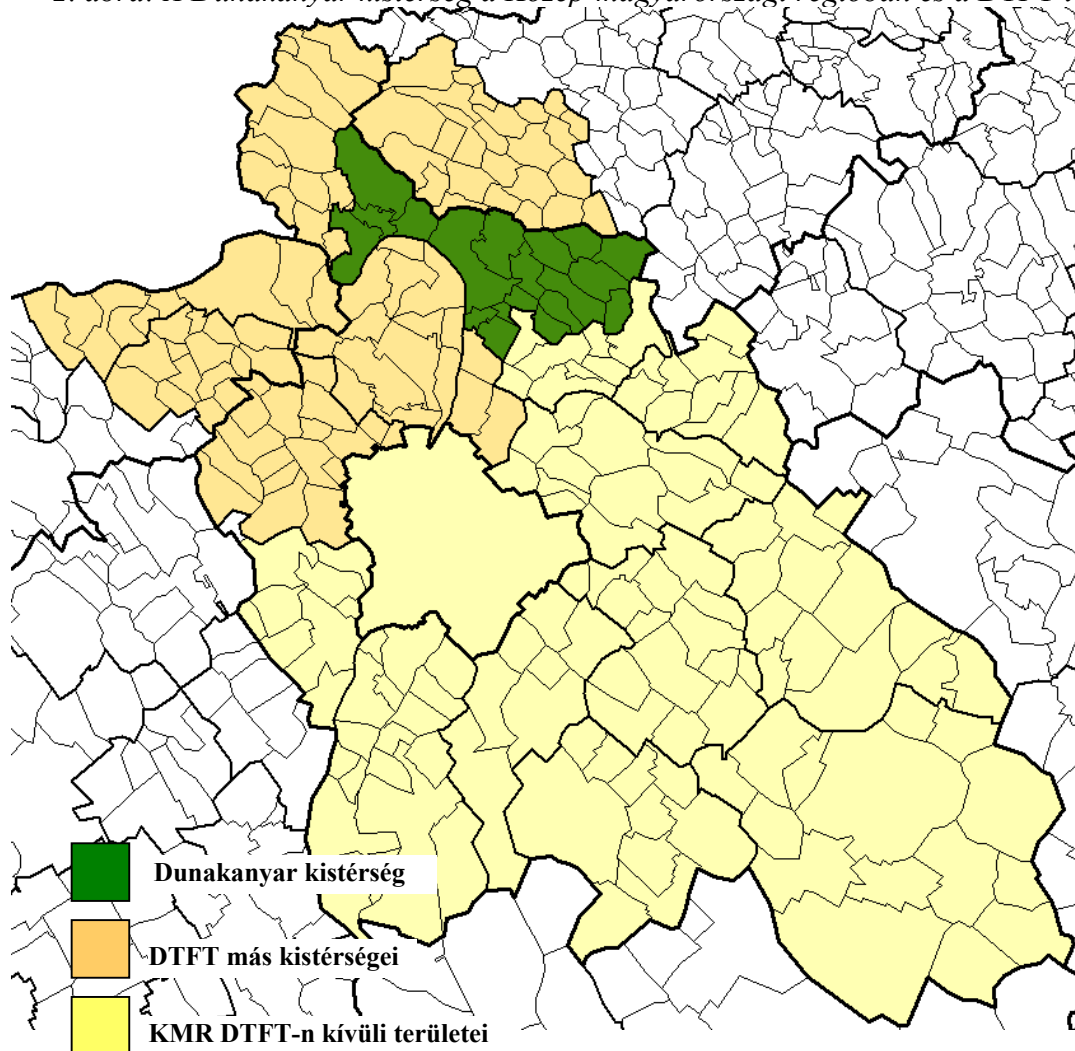
I. Helyzetelemzés

I. Helyzetfeltárás

1. A Dunakanyar kistérség pozíciója

A váci statisztikai kistérség a közép-magyarországi régió északi területén helyezkedik el, egy része a budapesti agglomerációhoz tartozik, más része a megye határán fekszik, a települések harmadik csoportja a 12-es útra fűződik fel. A Dunakanyar kistérségben a fejlődés, civilizálódás kulcsmotívumai időről-időre fellelhetők voltak. A településképződés elengedhetetlen feltétele a víz jelenléte, a városfejlődést viszont természeti adottságai segítették elő. Az eltérő természeti adottságok más-más kultúráknak adnak otthont, így a térség kultúrák határán fekszik, amely ösztönzője a városfejlődésnek. Az iparosodás korai folyamatába a térségben és történelmi vonzáskörzetében található nyersanyagok, a vízi szállítás lehetősége kapcsolta be. A vasút kiépítése Vác várost egyedülálló helyzetbe hozta az országban elsőként megépülő vonal révén. A vasút megépítése az iparosodás során felgyorsította a településképződést, illetve a népesség Budapestre és a környező falvakba történő koncentrálódását. A trianoni határok meghúzósa érintette a kistérséget, amely napjainkig érzékelhető identitás problémát és a határmentiségből adódó problémákat generált.

2. ábra: A Dunakanyar kistérség a Közép-magyarországi régióban és a DTFT területén

A szocialista iparosítás ugyanezen erővonalak mentén éreztette legerőteljesebben hatását: mind a népesség, mind a gazdasági potenciál erőteljes koncentrációja ment végbe. Ebben a

folyamatban a fővárostól már kellő távolságban lévő, de az ingázás révén hozzá szorosan kapcsolódó Vác kisközponti szerepet töltött be és jelentős vonzásterülettel rendelkezett. A kilencvenes években némiképp csökkent vonzása, de elvitathatatlan központi szerepet tölt be máig is. A több évtizedes és a legutóbbi 15 év átalakulásának eredményeképpen a váci statisztikai kistérség társadalmi-gazdasági mutatók és folyamatok alapján három jól elkülönülő zónából áll:

- a budapesti agglomeráció részét képező, illetve Duna menti, szuburbanizáció által erősen érintett települések,
- Vác szoros vonzáskörzete – ezt részben lefedi az előbbi kategória, valamint a
- nehezen megközelíthető, közlekedési árnyékhelyzetben félperiférián és periférián elhelyezkedő települések.

A három zónában a főbb folyamatok nagyon eltérő jellegűek. A szuburbanizáció által érintett területen a népesség növekedése, a gazdaság megerősödése, a jómódú rétegek letelepedése jellemző, ezzel együtt a közszolgáltatások rendszere szűkössé, túlterheltté vált. Vác és vonzáskörzete jól kiheverte a rendszerváltás átalakulását, a mutatók értéke az átlag körül alakul, mindazonáltal nem tartozik az ország legdinamikusabban fejlődő területei közé, noha az agglomerációs kötődés révén intenzív kapcsolatban áll az ország leggyorsabban növekvő területeivel. A nehezen megközelíthető településeken a gazdaság meggyengült, a foglalkoztató képesség jelentősen csökkent, a népesség gazdasági aktivitása lényegesen elmarad a szuburbanizálódó településektől, és az elöregedés erősödése tapasztalható.

A Dunakanyar kistérségben a települések kötődései meglehetősen diffúzak. A településközi kapcsolatok gerjesztője az elérhető funkciók gazdagsága, közvetítő közege az úthálózat és a megszervezett közösségi és egyéni közlekedési lehetőségek. A Dunakanyar kistérség legfontosabb külső kapcsolati iránya a főváros, amelyhez a 2-es, a 2X2 sávokra bővülő 2A-s közúton, az ütemes elővárosi (elsősorban Göd és kisebb részt Fót irányába) vasúti közlekedésen keresztül kapcsolódik. A térség kihasználatlan erőforrása a Duna, amely nem csak tranzit szerep betöltésére alkalmas, hanem rendkívüli rekreációs és energetikai potenciállal is bír. A kistérség kifelé irányuló jelentősebb kapcsolata a Galga mentén Aszód, kisebb mértékben Gödöllő. A Dunán keresztül a kistérségből elvezető és a kistérségbe irányuló kapcsolatok egyaránt jelentéktelenek, bár ésszerű keresztirányú kapcsolat – egy híd –, számottevően oldhatná a Budapesttől függő térszerkezetet, és élénk kapcsolatot generálhatna a két part települései között.

A kistérségbe irányuló külső kapcsolatok hagyományosan a Rétsági kistérségből szerveződnek, valamint a Szobi kistérség településeire is számottevő vonzerővel bír Vác. A távolabbi kapcsolódások, például Balassagyarmat irányából, az oktatási rendszer, a középfokú és felsőoktatás erőssége miatt számottevőek.

A kistérségen belül a központ, Vác, döntő célterület mind a munkaerő, mind a közfunkciók vonzása következtében. A térségi központokon kívül néhány intézmény, cég működése vonzza a munkaerőt, illetve a vállalkozói kapcsolatokat. A kistérségen belül a közlekedési kapcsolatok egészen sajátosan alakulnak, hiszen egyetlen úthálózatra fűződik fel és félperiférikus helyzetet eredményez a Galga mente és a Cserhát vidéke. Szintén egyetlen útra fűződik fel Váchartyán, Kisnémedi és a zsákfalú, Püspökszilágy.

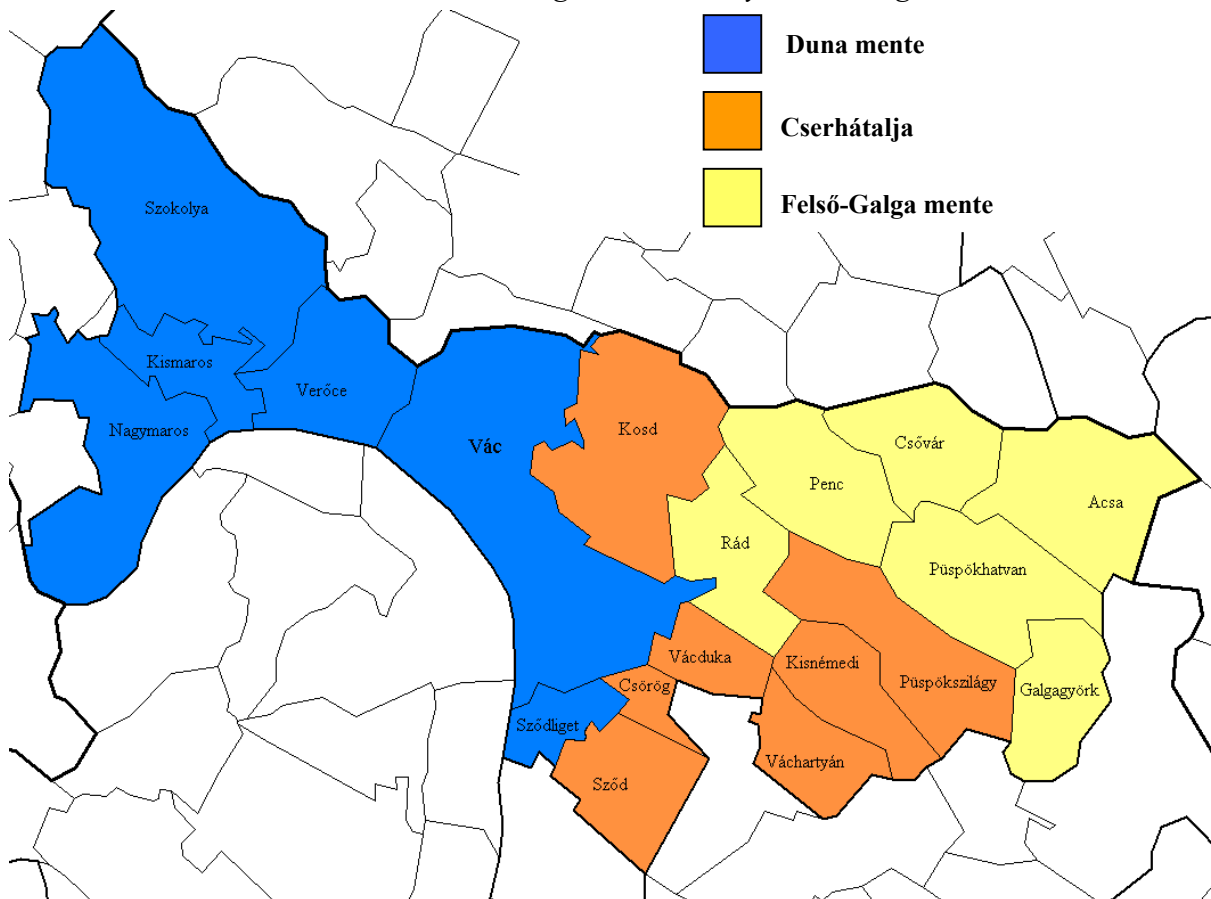
Összességében: A Dunakanyar kistérség leképezi a DTFT egészének problematikáját: a töredezt földrajzi térszerkezet adottságát, valamint az eltérő gazdasági-társadalmi szituációk mozaikos szerkezetét. A Dunakanyar kistérség a fővároshoz erősen kötődik, de számottevő

saját kapacitással és vonzerővel rendelkezik, tér-, gazdasági és társadalmi szerkezete erősen tagolt, különböző területein nagyon eltérő adottságokkal bír, ennél fogva elütrő problémákat kell orvosolni.

A társadalmi-gazdasági folyamatok sokszínúsége és eltérő jellege mellett a többcélú kistérségi társulás a települések identitása és sajátos települési kötődéseit figyelembe véve három mikrotérségre osztotta fel önmagát, a statisztikai kistérséghez tartozó 19 települést: Duna mente, Cserhátalja és Felső-Galga mente.

A váci kistérségen belül meglehetősen nehéz homogén természet- vagy társadalomföldrajzi egységeket megrajzolni, éppen ezért a térképre tekintve furcsának tűnhet a mikrokörzetek lehatárolása. A mikrorégiókon belül a társadalmi-gazdasági folyamatok eltérők. A Duna mentén az erőteljesen szuburbanizálódó Szódliget, a kevésbé érintett Nagymaros, és a stabil folyamatokkal jellemezhető térségi központ mellett a periférikus helyzetű Szokolya található. Cserhátalján a legnagyobb népességnövekedést a legfrissebb, önálló gazdasággal alig bíró település, Csörög mutatja, s az ott zajló folyamatoknak elég kevés köze van a zsákfalunak, Püspökszilágy előregedő társadalmához. De elmondhatjuk, hogy a Felső-Galga mentén is kevés közös pont található a magas roma népességgel és erős szlovák nemzetiségi tudattal rendelkező Galgagyörk és a természetföldrajzi egységhez kevésbé tartozó Rád között.

3. ábra: Mikrotérségek a Dunakanyar kistérség területén

Amiatt, hogy a települések együttműködési készsége és összetartozás érzése szerint szerveződött a három mikrotérség, működőképesebb lehet bármely olyan lehatárolásnál, amely valamely szempontból homogénebb egységeket határozna meg².

2. Környezeti tényezők

2.1. A természeti környezet

A kistérség két nagytáj, az Északi-középhegység és az Alföld találkozásánál fekszik, területét természetes határként a nagy Duna-ág határolja. A Dunakanyar kistérségben a természeti sokszínűségét és gazdagságát a nagytajak jellegzetességeit és az átmeneteket is magukon hordozó kistájai sokaságának köszönheti. A településektől mentes *Központi vagy Magas Börzsöny* valamint a Börzsönyi kismedencékhez tartozó *Szokolyai-medence* képviselik az *erdő borította hegyvidéki jellegű területeket*, ahol számtalan forrás fakad és a térség kisebb, Dunához tartó vízfolyásai (közülük legismertebb a Morgó-patak) erednek. *Zárt erdei* között a gyertyános kocsánytalan és cseres kocsánytalan tölgyesek mellett jellegzetes erdőtársulás a molyhos kocsánytalan tölgyesek. A *patak völgyekben* előfordulnak *szurdokerdők*, és ahol a vízviszonyok ezt lehetővé teszik, megjelennek a forráslápok is. A területen megtalálhatók a zárt dolomit sziklagyepek és kisebb foltokban előfordulnak pusztafüves lejtőgyepek is. Számtalan növény- és állatfaj számára biztosítanak élőhelyet: a lágyszárúak közül kiemelhető a bodzalevelű macskagyökér, a sugárkankalin és az örvös salamonpecsét. Az élőhelyekre legnagyobb veszélyt a terület turisztikai leterheltsége, a természetjáró valamint sport turizmus növekvő népszerűsége jelent.

A *Déli-Börzsöny* nyújt otthont a melegkedvelő tölgyeseknek, molyhos-tölgyes karsztbokorerdőknek és az andezit sziklagyepeknek. A Cserehát nyúlványain elhelyezkedő, sásbércekkel övezett, vízfolyásokban szegény *Kosdi-dombság* átmenetet képez a Cserehát és a Duna-völgy síksága között. Erdőtársulásai mellett kiemelkedő értéket képeznek a nyílt társulások közé tartozó szilikát sziklagyepek, a lágyszárú növények közül említésre érdemes a ritka gomolyos kőhúr, valamint a mediterrán jellegű üröm szádorgó.

A dombság szerves folytatása a Keleti-Cserehához tartozó *Galga-völgy* kistáj, mely a Galga folyó földtörténetileg fiatal völgyhálózatára terjed ki. A Kosdi-dombsághoz hasonlóan szubmontán égerligetek, keményfás ligeterdők, valamint cseres tölgyesek jellemzik erdőtársulásait. Az Alföld szerves részét alkotó Duna-völgyi sík két kistája is megtalálható a kistérség területén. A Duna hordalékkúpján elterülő *Vác-Pesti Duna-völgyet* és a *Pesti Hordalékkúp-síkságot* a Duna uralja kiterjedt magas ártereivel, bokorfűzeseivel, ligeterdőivel (fűz-nyár, tölgy-kőris-szil), gyöngyvirágos tölgyeseivel, jellegzetes ártéri mocsár- és lápréti növénytársulásaival.

A gazdag növény- és állatvilággal, a környezeti hatásokkal szemben rendkívül érzékeny vizes élőhelyekkel rendelkező területekből 6082 hektárt helyeztek természeti védelem alá. Országos védettséget élvez a Magas vagy Központi Börzsöny teljes területe, a Déli Börzsöny, valamint a közöttük elhelyezkedő, a fajok vándorlását és menedékét szolgáló, ökológiai folyosó funkcióját ellátó sáv is. A vizes élőhelyekben gazdag területek közül kiemelkedik érintetlen ártéri élőhelyeivel a váci Kompkikötő-sziget, valamint a mocsaras feltöltődött ártéri területű Égető-sziget és környéke. A sződligeti Debégio-hegy és Kocsma-rét zárja homoki valamint mocsár-

² Mikrotérségi lehatárolási javaslatot tartalmaz a 2001. évi stratégia is, amely konkrét elemzéseken alapul, de gyakorlati jelentőségre a lehatárolás nem tett szert.

és lápréti növényfajaival, ritka lepkepopulációjával az országos védettséget élvező területek sorát.

1.tábla: Országos védettséget élvező területek művelési ág szerint (ha)

Település	Szántó	Gyep	Szőlő	Gyümölcsös	Halastó	Erdő	Kivett	Összesen
Kismaros	1,4	2,1				442,6	7,9	454,1
Nagymaros	104,8	341,8		1,0	2,7	1335,7	202,0	1988,1
Szokolya	67,9	110,9	0,3			3177,9	63,1	3420,2
Szód		5,2				39,8	0,8	45,8
Szódliget		21,0				37,3	7,9	66,2
Vác	5,5	4,3				21,5	80,6	111,8
Dunakanyar kistérség	179,7	485,4	0,3	1,0	2,7	5054,7	362,3	6086,2

Forrás: KvVM Természetvédelmi Hivatal

A kistérség természeti értékeinek gazdagságára utalnak a helyi védettséget élvező, azaz az önkormányzatok által védetté nyilvánított területek. Helyi jelentőségű védettséget élvező váci Vadgesztenye fasor egyedszáma a kártevők miatt folyamatosan csökken. A terjeszkedő településsel szemben a védettség biztosítja a mintegy 8 hektáros nagymarosi szelídgesztenyés fennmaradását. A helyi védelemben részesített természeti értékek közül legnagyobb kiterjedéssel (360 ha) a Cserháthoz tartozó 652 méter magas Naszály-hegy rendelkezik. Növény- és állatvilágából a csapatosan élő, illetve teelő patkós orrú denevéreket, valamint mindhárom – mogyorós, erdei és nagy – honos pefajt. A hegy a vonuló ragadozó madarak útvonalába esik, ősszel és tavasszal számtalan védett ragadozónak nyújt pihenőhelyet.

Az emberi tevékenység veszélyezteti a természeti értékekben gazdag területeket, melyek használatához túl sok, egymással ellentétes érdek kapcsolódik: természetvédelmi, erdészeti, vadászati, turisztikai, gazdálkodói, területfejlesztési, önkormányzati. Különösen éles a konfliktus a természetvédelem és a helyi lakosok valamint a turisták között. Elég, ha a bányászat okozta tájsebre (Naszály), az erdőkben, patak völgyekben illegális személerakásokra, a vizes élőhelyek pusztulásához vezető patakfeltöltésekre, a patakpart beépítésére, az erdei utakon cross-kerékpározásra, az intenzív turistaforgalomra vagy a gyepek túllelgetésére utalunk. A kistérségben a települések terjeszkedése, ezen belül is a zártkertekben élők számának emelkedése, valamint az illegálisan fűrt kutak magas száma okoz gondot.

Országos tapasztalat, hogy a területet használó lakosság, turisták és nem utolsósorban a turisztikai vállalkozók sem rendelkeznek megfelelő ismerettel arról, mit és miért védenek, mire kell figyelni, hogy a használat ne veszélyeztesse a természet megújuló képességét. Különösen a Börzsönyben, de a cserhádi részekben is, az Ipolyerdő Rt és a Duna-Ipoly Nemzeti Park is fokozza a természet megismertetését célul tűző tevékenységét. Mindkét szervezet hangsúlyt kíván fektetni a terület értékeinek bemutatására, szélesíteni – az ökoturisztikai kínálat részét képező – tanösvényeken bejárható és megismerhető speciális táji értékeket.

Az elmúlt években világossá vált, hogy a hivatásos természetvédelem tiltásra épülő, a területek használatát a lehetőségekhez képest maximálisan korlátozó rezervátumszemlélete megbukott. Az emberek kitiltásával sem a védett természeti területeken, sem a természeti értékek megóvásában nem lehet tartós eredményeket elérni, csak az érintett szereplők összehangolt cselekvésével. A természeti értékek megóvásához elengedhetetlen a tudatos használat feltételeinek kiszélesítése és a tudatos társadalmi magatartás elterjesztése.

2.2. Környezeti állapot

2.2.1. Felszíni vizek

A térség a Duna, és részben a Tisza vízgyűjtő területéhez tartozik. Legnagyobb felszíni vízfolyása a Visegrádi szorosból kilépő Duna. A kistérséget elérő folyó vizének oxigéntartalma alacsonyabb a felső szakaszánál, így a vízminősége csak II. osztályú. Az ipari és mezőgazdasági termelés okozta szennyezés visszaszorulása és a nemcsak kommunális szennyvizet befogadó váci szennyvíztisztító telep technológiájának korszerűsítése ellenére sem javult a folyó vízminősége. A bakteriális szennyezés nem csökkent, a nitráttartalom emelkedett, és egyre több gondot okoz az algásodás. A folyó vízminősége kedvezőtlenül befolyásolja a parti szűrésű kutakból nyert ivóvíz minőségét is. Mikrobiológiai szempontból a folyó vize szennyezettnek minősíthető, nyáron a szennyezettség koncentrációja megugrik, általában ezen időszak alatt a vízminőség csak IV. osztályú, ezért fürdőzésre nem alkalmas.

A hegyekről lefutó és a Dunába ömlő patakok közös jellemzője, hogy vízmennyiségük erősen ingadozó, nagyobb esőzések alkalmával többszörösére duzzad a vízhozam. A patakok egyre gyakoribb áradásához hozzájárulnak a víz lefolyását akadályozó, illetve lassító, a mederben és a part mentén elhelyezett illegális szemétkerakások valamint a településeket érintő patakmeder kibetonozása, a kanyarok levágásával járó „patakrendezés” is.

A felszíni vizek harmadik csoportját a mesterségesen kialakított állóvizek alkotják, melyet patak visszaduzzasztással (Püspökhatvan) hoztak létre, vagy a felszíni fejtés eredményeként kialakult bányatavakhoz tartoznak. A kisebb állóvizek horgászatra, rekreációs tevékenységre alkalmasak.

A térség valamennyi településén gondot okoz a csapadékelvezető rendszerek kiépítetlensége, vagy az alacsony befogadó kapacitás. Az egyre gyakoribb, heves esőzések különösen a hegylábánál fekvő településeket érinti érzékenyen, ahol a hegyről lezúduló csapadékvíz veszélyezteti a települések házait.

2.2.2. Felszín alatti vizek

A felszíni vizek összefüggő rendszere, a vízbázis valamint a karszt területek miatt a térség különösen érzékeny a felszín alatti vizek – különösen a talajvíz – szennyezésére. A Duna mellett elterülő valamennyi település területét a felszín alatti vizek fokozottan érzékeny szennyeződési kategóriájába sorolták. Hasonló besorolást kapott a karszton elterülő és területén felszíni víznyelővel rendelkező Csővár is. A térség többi települése az érzékeny szennyeződési kategóriába tartozik.³

A talajvíz szennyezésének legnagyobb forrása a kommunális szilárd és folyékony hulladék. A szennyvízkezelésben az elmúlt években jelentős javulás ment végbe, de a vezetékre rácsatkozott háztartások aránya még mindig alacsony. A települések alatt kialakult szennyvízkúpot tovább táplálja a derítőkől elszivárgott szennyvíz, valamint a felszíni szikkasztás.

³ 7/2005 (III.1.) KvVM rendelettel módosított 27/2004 (XII. 25.) KvVM rendelet a felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken levő települések besorolásáról

2.2.3. Szilárd hulladék

A környezeti terhelés másik forrása a szilárd hulladék nem megfelelő kezelése. A talaj, valamint a talajvizek szennyező forrásai a települési hulladéklerakók, melyek közös jellemzője, hogy az előírt műszaki paramétereknek nem felelnek meg. Hiányzik a talajt védő, a csurgalék beszivárgását megakadályozó megfelelő védőtakarás, és a felhalmozott szemét talajtakarása is. Az elavult, rekultivációra váró települési lerakókat nem használják az önkormányzatok, a hulladékot a csörögi, a márianosztrai és az erdőkürti telepre szállítják. A Vác és környékének kommunális hulladékát befogadó, 2008-ig működő csörögi lerakó sem felel meg azonban hosszabb távon az előírásoknak. Változást az Észak-Kelet-Pest-Megyei Regionális Hulladékkezelési Centrum megvalósítása hozhat. 2009-től az előírásoknak megfelelő kerepesi lerakó fogadja be a térség összes településének kommunális hulladékát, és a projekt keretében a települési lerakók rekultivációját is elvégzik.

A hulladékgazdálkodás speciális területét alkotja az ipari veszélyes hulladék, mely elsősorban a feldolgozóipari üzemekben, a gépjármű szervizekben és az egészségügyi intézményekben keletkezik. 2003-ban a térség 10 településén működő szervezetek összesen 2.130 tonna veszélyes hulladékot helyeztek el. Az összes hulladék mintegy 99%-a Vác ipari üremeiből és intézményeiből került ki.⁴

Püspökszilágy és Kisnémedi határán működik 1976 óta az ország egyetlen kis és közepes aktivitású, nem atomerőművi hulladék tárolására létrehozott nukleáris-hulladéklerakója a Radioaktív Hulladék Feldolgozó és Tároló. Az atomerőművön kívül radioaktív hulladékok képződnek kutató intézetekben, egészségügyi, ipari, mezőgazdasági intézményekben és laboratóriumokban. A nem atomerőművi eredetű kis és közepes aktivitású radioaktív hulladékok keletkezésének mennyisége 15-20 m³/év. Ezt a hulladékot a püspökszilágyi Radioaktív Hulladék Feldolgozó és Tárolóban (RHFT) helyezik el.

1998-ig az ÁNTSZ Fővárosi Intézete működtetésében lévő hulladéklerakóban felszín közeli betontárolókban és csőutakban a különböző típusú hulladékokat elkülönítve tárolják. 1989-ig szállítottak a létesítménybe paksi hulladékot is – nem kiégett fűtőelemeket, hanem az ott használt védőeszközöket, védőruházatot tárolnak Püspökszilágyon. 1992-ben a lakosság hozzájárulása után ismét engedélyezték paksi hulladék elhelyezését, amit végül 1996-ban megszüntettek. 1996 év végéig 4500m³ hulladékot helyeztek el a lerakóban, ebből 1580 m³ származott a paksi atomerőműből. 1998 óta a Radioaktív Hulladékokat Kezelő Közhasznú Társaság működteti a lerakót. A lerakó szabad kapacitása 2004-re 10m³-re csökkent, ezért megkezdték a kibővítést, és a 200m³-es átmeneti tárolót 2005-ben vették használatba. A tárolás mellett a telephely biztonságának fenntartására érdekében teljesíti a hatóságilag előírt környezet- és kibocsátás-ellenőrzési, valamint sugárvédelmi tevékenységeket. A korszerűsítéseknek köszönhetően a telepen a műszaki berendezések színvonala a mai előírásoknak megfelelő. Emellett 2005-ben a telephely környezetének földtani kutatása is befejeződött.

⁴ Hulladékgazdálkodási Információs Rendszer, KvVM

2.2.4. Levegőszennyezés és zajterhelés

Az életminőséget közvetlenül befolyásolja a levegő szennyezettségének nagysága. A térség összes települése Budapest és környéke légszennyezettségi agglomerációhoz tartozik⁵. A besorolásnál meghatározták a kéndioxid, a nitrogéndioxid, a szénmonoxid, benzol és a szilárd (por) szennyezőanyagok koncentrációjának tartományait. Kiugróan magas a nitrogéndioxid, mely a gépjárművekben használt üzemanyag, valamint a háztartások és a közintézmények fűtésre használt gáz elégetésekor kerül a levegőbe. A besorolás szerint a szennyezettség mind a légszennyezettségi határértéket, mind a tűréshatárt meghaladja. Másik kiemelkedő szennyező forrás a szilárd anyagoknál jelentkezik: a besorolás szerinti tartományban a szennyezés koncentrációja a légszennyezettségi határérték és a tűréshatár közé esik.

A térségben levegőszennyezés legnagyobb forrása a növekvő gépjárműforgalom, különösen a településeken átmenő 2-es és 2A-s útvonalak zsúfoltsága okoz egyre komolyabb gondot. Ezt jelzik a váci mérőállomás éves átlag adatai is. A kéndioxid és a szénmonoxid szennyezés alacsony szintjével szemben a gépjármű forgalom okozta nitrogéndioxid magas koncentrációja jellemző.

2. tábla: Légszennyezettség, a váci mérőállomás adatai, 2005

	kéndioxid (µg/m ³)	nitrogéndioxid (µg/m ³)	szénmonoxid (µg/m ³)	szálló por (µg/m ³)
mért napok száma	286	309	352	346
minimum	0,01*	10,99*	24,38*	4,29*
napja	2005.03.28	2005.08.24	2005.06.27	2005.01.04
maximum	32,51*	116,20 (szennyezett)	2 004,15 (jó)	52,99 (szennyezett)
napja	2005.02.12	2005.02.10	2005.02.08	2005.12.12
éves átlag	2,15*	35,99 (megfelelő)	564,09*	17,47 (jó)

Forrás: Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat, KvVM

*-gal jelölt értékek kiváló kategóriába tartoznak

A levegőszennyezésnél elsősorban a sződiek, valamint sződligetiek érzik megfelelő széljárás-kor a rákospalotai hulladékégető füstjét. A kerti munkákkal járó égetés légszennyezése miatt a legtöbb önkormányzat határozatban szabályozta a tevékenységet.

A gépkocsi forgalom nemcsak a levegőszennyezéshez járul hozzá, hanem a zaj- és rezgésterhelésekhez is. A forgalom okozta zajterhelés mellett a váci lakosok ki vannak téve a jelentős ipari zajterhelés ártalmainak.

2.3. Épített környezetet veszélyeztető tényezők

Az épített környezetre legnagyobb veszélyt a lakóhelyi szuburbanizáció jelenti, melynek eredményeként a települések beépítettsége nő, csökkentve a zöldfelületek nagyságát. A zöldfelületi rendszerek az élhető települések szerves részét alkotják, így rendkívül fontos, hogy a megfelelő tájhasználat kialakításával és fenntartásával a térség továbbra is megtartsa vonzerejét. A Duna menti településeken nagy a nyomás a lakóparkok kialakítására valamint a bevásárló központok megtelepedésére. Különösen értékes a Duna-part, melynek nemcsak a további beépítését kell elkerülni, hanem a terület tájrehabilitációja is szükséges. A szabad területek másik csoportját a rehabilitációs területek alkotják. Vácott a volt Forte-telepen valamint a volt

⁵ 4/2002. (X.7.) KvVM rendelet a légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelöléséről

Vágóhídhöz tartozó területeken az elképzelések szerint lakóövezet kialakítását engedélyezi az önkormányzat. Ugyancsak a rehabilitációs területhez tartozik a volt szovjet laktanya, mely a város tulajdonába került és az épületbe közszolgálati funkciók telepítését tervezik.

3. Demográfiai folyamatok a kistérségben

A demográfiai elemzés hivatott a térség emberi erőforrásainak elsődleges feltérképezésére, a térségben zajló népesedési folyamatok feltárására, a térség helyzetének felvázolására.

3.1. Az agglomerálódás története és a szuburbanizáció jelene

A Dunakanyar kistérségben az elmúlt hat évtized alatt a kistérség népességének száma a nyolcvanas évek megtorpanását kivéve lassan, de folyamatosan nőtt. A gyarapodás 40%-os mértéke ugyan elmaradt a jelentős népességkoncentrációt magáénak mondható DTFT területén, illetve Pest megye lélekszámának növekedésétől, de jelzi, hogy a térséget érintették az elmúlt évtizedek jelentős népességmozgásának folyamatai.

3. tábla: Népesség változása

Területi egység	Jelen lévő népesség			Lakónépesség				Állandó népesség		
	1949	1960	1970	1980	1990	2001	2004	2004	2005	2006
Acsa	1 373	1 563	1 570	1 578	1 493	1 494	1 533	1 506	1 506	1 504
Csörög							1 891	1 791	1 807	1 876
Csővár	770	814	807	800	704	687	694	676	676	662
Galgagyörk	924	1 057	1 115	1 157	1 035	1 055	1 090	1 087	1 088	1 087
Kismaros	829	1 058	1 301	1 337	1 616	1 800	1 844	1 872	1 876	1 901
Kisnémedi	958	966	961	873	709	659	691	686	691	694
Kosd	2 092	2 137	2 281	2 276	2 121	2 239	2 385	2 309	2 310	2 345
Nagymaros	4 664	5 165	5 041	4 775	4 253	4 393	4 488	4 589	4 612	4 676
Penc	1 356	1 327	1 368	1 384	1 313	1 393	1 394	1 375	1 379	1 398
Püspökhatvan	1 561	1 590	1 679	1 640	1 612	1 586	1 555	1 547	1 553	1 542
Püspökszilágy	1 062	1 131	1 085	999	803	723	741	745	747	738
Rád	1 316	1 468	1 469	1 530	1 504	1 611	1 745	1 708	1 708	1 717
Szokolya	2 004	2 074	2 106	1 921	1 760	1 725	1 767	1 734	1 742	1 754
Szöd	2 504	2 873	3 126	3 579	3 489	4 325	2 993	3 093	3 113	3 179
Szödliget	2 086	2 636	3 062	3 093	3 145	4 207	4 337	4 245	4 268	4 324
Vác	21 287	24 682	28 847	33 700	33 747	32 875	33 268	33 899	34 193	34 146
Vácduka	826	870	985	848	794	987	1 067	1 066	1 069	1 142
Váchartyán	1 338	1 456	1 557	1 634	1 491	1 688	1 846	1 811	1 817	1 781
Verőce	2 535	2 748	2 851	2 728	2 646	2 823	3 138	3 122	3 137	3 165
Dunakanyar kistérség	49 485	55 615	61 211	65 852	64 235	66 270	68 467	68 861	69 292	69 631
DTFT	264 930	307 311	335 752	368 479	363 799	403 188	426 237		427 908	
Pest megye	686 953	781 505	875 462	950 804	940 133	1 067 581	1 143 629	1 135 657	1 142 553	1 157 340

Forrás: Népszámlálás megfelelő kötetei, T-star, KSH

A növekedés dinamikája és időbeli eloszlása nem egyenletes. A szocialista gazdaság térszerkezetének kialakulása, a fővárosi munkaerőpiac óriási kereslete vonzotta a fővárosba és környékére a mobil munkaerőt. Az 1950-1970-es években végbement *agglomerálódás* hatása a kistérségben is kimutatható. A népességszám 23,7%-kal növekedett, alig maradt el a DTFT-től és a megyétől, és jelentősen meghaladta az országos 12,1%-os arányt.

Ezen időszak alatt a kistérség egyetlen településének sem csökkent a lélekszáma, ugyanakkor népességtöbbséget értek el a Duna mentén fekvő települések; az üdülőfalu Kismaros (57%), Sződliget (47%) és a térségközpont funkcióját ellátó Vác (36%), valamint Sződ (25%). Kismaros kivételével valamennyi település a fővárosi agglomeráció határán fekszik, és nem kétséges, hogy a lakosságszám növekedésében a fővárosi munkahelyek elérését biztosító vasútvonal járult hozzá.

Az elmúlt másfél évtized alatt a lakosság számának növekedése sem a megyében, sem a DTFT területén nem állt meg, csak a növekedés mértéke és nem utolsósorban a népmozgás iránya változott. A lakossági szuburbanizáció gerjesztette népességnövekedés jellemzi a DTFT és részben a megye területét is. Az elmúlt másfél évtized alatt a kistérségben élők száma csak 8%-kal emelkedett, azonban a települések között jelentős népesség átrendeződést figyelhetünk. Nem meglepő, hogy a két kedvelt üdülő település (Sződliget és Kismaros) népességének növekedése töretlenül folytatódott, de a Váccal határos, illetve jól megközelíthető települések lélekszámának emelkedése a kilencvenes évek közepétől indult el: az adatok Vácduka egyharmados, Váchartyán és Verőce egynegyedés népességnövekedését mutatják, miközben a térségközpont lakosságszáma 1980-as évektől stagnál.

4. tábla: A belterület nagyságának változása

Település	Belterület		Változás	
	1990	2006	ha	%
Acsa	128	128	0	0,3
Csövár	84	85	1	1,6
Kismaros	499	502	3	0,7
Kisnémedi	75	81	6	8,6
Kosd	159	172	13	8,0
Nagymaros	242	243	1	0,4
Penc	72	82	10	13,2
Püspökhatvan	100	110	10	10,4
Püspökszilágy	56	56	0	0,5
Rád	98	115	17	17,2
Szokolya	134	134	0	-0,3
Szöd	246	286	40	16,3
Sződliget	212	213	1	0,5
Vác	1 148	1 397	249	21,7
Vácduka	66	98	32	48,0
Váchartyán	155	170	15	9,4
Verőce	266	277	11	4,2
Galgagyörk	111	114	3	2,8
Dunakanyar kistérség	3 851	4 264	413	10,7

Forrás: KSH, Takarnet

A fővárost körülvevő, agglomerációs kistérségekhez hasonló, robbanásszerű népességnövekedés nem ment végbe a Váci kistérségben. A lakóhelyi szuburbanizáció térbeli kiterjedése már a kilencvenes években elérte a kistérség déli településeit. A városi – legyen az fővárosi, a Dunakeszi térség városaiból vagy váci – lakosok kiköltözésének irányát és dinamikáját alapjaiban a rendelkezésre álló mobil ingatlanok száma, valamint a települések fejlesztési elképzelései határozzák meg.

Míg az elmúlt másfél évtized alatt a szuburbanizáció által érintett Pilisvörösvári, Szentendrei és Dunakeszi kistérségekben nagy területek kerültek parcellázásra, hasonló nagyságú piaci mozgásokról a Váci kistérségben nem beszélhetünk. A kistérség településeinek belterülete 1990 és 2006 között csak 413 hektárral növekedett.

Látható, hogy a parcellázásokra – eredetileg szántó művelési ághoz tartozó földek – Vácot és a várost körülvevő településeken került sor. Ez jelentős részben megmagyarázza Váchartyán és Vácduka, valamint Rád népességnövekedését, valamint a kistérségi központ lakosságszámának stagnálását is. A parcellázható területek hiánya gátolja a parttalan szuburbanizáció megjelenését, és térbeli terjedését valószínűleg azonban csak lassítja, de nem akadályozza meg. Az ingatlanpiaci mozgásokat befolyásolják az önkormányzatok is, melyek településrendezési tervükben a rendelkezésre álló infrastruktúra terhelhetőségéhez igazítják a kívánatos népességszám felső határát. A kiköltözések preferált iránya továbbra is a Duna menti települések maradnak, azonban a parcellázásokat nem mindegyik önkormányzat támogatja. Pl. Verőcén a földtulajdonosok és a vállalkozók nyomása ellenére sem engedélyezik a lakosság-növekedést generáló parcellázásokat, míg Sződön kisebb mértékben ugyan, de tovább folynak a magánparcellázások. A folyamatos népességnövekedés kedvezőtlen hatásai már jelentkeznek a Duna menti településeken: a humán infrastruktúra nem képes lépést tartani a növekvő terheléssel, de gondot okoz a járműforgalom okozta emisszió növekvő mértéke is. A népességnövekedés várhatóan továbbra sem áll le, mert az üdülőterületeken valamint a zártkertekben évről évre nő az állandóan kint lakók száma. Ez figyelhető meg Verőcén és Sződön, de Vácra is. A folyótól távolabb megülő településeken a természetes fogyás ellensúlyozására támogatják a beköltözéseket, különösen, ha az önkormányzat tulajdonában van kimérhető telek (pl. Kosd, Vácduka), míg más településen az önkormányzati telkek értékesítésének lelassulása, az ingatlanpiac pangása okoz gondot (Rád).

A kistérség 19 települése közül Kismaros és Szödliget lakosság száma az utóbbi hat évtized alatt megkétszereződött, míg a térség központjának funkcióját ellátó Vácé 61%-kal nőtt. Szöd lakosságának csökkenését Csörög 2002. évi kiválása magyarázza, azonban a népességvesztést a település napjainkra már üdülőterületének belterületté nyilvánításával ellensúlyozta. Figyelemre méltó, hogy a városi rangú Nagymaros az elmúlt harminc év alatt képtelen volt a hetvenes években bekövetkezett népességvesztését pótolni.

Az elmúlt évtizedek alatt a térség népességszámának növekedése fokozta a népességkoncentrációt és megváltoztatta a települések településnagyság szerinti összetételét. Napjainkban a térségi központban él a lakosok fele, három településen koncentrálódik közel kétharmada (Vác, Nagymaros és Szödliget) és hat településen háromnegyede!

Összességében elmondhatjuk, hogy az ezredfordulón a kistérség települései közül a dinamikus növekedő csoport (Szöd, Szödliget, Kismaros, Vácduka, Váchartyán, Verőce, Rád) mellett megtalálhatók a folyamatos népességvesztésű falvak is. Csóvár, Püspökhatvan és Penc nem tudta megfordítani – a mégoly csekély mértékű – népességvesztés folyamatát, de Kisnémedi, Püspökszilágy és Szokolya átlépett a növekvő népességű falvak közé. A körzet-

központi szerepet betöltő Acsa (oktatás) és Galgagyörk stabil demográfiai folyamatokkal jellemezhetők, bár e stabilitás ára az elöregedés erősödése.

3.2. A természetes szaporodás és a migráció demográfiai hatása

Az 1990 és 2004 közötti természetes szaporodás/fogyás és vándorlási különbözet elemzése a középtávú folyamatok hatását mutatja a települések demográfiai szerkezetére. A térségben a természetes szaporodás kisebb mind Pest megye, mind a DTFT értékénél, mely nemcsak a gyerekvállalási hajlandóság alacsony szintjét jelzi, hanem előre vetíti a korszerkezetben bekövetkezett kedvezőtlen változásokat is. A reprodukció alacsony szintjét azonban ellensúlyozhatja a betelepülők magasabb száma. A migrációs nyereség 1000 lakosra vetített kistérségi átlaga azonban meglepően alacsony (69 fő), szemben a megye 205 és a DTFT 160 fős átlagával. Acsa és Galgagyörk kivételével minden településen a születések és a halálozások számának különbsége negatív értéket mutat. Nem meglepő a fogyó népességű Csövár, Püspökhatvan alacsony természetes reprodukciója, ahol a népességvesztés nem ellensúlyozzák a beköltözők. Figyelemre méltó a térség két városában másfél évtized alatt bekövetkezett változás: Vác és Nagymaros lakosságának növekedéséhez sem a természetes reprodukció, sem a településekre beköltözők száma nem járul hozzá, sőt, a térségközpont migrációs veszteséget mondhat magának. *Vácot környező települések magas migrációs nyeresége jelzi, hogy a parcellázásoknak köszönhetően a kilencvenes években elindult a kistérség központja körül egy új szuburbanizációs terület kialakulása.*

5. tábla: Népmozgalom mutatói 1990-2004.

Területi egység	1000 lakosra jutó		0-14 évesek	60-x évesek	100 fő idősere jutó gyerekkorú	
	természetes szaporodás	vándorlási egyenleg			1990	2004
	1990-2004		aránya, 2004			
Acsa	6,2	22,6	18,0	19,7	94,7	91,4
Csörög			20,6	12,5		164,8
Csővár	-92,9	67,1	13,8	21,9	89,5	63,2
Galgagyörk	14,0	57,1	20,2	19,4	107,3	104,3
Kismaros	-29,8	175,8	13,5	20,6	136,3	65,7
Kisnémedi	-131,4	95,7	14,3	24,6	58,8	58,2
Kosd	-58,4	181,7	15,5	19,2	100,2	80,6
Nagymaros	-71,1	74,7	16,0	23,2	73,7	69,0
Penc	-42,0	103,2	16,4	16,9	134,8	97,0
Püspökhatvan	-21,4	28,5	17,7	20,2	107,9	87,9
Püspökszilágy	-162,0	30,7	13,4	25,1	58,2	53,2
Rád	-63,9	253,7	16,3	17,4	101,7	93,8
Szokolya	-86,0	104,7	14,5	20,7	84,6	70,2
Szöd	-17,7	321,7	16,8	19,0	153,9	88,4
Szödliget	-57,7	491,7	15,2	18,5	99,5	82,1
Vác	-36,2	30,9	16,0	20,2	130,0	79,0
Vácduka	-31,8	330,2	21,6	18,5	99,4	117,3
Váchartyán	-61,6	318,1	17,3	16,4	112,3	106,0
Verőce	-118,0	253,8	15,1	21,9	81,4	69,0
Dunakanyar kistérség	-45,9	115,3	16,1	19,9	113,0	81,1
<i>Pest megye</i>	<i>-30,5</i>	<i>235,8</i>	<i>17,0</i>	<i>18,5</i>	<i>114,4</i>	<i>92,1</i>
<i>DTFT</i>	<i>-28,8</i>	<i>189,6</i>	<i>16,5</i>	<i>19,1</i>	<i>116,7</i>	<i>86,7</i>
<i>Magyarország</i>	<i>-50,5</i>	<i>18,9</i>	<i>15,7</i>	<i>21,0</i>	<i>103,9</i>	<i>74,7</i>

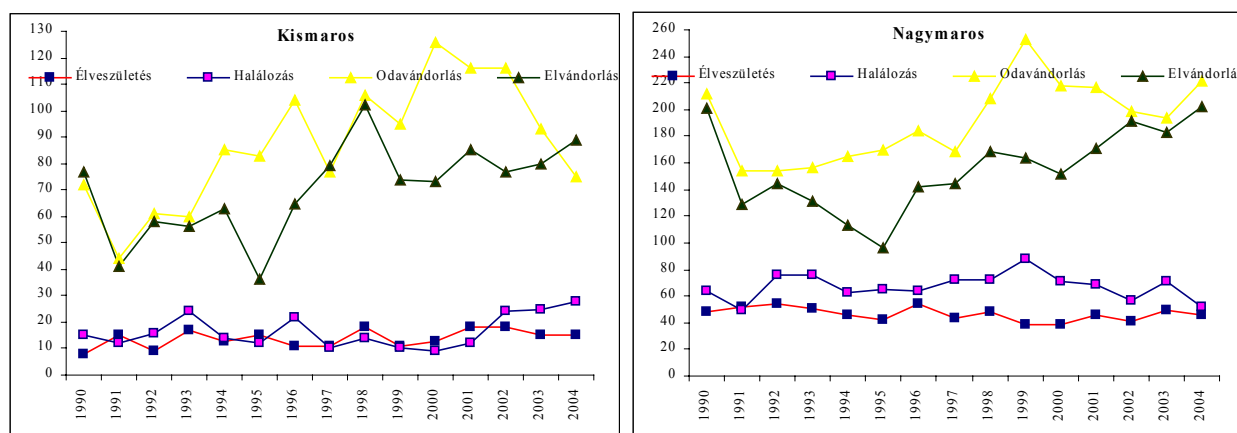
A tizenöt éves folyamat átfogó elemzésében a beköltözések eltérő üteme és volumene jelenik meg. Fontos megjegyezni, hogy gyakorlatilag két település kivételével (Csővár és Püspökhatvan) eltérő időpontokban, de megfordultak a népmozgalom tendenciái, vagyis az országos tendenciákkal szemben, a népesség növekedése tapasztalható. A tendencia több településen nem stabil, a Galga-mentén és a belső, nehezen megközelíthető falvakban könnyedén visszafordulhatnak a folyamatok, és évenként eltérő lehet a változás iránya.

A lakosságszámot befolyásoló területi folyamatok ismeretében nem meglepő, hogy a kistérség társadalmában az elmúlt 15 év alatt a korösszetételben kedvezőtlen változások zajlottak le. Míg 1990-ben a kistérségben 100 időskorúra 113 fő gyerekkorú lakos jutott, 2004-ben számuk már csak 81 fő volt! A kilencvenes évek alacsony természetes szaporodásának eredményeként a térség társadalmára az elöregedés jellemző, még akkor is, ha a folyamat településenként eltérő mértékben jelentkezik. 1990-ben nyolc településen jelezte az öregedési index, hogy több a gyerek, mint az idős lakos, 2004-re a települések száma négyre csökkent (Csörög csak 2002-ben lett önálló!). Püspökszilágy, Csővár és Kisnémedi legutóbbi időkgig folyamatosan fogyó lakosságszáma elkerülhetetlenül a társadalom elöregedéséhez vezetett, ez a tendencia már a kilencvenes évek elején érzékelhető volt a falvak társadalmában. A két korcsoport egymáshoz viszonyított arányában legnagyobb változás Kismaros és Vác társadalmában ment végbe. Az elöregedés mértékét Kismarosnál a beköltözések valamennyire csökkentették, szemben Váccal, melynek lakossága stagnál. A stabil népességű Galgagyörk, valamint a Vác körül kialakult szuburb terület települései – Sződből kivált Csörög, a nagy migrációs nyeregséggel rendelkező Vácduka és Váchartyán – mondhatják magukénak a legkedvezőbb korösszetételű, legfiatalabb társadalmat a térségben.

3.3. A természetes szaporodás és vándorlási egyenleg a kistérség mikrotérségeiben

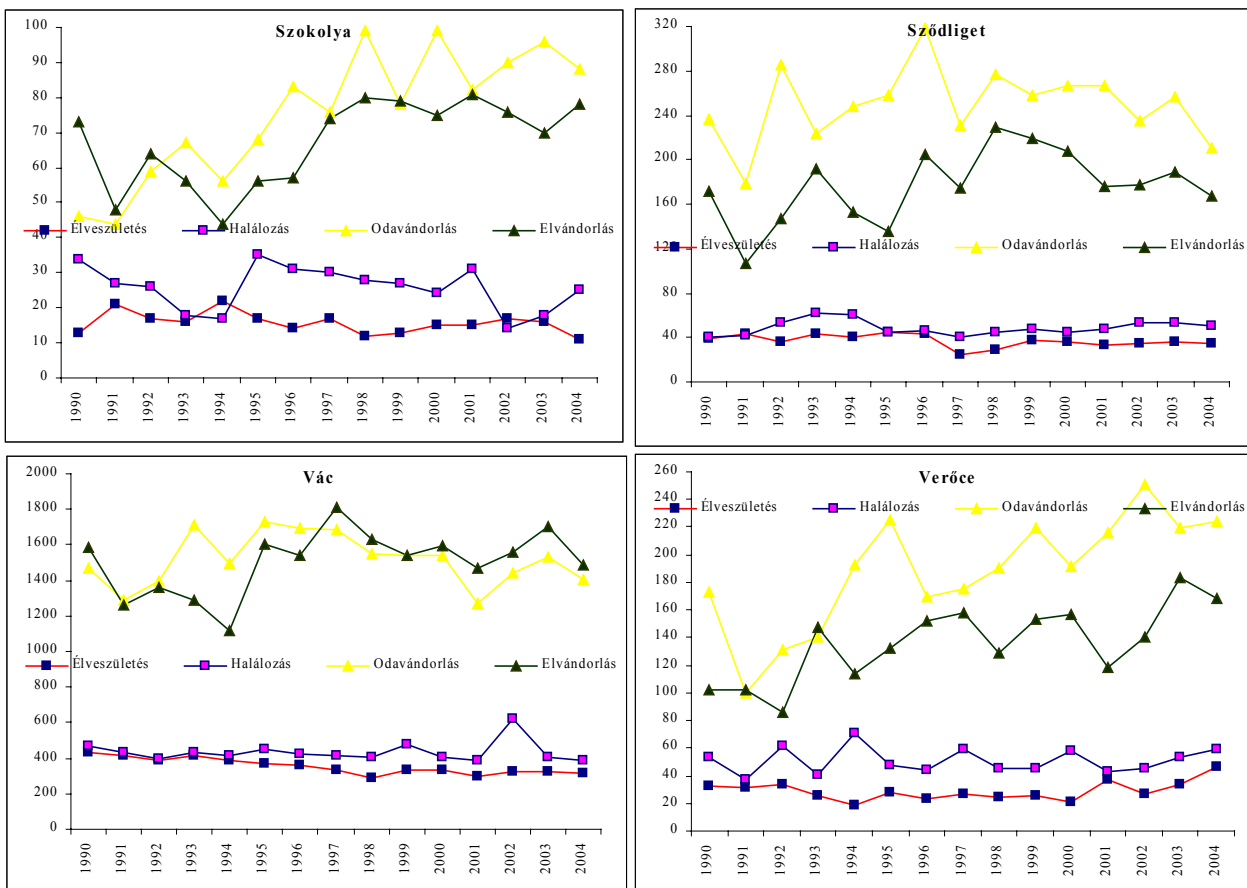
Duna mente

4-9 ábra: Duna mente

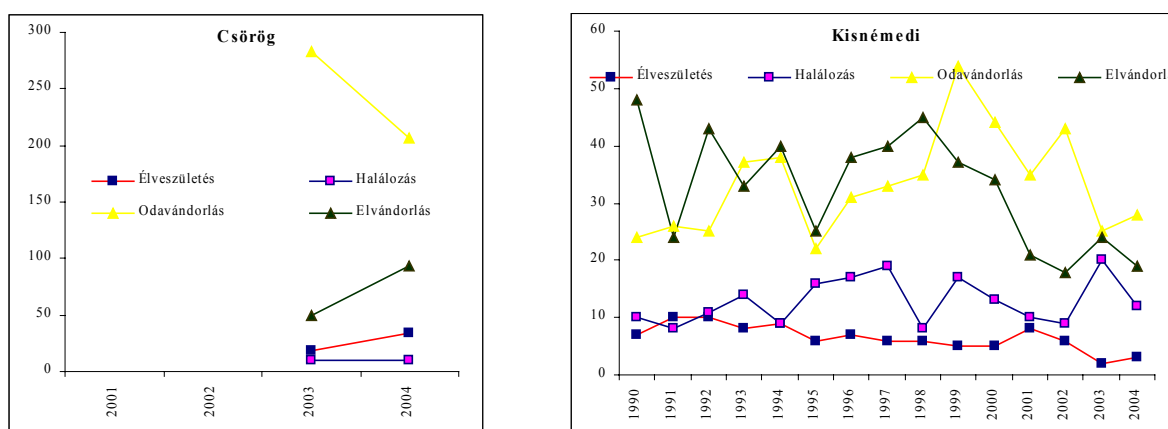
A Duna mente mikrorégióban a települések demográfiai folyamatai nagyfokú egyöntetűséget mutatnak, bár a folyamatok volumene nagyon különböző, nevezetesen: A természetes szaporodás csekély mértékben ingadozik, és szinte kivétel nélkül minden évben negatív egyenleggel zárt az összes településen. A kivételt néhány évig Kismaros jelentette. A vándorlás következtében lényegesen nagyobb a népességmozgás, s e tekintetben is azonosságok tapasztalhatók, egy-egy év csúszott át vándorlási veszteségbe, egyébként minden településre többen ér-

keznek, mint ahányan elhagyják. Az egyetlen kivétel Vác, ahol 1997 óta a migráció következetesen veszteséggel zár.

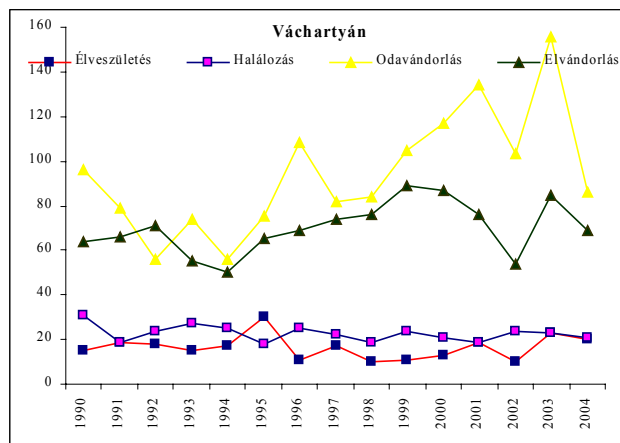
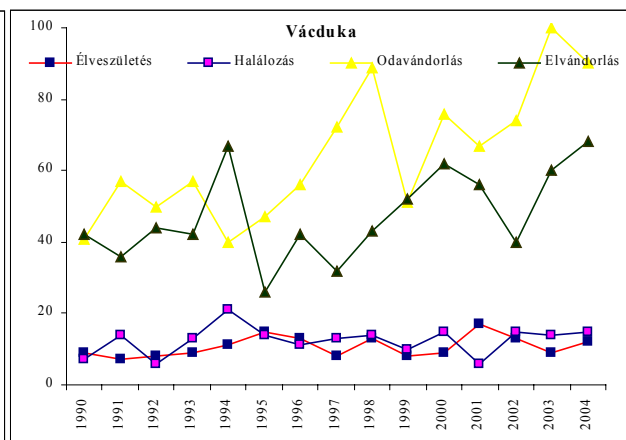
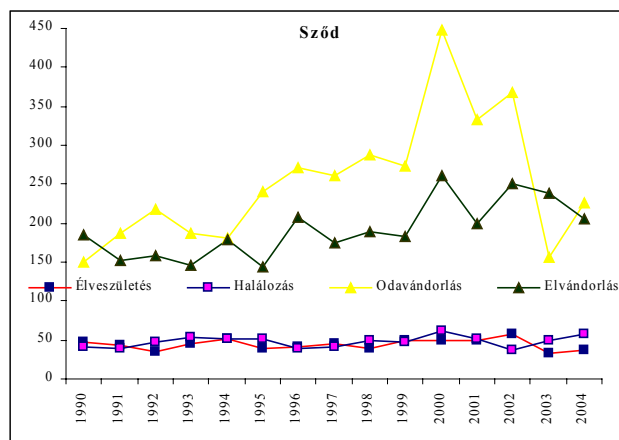
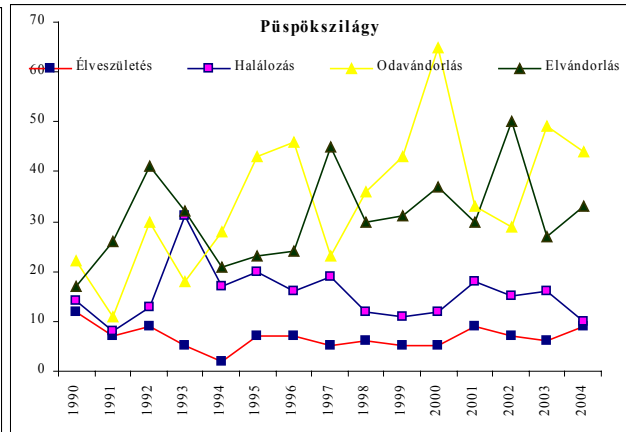
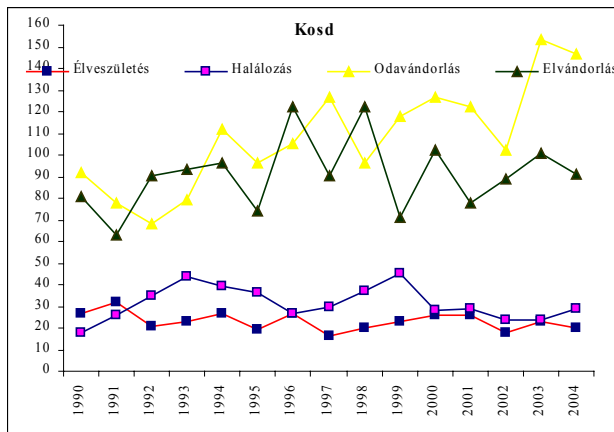
Cserhátalja

10-16. ábra: Cserhátalja

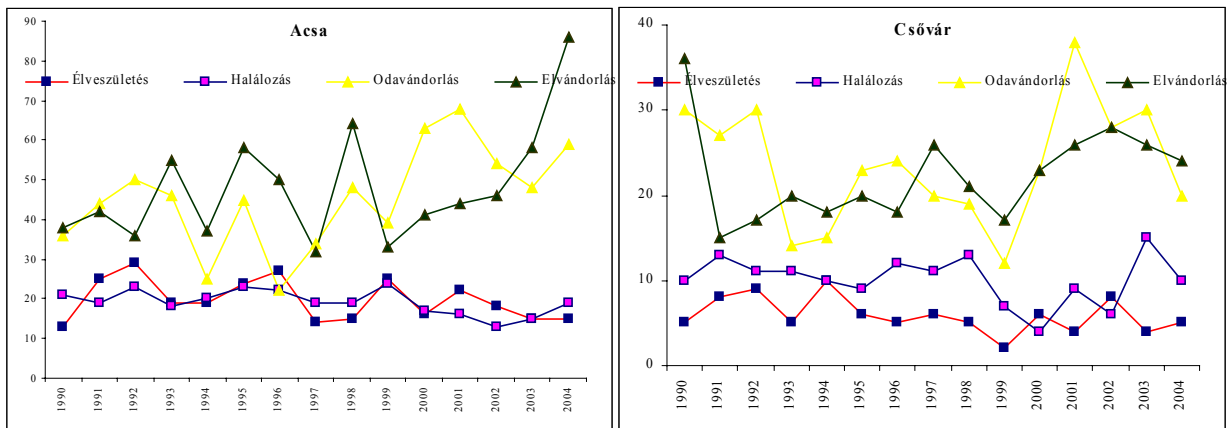
A Cserhátalja mikrotérség igazán sajátos helyzetű településeket gyűjt össze. Az agglomerációs fekvésű, a fővároshoz szorosan kötődő, szuburbanizálódó Sződ és Csörög mellett, az egyetlen útra felfűződő, kis, előregedő falvakból álló „atomhármast”, ahol a nukleáris hulladéklerakó egészen sajátos munkaerőpiaci és ingatlanpiaci helyzetet teremt. Valamint a Vác-

hoz erősen, a budapesti tengelyhez kevésbé kötődő, az elöregedést és népességfogyást a be-
költözés ösztönzésével megoldó Kosd és Vácduka tartozik a csoporthoz.

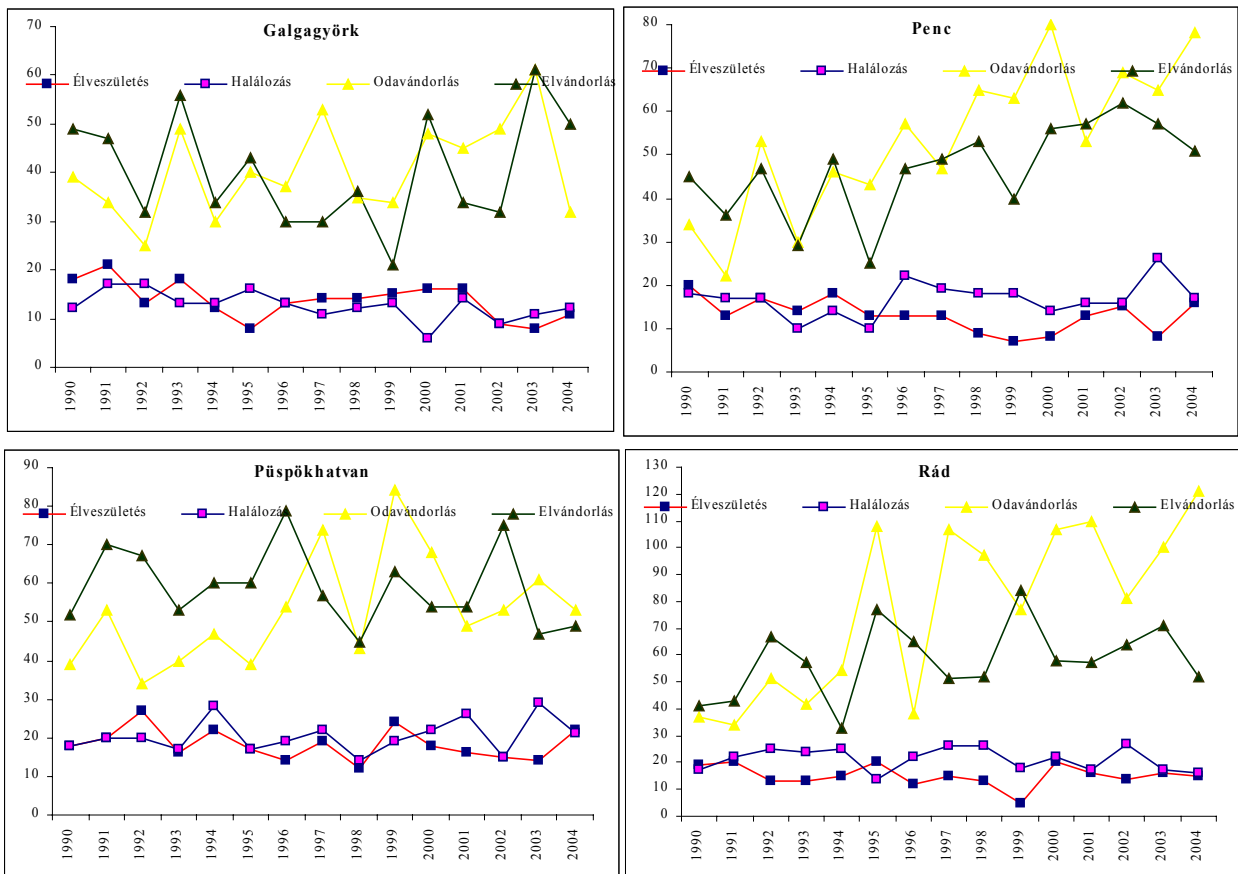

Felső-Galga mente

17–22. ábra: Felső-Galga mente

A Felső-Galga mente már egyszer megszervezte önmagát, amikor saját önkormányzati társulást hozott létre és közös fejlesztésben sikerült kiépíteni a szennyvízhálózatot. A természetföldrajzi együvé tartozást közösen ellátott közszolgáltatások is erősítik. Az egészségügy és oktatás területén nagy hagyományokra tekint vissza az együttműködés. Az általános iskola felső tagozatának működtetése, a körzeti orvos praxisa vagy a fogászati szakellátás egyaránt több települést érint. Mindazonáltal Rád és Penc ebben a csoportban kakukktojásnak tűnik, hiszen Váchoz közel, „szuburb” területként is működik. A két település helyzetének különbsége a demográfiai folyamatokon is követhető, hiszen csak e két községben jellemző többségében a migrációs nyereség, míg a többi településen változékony a folyamat eredménye. S míg a többi településen egyértelmű a periférikus elhelyezkedés, Rád és Penc esetében kevésbé egyértelmű, sokkal inkább Vác holdudvarába tartozónak mutatkoznak.

3.4. Korszerkezet

A népesedési folyamatok eredményeképpen alakul a fiatalkorúak, az aktívak és az idős korúak aránya, amely a térség humán erőforrásainak alapinformációját adja. A korstruktúra egészségességének mérőszáma a fiatalodási index, amely a 60 év felettiekre jutó 14 év alattiak aránya. (5. tábla) A Dunakanyar kistérségben a fiatal és az idős korcsoportok egymáshoz viszonyított aránya kedvezőtlenebb a DTFT térségeiben és a Pest megyében mért nagyságnál, de lényegesen jobb, mint az országos átlag. A mutató értéke Csörögön a legmagasabb, ahol a beköltöző fiatalok mellett a roma népesség nagyobb gyerekvállalási hajlandósága is megemeli a számot. 100 feletti a mutató értéke Vácdukán, Váchartyánban, Verőcén és Galgagyörkön. Az előregedés Püspökszilágyon, Kisnémediben a zsák és a zsák előtti településen a leginkább előrehaladott folyamat, de Csővár, Kismaros, Nagymaros és Verőce esetében is 100 idősre kevesebb mint 70 fiatal jut.

Amennyiben a korcsoportok népességen belüli arányát vizsgáljuk, hasonlóképpen az előzőhöz, a fiatalok aránya magasabb, az időseké alacsonyabb, mint az országos átlag. A vonatkozási pontul választott DTFT és Pest megye értékeinél már kedvezőtlenebb a korszerkezet, lényeges különbségek azonban nem térségi, hanem települési szinten tapasztalhatók. A legkedvezőtlenebb arányok ugyanazon településeken fordulnak elő, mint a „fiatalodási index” esetében, tehát Püspökszilágy, Kisnémedi, Nagymaros, Csővár és Verőce társadalmában 21% feletti az idősek aránya. A gyermekkorúak aránya a szuburbanizálódó és a romák által viszonylag nagy arányban lakott településeken magas: Vácdukán, Csörögön és Galgagyörkön 20% feletti az arányuk, szemben a 15,7%-os országos, vagy a 17%-os Pest megyei átlaggal.

A fiatal és idős korosztályok kizárásával kapjuk meg az aktív korúak csoportját, akik a térség gazdasági erőforrásainak aktivizálásában játszhatnak szerepet. Az aktív népesség aránya meg egyezik az országos átlaggal, de a Dunakanyar kistérség településein, egyes mikrorégióiban egészen más folyamatok állnak e jelenség mögött. A szuburbanizáció által leginkább érintett Duna mentén az új parcellázások területére az aktív korúak, a fiatal és középgenerációk kiköltözése jellemző. Ezek a településeken kifejezetten magas az aktív korosztály aránya. Azon területeken, elsősorban üdülőfalvakban, ahol az üdülőterületek lakóterületté alakítása válik jellemzővé, és nincs hely vagy szándék újabb nagy területek belterületbe vonására, inkább a régebb óta tulajdonos, nyugdíjas, illetve az idősebb korosztály letelepedése tapasztalható, így az aktív korosztályt a kiköltözések kevésbé gyarapítják. Az előbbire legjobb példa Csörög és Vácduka, az utóbbira, Verőce, Kismaros, Nagymaros. A periférikus helyzetű településeken pedig az aktív korosztály aránya azért magas még mindig, mert az előregedés folyamán a fiatal korúak száma csökken és nagyobb mértékben, mint az idősek számának növekedése, ezért középső, aktív korosztály súlya viszonylag nagy marad. A probléma, hogy egy évtized múlva már lényegesen kedvezőtlenebb helyzet alakulhat ki.

4. Gazdaság

A Dunakanyar kistérség gazdasági potenciáljának zöme a térség központjára, Vácra koncentrálnak. A nagyobb települések foglalkoztató képessége változó, mindazonáltal a 2001-ben a kistérség közel 23 ezer munkahelyéből 18 ezer Vácra koncentrálnak. A térség központja, Vác azon városok közé tartozik, amelyek kultúrák határán jöttek létre, egészséges kisvárosi gazdasággal bírt története során. A monarchia korának gazdasági fellendülése, a hajózás és a vasúti közlekedés elérhetősége révén indította el a modernizáció és az iparosodás útján. A szocialista éra ipartelepítési politikája számára Budapesttől már kellő távolságban helyezkedett el ahhoz, hogy ipari tradícióira működő gazdaság épüljön. A Duna melletti települések modernizációs lehetőségei szintén adottak voltak a monarchia idején, és éppúgy be tudtak kapcsolódni a folyamatba a vízi és a szárazföldi közlekedés nyújtotta lehetőségek mellett, a trianoni határok meghúzása azonban perifériára sodorta a települések egy részét.

A Dunakanyar kistérségben Vác vitathatatlan gravitációs erővel bíró gazdasággal rendelkezik, hiszen a munkahelyek száma másfélszerese annak, mint ahány munkavállaló él a városban. Vác gazdaságában napjainkban a legnagyobb foglalkoztatók a transznacionális cégek, amelyek mozgása a világszerte zajló folyamatokhoz igazodik. Vácot a leghosszabb múltra a Naszály bányászataival nyersanyaghoz jutó építőanyag ipar bír, története a mészetektől a valaha a legnagyobb szennyező forrásnak számító cementgyártásig nyúlik. A kilencvenes években a városban a legfontosabb privatizációs akciók egyike volt a DCM értékesítése, amely a beremendi cementgyárral fuzionált, és létrejött a Duna-Dráva Cement Kft. A cég ma is az egyik legnagyobb foglalkoztató a városban, azonban tevékenysége ma már megfelel a legkülönbözőbb környezetvédelmi előírásoknak. A cégnél olyan innovációk lehetősége is felmerül, amely hulladék újrahasznosításával – deponálás esetén veszélyes anyagnak számító hulladékok elégetésével – állítja elő a cementgyártáshoz szükséges rendkívül magas hőmérsékletet. További lehetőségeket rejt a cégnél keletkező hulladékhő hasznosítása is. A vállalatcsoport legsikeresebb tevékenysége napjainkban a külön cégbe szervezett transzportbeton előállítás.

A Tungstam a legelső privatizációs akció volt hajdanán, akkor került a váci fényforrásgyár is amerikai tulajdonba. A General Electric Lighting jelentős átszervezés és modernizációt követően folytatja működését Vácot, és az országban több helyszínen (Nagykanizsa, Kisvárd) gyártják a legmodernebb fényforrásokat.

A vegyipari cégek közül a gumiiparban érdekelt a Taurust a francia Michelin vásárolta fel, amely profiltisztítást hajtott végre, és ma is működik több értékesített üzletága. A vegyipar legnagyobb képviselője a városban a FORTE volt, amely 2004 év vége óta áll felszámolás alatt, mindazonáltal a termelés tovább folytatódik, inkább papírt gyártanak, fekete-fehér papírt és filmet öntenek, színes filmet kiserelnek és főleg német cégeknek bér munkát vállalnak. A jelentősen beszűkült tevékenység mellett felszabadult területeket bérbe adják más vállalkozásoknak. A cég területeinek egy részét már értékesítették, a város vezetése városrehabilitációs övezetnek tekinti az egykori gyárterületet, ahol lakossági funkciók letelepítése szerepel a rendezési tervben.

A kilencvenes évek közepén új cégek jelentek meg a kistérség központjában. Ekkor települt Vácra az IBM. A városban a cég háttértároló-rendszerek gyártását kezdte meg, melyek összeszerelését a Zollner Kft. végezte. 1998-tól az IBM ezen tevékenysége a világon egyedül Vácra koncentrálnak. 1999-től az IBM új háttértároló berendezések (SHARK) gyártását kezdte meg szoros együttműködésben a Zollnerrel. Az IBM DSS és a Zollner együtt kb. 1100 embert

foglalkoztat, ebből 500 IBM munkatárs. A város és az IBM 2002-ben megállapodott, hogy 10 évig helyi adómentességet élvez a cég, de a szponzorálja a város szakképzését.

A város gazdaságának fontos szereplője a hazai nagyvállalattá vált, informatikai rendszerek tervezésére 1995-ben létrejött a SYNERGON Rt. A cég székhelyét 2003-ban Budapestre helyezte, ahol egyébként is koncentrálódnak a cég profiljába tartozó informatikai szolgáltató cégek.

4.1. Agrárium

A mező- és erdőgazdálkodás, állattenyésztés és élelmiszer feldolgozás minden térségben fontos szerepet tölt be a foglalkoztatáshoz vagy a kistérség termelési értékéhez való hozzájárulásától függetlenül, hiszen ezeken az ágazatokon múlik egyfelől a természeti értékek hasznosítása, a talaj termőképességének megőrzése, a táj gondozása, amely alapvető a települések élhetősége, a környezet minősége szempontjából. A Dunakanyar kistérségben az ágazat helyzete az országos és agglomerációs tendenciákhoz igazodóan változott.

A földtulajdon- és az üzemszervezeti viszonyok átalakulásával a mezőgazdasági termelők száma évről évre csökken. A napjainkban is tartó birtokhasználat koncentrációja eredményeként néhány közép- és nagyüzem határozza meg a mezőgazdasági termelés szerkezetét. A termelésben domináns a szántóföldi növénytermesztés (gabona, olajos növények), míg az állattartás az egykori Galga völgye szövetkezet állattartó telepeire (sertés, tejelő szarvasmarha) szorult vissza.

A térség sikerágazataként nyilvántartott bogyós gyümölcsstermesztés elhúzódó válságát éli. A régi telepítéseket leélték, elmaradt a fajta- és szerkezetváltás. Nem jöttek létre az ipari felhasználó mennyiségi és minőségi igényeinek megfelelő ültetvények. A rendkívül gyorsan romló termék megfelelő tárolására, hűtésére nem alakultak termelő társulások. A család élmunkáján alapuló termesztés drága, melyet a tartósan nyomott piaci árak mellett hosszabb távon már nem lehet fenntartani. Gondot jelent, hogy a feldolgozók piaci kereslete évek óta kiszámíthatatlan, a térség egyetlen integrátor vállalkozása felszámolás alatt áll. A felvásárlás körül adódó problémákat kistermelői szinten ma már kezelni tudja a kistermelői értékesítés idén bevezetett szabályozása, amely úgy teszi lehetővé a feldolgozott termékek értékesítését, hogy nem szükséges vállalkozás indítása. A szabályozás gyakorlati alkalmazásának bizonytalanságai (bizonylagadási, nyilvántartási kötelezettség tisztázatlan) ugyanakkor a kistermelőket ma még távol tartják ettől az értékesítése formától.

Napjainkban csak három meghatározó feldolgozó működik a térségben: a Pacific Óceán Tartósítóipari Kft., a Naszálytej Tejfeldolgozó Rt. és a Váci Malom Kft. Az 1990-ben alakított Pacific Óceán Kft. folyamatos technológiai fejlesztéssel érte el, hogy feldolgozott gyümölcskészítményeivel a piac stabil szereplőjévé váljon. A tejfeldolgozók között mind piaci részesedésében mind kapacitása alapján középfeldolgozónak számító Naszálytej termékeinek alapanyagát a környező térségekből biztosítja. A napi 100 tonna búzaörlő kapacitású Váci Malom Kft. biztosítja a Dunakanyar jelentős lisztszükségletét. Ellátási területe Budapest északi részétől a Gödöllői térségen át az országhatárig terjed. A kevés élelmiszer feldolgozó számát emeli a Kosdon működő Tah-Hús Kft., mely működését az elmúlt évben kezdte meg. Ezen kívül mindössze a kuriózumként létező Varga Ökogazdaság tejfeldolgozó üzeme szerepel az engedélyezett létesítmények listáján.⁶

⁶ Az engedélyezett létesítmények listáján 2006. augusztus 14-i állapot szerint.

A kisebb gazdaságok is a nagytáblás mezőgazdasági termelés szerkezetét követik, csak egyetlen gazdaság (Varga Ökogazdaság) található a térségben, mely nemcsak ökológiai gazdálkodást folytat, hanem kiépítette a teljes vertikumot is (állattartás-húsfeldolgozás-értékesítés).

A mezőgazdasági termelés visszaesése nem érintette az 16074 hektárnyi kiterjedésű erdőkre épülő erdőművelést és faipari tevékenységet. A hegyvidéki erdők nem kerültek magánkézbe, sőt itt található az országos természetvédelmi oltalom alatt álló, 5055 hektárra kiterjedő erdőterületek is, melyek elsősorban Nagymaros és Szokolya határában fekszenek. Az Ipolyerdő sajátos, állandó borítást adó gazdálkodásra tért át Királyrét környékén. Ezen gazdálkodás fontos eleme, hogy egyszerre egy erdőrészleten csak egy fa kidöntési sugarában vágják ki a fákat.

A térség erdőállományának művelését az Ipoly Erdő ZRt. Váci Erdészete végzi, 6830 hektáron a naszályi és a püspökszilágyi erdőtömbökben, melyből a Szóri-völgy 5000 hektára tartozik a Natura 2000 területekhez. A Nyugat-Cserhát lábánál fekvő Püspökszilágyot 2500 hektár jórészt tölgyes, cser, bükk, fekete fenyő és szil erdő veszi körül. Az erdészet fő tevékenységi köre az erdőművelés, a fahasználat és a vadgazdálkodás. Az erdők faállományát meghatározó mennyiségben jelen lévő cseres, kocsánytalan-tölgyes és gyertyános-tölgyes állományok jellemzik, melyek felújítása döntő hányadban természetes úton történik. A természetszerű erdőállományok kialakításának érdekében a felújítás során az adott termőhelynek megfelelő, őshonos fajokból álló, elegyes, így ökológiailag stabilabb és gazdaságilag is értékesebb faállományok létrehozása. Az alapvetően nagyvadas területeken gímszarvas, őz és vaddisznó alkotja a vadállományt.

Európai uniós szinten is felmerül a mezőgazdasági tömegtermékek túlermelésének és piacra helyezésének, valamint a gazdaságok támogatásának nagy forrásigénye miatt, hogy az agrártermelés hagyományos körén kívül a megújuló energiatermelés szolgálatába álljon a földterületek viszonylag jelentős részén. Az energiafű és az energiaerdők biztosította, valamint a mezőgazdasági terményekből kinyerhető energiahordozók igen nagy tömegű, bár speciálisan kinyerhető erőforrást jelentenek. A térség erdeiben, a gazdaságokban és a lakosságnál keletkező biomassza energetikai célú felhasználása új stratégiai irányt jelöl a térség gazdaságában.

4.2. Vállalkozási aktivitás

A lakosság vállalkozási hajlandósága az ott élők rugalmasságának, a megélhetési stratégiák sokszínűségének, a térség alkalmazkodó képességének és a tudáskészlet alkalmazásának jelzője. A kistérség lakosainak alacsony vállalkozási kedvére utal, hogy a kilencvenes évek közepén az ezer lakosra jutó vállalkozások számát takaró vállalkozási sűrűség minden területi összehasonlításban alacsony értéket mutatott. A vállalkozás alapítási hajlandóság erősödésével 2004-re a vállalkozási sűrűség ugyan elérte az országos és a megyei mutató értékét, de elmaradt a Dunakanyar térségétől. Kiugróan sok vállalkozás alakult Vácon, Szödligeten és Kismaroson. A kedvező változások ellenére a vállalkozások fele (54,6%) továbbra is egyéni vállalkozásként működik, és csak 20%-uk tartozik a jogi személyiségű gazdasági szervezetek közé.

6. tábla: A vállalkozások száma és sűrűsége

területi egység	működő összes		működő jogi személyiségű		működő egyéni		1000 lakosra jutó működő vállalkozások száma	
	vállalkozások száma							
	1997	2004	1997	2004	1997	2004	1997	2004
Acsa	48	70	9	15	34	42	32,3	45,7
Csörög		60		9		33	0,0	31,7
Csővár	32	49	2	12	25	27	46,5	70,6
Galgagyörk	34	51	6	14	26	34	32,6	46,8
Kismaros	140	185	21	36	89	97	79,5	100,3
Kisnémedi	30	38	9	11	16	16	44,7	55,0
Kosd	105	149	13	20	82	93	48,7	62,5
Nagymaros	296	353	43	61	203	206	67,1	78,7
Penc	43	60	2	7	39	44	31,8	43,0
Püspökatvan	91	110	17	25	64	66	58,6	70,7
Püspökszilágy	42	59	1	5	38	43	57,4	79,6
Rád	64	103	6	17	46	59	42,1	59,0
Szokolya	85	117	19	37	54	61	49,4	66,2
Sződ	194	242	21	42	148	138	49,1	80,9
Sződliget	321	459	47	109	218	214	81,7	105,8
Vác	2712	3361	409	705	1818	1816	77,0	101,0
Vácduka	31	66	5	14	23	35	35,1	61,9
Váchartyán	81	112	8	25	64	60	50,7	60,7
Verőce	133	275	24	58	88	136	48,3	87,6
Dunakanyar kistérség	4482	5919	662	1222	3075	3220	66,5	86,5
Pest megye	73247	98211	12059	23265	48303	48607	71,2	85,9
DTFT	30057	39443	5305	9466	19040	18983	76,4	92,5
Magyarország	734236	969806	135158	220191	465049	504451	70,9	86,3

Adatok forrása: KSH T-Star

A KSH hivatalos adatai szerint a térségben alakult vállalkozások zöme egyéni vállalkozó vagy jogi személyiség nélküli társaság. A foglalkoztatott nélküli, vagyis önfoglalkoztató vállalkozások mellett azonban már megjelent egy kisebb csoport legfeljebb 9 főt foglalkoztató mikrovállalkozás. A kistérség szinte minden településén találunk ilyen helyi viszonylatban rendkívül fontos vállalkozást. A mikrovállalkozások biztosítják az önkormányzatok után a legtöbb munkahelyet a falvakban. Hozzá kell tenni, hogy a mikrovállalkozások túlsúlya gyakran a kis- és középvállalkozások hiányából fakad. A működő vállalkozások 2,9 %-át tömörítő, 10-49 fő közötti foglalkoztatottal rendelkező kisvállalkozások Szokolya (6,8%), Galgagyörk (9,8%) és Kisnémedi (7,9%) gazdasági életében jutnak meghatározó szerephez. A mikro- és kisvállalkozásoknál nagyságrenddel erősebb középvállalkozások foglalkoztatási határa 50-249 fő közé esik. A kistérségben összesen 18 középvállalat – az összes működő vállalkozás 0,3%-a – működik, háromnegyedük székhelye a kistérségi központ. Verőcén, Szokolyán, Rádon és Szödligeten biztosít munkahelyet a helyi és a környező települések lakosai számára egy-egy középüzem. A térség legnagyobb foglalkoztatói a legalább 250 munkahelyet biztosító kilenc nagyüzem: nyolc Vácra és egy Szödligeten működik. Mindazonáltal a statisztikában jelzett vállalkozások olykor csak papíron léteznek.

4.3. A kettős könyvvitelt vezető vállalkozások adatai

Rendelkezésünkre áll a rendszerváltó gazdaság mélypontjáról és a legutóbbi évekből adat a kettős könyvvitelt vezető vállalkozásokról. Az APEH által közölt hivatalos adatok alapján a Dunakanyar Kistérségben a gazdaság kiheverte a rendszerváltás sokkját, de nem tartozik a leggyorsabb gazdasági növekedést produkáló térségek közé. Mint az alábbi táblázatból látható, a Pest megyében a jegyzett tőke megtízszereződött, a váci statisztikai kistérségben az országos folyamatoknak megfelelően, megháromszorozódott. A kistérségben a tőke növekedése mögött részben privatizált váci cégek vonzotta befektetések, részben újonnan letelepedett cégek beruházásai állnak.

7. tábla: Kettős könyvvitelű cégek adatai

Területi egység	Jegyzett tőke (ezer forint)		bruttó hozzáadott érték (ezer forint)	
	1994	2003	1994	2003
Acsa	9 250	62 956	26 994	62 162
Csörög		21 290		49 721
Csővár		25 407		139 647
Galgagyörk	8 470	81 110	12 291	132 988
Kismaros	9 900	175 160	35 152	608 203
Kisnémedi	5 100	51 828	3 982	94 259
Kosd	7 500	58 108	12 548	122 394
Nagymaros	103 060	291 064	228 164	912 860
Penc		12 270		15 357
Püspökhatvan	106 739	176 849	117 497	286 250
Püspökszilágy	6 160	15 140	37 525	3 586
Rád		45 770		26 816
Szokolya	5 710	831 835	18 156	810 434
Szód	307 256	333 332	190 985	249 742
Szödliget	190 358	553 700	146 401	1 145 442
Vác	11 255 544	35 393 205	7 194 461	41 800 411
Vácduka		33 250		65 549
Váchartyán	8 720	44 835	26 077	22 183
Verőce	17 018	188 763	19 395	591 067
Dunakanyar kistérség	12 040 785	38 395 872	8 069 628	47 139 071
<i>Pest megye</i>	<i>207 908 157</i>	<i>2 744 400 867</i>	<i>88 155 249</i>	<i>934 870 009</i>
<i>DTFT</i>	<i>93 813 750</i>	<i>1 337 715 982</i>	<i>38 914 277</i>	<i>387 996 748</i>
<i>Magyarország</i>	<i>4 619 517 912</i>	<i>13 147 963 805</i>	<i>1 791 244 798</i>	<i>9 468 478 022</i>

Forrás: APEH

2006-ban legalább 1 milliárd Ft-nál nagyobb vagyonnal rendelkező cégek száma 10 volt, ebből hat tartozik Vác legnagyobb vállalkozásai közé (Contitech Hungária Ipari Kft., Dominancia Vagyonkezelő, Duna-Dráva Cement Kft., IBM-Data Storage Systems Kft., Synergon informatikai Rt. és Zollner Elektronikai Kft.), míg a maradék cégek elsősorban pénzügyi tranzakciókkal, csoportfinanszírozással foglalkoznak.

A vállalkozások erősségét nem a jegyzett tőkén mérjük, mert éppen az off-shore cégek bejegyzése képes nagy mértékben eltéríteni a gazdaság teljesítményétől a tőkeellátottság mutatóját. A gazdaság erejének mérésére a bruttó hozzáadott értéket használjuk. A hozzáadott érték 1994 és 2003 között közel ötszörösére (484%) emelkedett, de így is csak éppen megha-

ladta az országos növekedés dinamikáját. 2003-ban a térségben előállított bruttó termelési érték az országos érték 0,5 %-át adta, szemben Pest megye 9,9 és a DTFT 4,9%-os részesedésével. A térségközpont gazdasági életben betöltött kiemelkedő szerepét elsősorban nem a vállalkozások magas száma és térségen belül 50%-ot meghaladó aránya magyarázza, hanem az előállított bruttó termelési érték 89%-os részesedése.

4.4. Turizmus

A Dunakanyar kistérségben a turisztika jelenleg a tradicionális üdülő- és kiránduló területekre koncentrálódik, jellemzően időjárásfüggően, tavasztól ősziig fogad látogatókat a térség. A kistérség turisztikai vonzereje természeti és épített értékeinek gazdagságában, és a főváros közelségében rejlik. A Duna-Ípoly Nemzeti Parkhoz tartozó területek természeti környezetükkel egész évben vonzzák a turistákat. Az erdővel borított területek kiváló lehetőséget nyújtanak a természetjárók számára, míg több kisebb tó is található, melyek alkalmasak horgászásra, pihenésre. A szelíd turizmust erősítik a kiépített kerékpáros túraútvonalak (Vác-Rád-Penc-Csóvár-Püspökhatvan-Galgagyörk-Váchartyán) is. A térség rendkívül gazdag kastélyokban, kúriákban és műemlék vagy műemlék jellegű épületekben, melyek a turisztikai programok szerves részét alkotják.

A Dunakanyar egészére készült turisztikai stratégia megállapításai szerint, annak ellenére, hogy a térség kiránduló célterület és a bakancsos, az egészség és a wellness turizmus lehetőségei adóttak, a statisztikai adatok mégis a turisták számának csökkenését jelzik. 2004-ben csak 14 ezer vendégszámot és 28 ezres vendégéjszakát regisztráltak. A kedvezőtlen változások arra hívják fel a figyelmet, hogy a térség turisztikai vállalkozásai nem követik a megváltozott igényeket, fogyasztói szokásokat és nem tudják a főváros közelségéből adódó előnyöket sem kihasználni. A főváros küldő funkciója alig érvényesül, sem a budapestiek szabadidő eltöltésében, több napos pihenésében, sem a fővárosban nagy számban megforduló külföldi turisták térségbe látogatásával. Ezt támasztja alá a külföldi vendégek alacsony, csak 15%-os aránya is. Legnagyobb gond, hogy a vállalkozások egymástól elszigetelten működnek, hiányzik a kooperáció, mely a szolgáltatások nyújtotta eltérő kínálatokat programcsomaggá szervezve több napos tartózkodásra a térségben tartaná az idelátogatókat, valamint minőségi kínálatával évente többszöri visszatérésre csábítaná a vendégeket.

A Börzsönyben a turisztikai kínálat minőségi szegmensét erősíti, egyúttal a legújabb trendeknek megfelelő fejlesztést jelenti Királyréten épülő wellness szálló, a Szokolyán megvalósuló téli és nyári sportcentrum. Mindkét objektum egész évben kínál programot a látogatóknak, így a vállalkozások jövedelmezőségét biztosítani hivatott szezon jelentősen meghosszabbodik. Új minőséget kínál a Nagy Hideghegyen jó stílusban felújított turistaház, ahol a melegkonyha működési engedélye várat magára. Magas Taxon is felújítás alatt áll a turistaház, és a sífelvonók felújításával együtt kedvezőbb sportolási lehetőségeket biztosíthatnak az eddigieknél.

A kistérség erdeiben apró és nagyvadas vadászat kiemelt jelentőségű speciális szegmense a turisztikai kínálatnak, amely a vadászati jogokat birtokló társulatok számára jövedelmező üzleti lehetőség. A szálláshely kínálatban a vadászházak korlátozottan jelennek meg, ma már többségük felújított állapotban várja a látogatókat, főként a vadászokat.

A térségben nincs túl sok lehetőség a horgászoknak, hogy szenvedélyüknek hódoljanak, a meglévő tavakat azonban kellőképpen kihasználják a helybéli, még inkább a városokból, főleg Budapestről érkező sportemberek.

A turizmus háttérét biztosító szálláshelyek minőségével is gondok vannak. A szálláshelyek többsége az olcsóbb, tömeges szolgáltatású kategóriákba tartozik. Turistaszállók működnek Szokolyán és Nagymaroson, a térség egyetlen kempingje Nagymaroson kínálja szolgáltatásait. Vácott, Verőcén és Szokolyán működik csak minőségi szolgáltatást biztosító szálloda. A szálláshelyekkel rendelkező települések számát bővítik a fizető vendéglátásba bekapcsolódó vácdukai, püspökszilágyi és újabban csövéri magánszemélyek. A szálláshelyek térbeli eloszlásából látható, hogy a falvak nagyobb része nem érintett a térség idegenforgalmában. A falusi turizmus infrastruktúrájának kiépítésével és összehangolt működtetésével a keleti rész települései, különösen az öregedő falvakban élők juthatnának jövedelemhez, amennyiben összefogott kulturális és szabadidős programokkal nagyobb kereslet számára is vonzóvá válik a környék. A lehetőségek kiaknázásához elkerülhetetlen az idegenforgalomban érdekelt, eltérő tevékenységgel foglalkozó vállalkozások összefogása, tevékenységének szervezése.

A marketing tevékenység gyenge, a szolgáltatások kínálata nem vagy alig jelenik meg a programcsomagokat kiajánló nagy cégek listáján. A térség sem önálló, sem a Dunakanyar részeként nem alakított ki markáns, egyedi arculatot. Hiányzik a szolgáltatások rögzített, egységes minőségének folytonosságát garantáló és ellenőrző minőségbiztosítási rendszer és ahhoz kapcsolódó turisztikai védjegy is.

A Dunakanyar kistérség turisztikai kínálatának integrációját és nagyobb egységben történő kiajánlását teszi lehetővé a 2006. július 19-én a Dunakanyar napján létrehozott Dunakanyar Turisztikai Klaszter. A vállalkozások által alapított, a DTFT 8 kistérségére tematikus turisztikai lehetőségek összegyűjtését és marketingjét koordináló szervezet nyitott a váci kistérség településein működő vállalkozások tevékenységének integrációjára. Lehet a szálláshely szolgáltatás és vendéglátás a fő tevékenység, mindemellett nélkülözhetetlen a természeti és kulturális értékek összefogott programkínálatként történő megjelenítése is. A kistérség turisztikában és vendéglátásban érdekelt vállalkozói számára elengedhetetlen azon csatornák kiépítése, amely nagyobb, komplex kínálatot biztosító rendszerhez vezet.

5. Foglalkoztatottság – munkaerőpiac

A kistérség a kilencvenes évek változásaival járó gazdasági megrázkódtatást viszonylag gyorsan kiheverte. A térségi munkahelyek száma 1990 és 2001 között ugyan 17%-kal csökkent, de a térségben működő, valamint a beköltöző nagy vállalatok, a fővárosi valamint Dunakeszi kistérség munkaerő-piaci kereslete biztosította a térségbeliek számára a szükséges munkahelyeket. A térség legnagyobb gazdasági (ipari) központjaként működő Vácott a munkahelyek számának 15%-os csökkenése alig maradt el a térségi átlagtól, bár magasabb mind a megyében mind a Dunakanyar térségében bekövetkezett változásnál. Az egy évtized alatt megszűnt 4590 munkahely települések közötti eloszlása rendkívüli mértékben szór. Különösen a mezőgazdasághoz kapcsolódó munkahelyek megszűnése, a szövetkezetek felszámolása, átalakítása csökkentette a helyi munkalehetőségek számát.

Kiugróan magas arányú munkahelyi deficitet Váchartyánban, Püspökhatvanban és Kisménediben a mezőgazdasági termelőszövetkezetek átalakulása illetve felszámolása generálta. Ugyanakkor örömdetes, hogy három településen, Pencen, Szödligeten és Kisménedben ugyan, de Rádon is, több munkahely működött a 2001. évi népszámlálás adatai szerint, mint 1990-ben.

A kistérségben a foglalkoztatottak száma 1990 és 2001 között csak 2645 fővel – 9%-kal – csökkent szemben az országos 18,5%-os változással. Igaz, a foglalkoztatottak számának csökkenése Pest megyében (2,7%) és a DTFT területén (2%) is jelentősen kisebb volt. Nem meglepő, hogy a legkedvezőtlenebb változások részben az előregedő társadalmú falvakban (Kisnémedi, Püspökszilágy) valamint az egykori Galga völgye Szövetkezethez tartozó településeken (Acsa, Galgagyörk, Csővár, Püspökhatvan) ment végbe. Megjegyezzük, hogy a foglalkoztatottak számának csökkenése ellenére Püspökhatvan és Kisnémedi lakossága számára a HM központja valamint az izotóplerakó biztosít helyben foglalkoztatási lehetőséget. Csak Kismaroson és Szödligeten dolgoznak többen, mint 1990-ben, melynek magyarázatát részben a munkahelyteremtésben, részben a fővárosból, valamint Gödről, Dunakesziről és Vácról kiköltözők napi ingázásában találjuk meg.

8. tábla: Foglalkoztatás a Dunakanyar kistérségben

Területi egység	Foglalkoztatottak száma		Munkahelyek száma		Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességből	Regisztrált munkanélküliek a munkaképes korúakból	Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya
	1990	2001	1990	2001	2001	2005	2001
Acsa	693	497	363	291	51,2	3,4	36,3
Csőrög						3,5	
Csővár	326	237	119	88	49,1	3,2	40,5
Galgagyörk	470	344	217	147	48,5	3,6	42,8
Kismaros	734	738		297	59,2	2,4	35,2
Kisnémedi	297	236	204	80	54,8	3,7	46,5
Kosd	928	794	264	207	52,1	3,5	42,5
Nagymaros	1 835	1 544	1 133	736	53,3	2,4	41,4
Penc	591	530	101	130	55,8	3,1	35,1
Püspökhatvan	717	537	465	175	50,8	2,2	36,0
Püspökszilágy	344	257	154	123	53,9	3,6	43,2
Rád	669	650	159	163	58,6	2,6	32,3
Szokolya	771	660	472	328	55,9	2,7	38,8
Szöd	1 612	1 569	651	485	51,5	4,2	36,2
Szödliget	1 354	1 668	507	652	56,1	1,9	31,9
Vác	15 676	14 286	21 041	17 999	57,3	2,8	34,0
Vácduka	352	322	126	90	51,1	3,3	42,4
Váchartyán	718	624	453	206	52,6	3,1	36,6
Verőce	1 149	1 098	927	569	56,9	3,4	37,2
Dunakanyar kistérség	29 236	26 591	27 356	22 766	55,7	2,9	35,7
<i>Pest megye</i>	<i>427 992</i>	<i>416 624</i>	<i>290 213</i>	<i>281 999</i>	<i>55,6</i>	<i>2,9</i>	<i>35,1</i>
<i>DTFT</i>	<i>167 113</i>	<i>163 718</i>	<i>130 771</i>	<i>118 889</i>	<i>57,5</i>	<i>3,2</i>	<i>33,7</i>
<i>Magyarország</i>	<i>4 527 157</i>	<i>3 690 269</i>	<i>4 530 342</i>	<i>3 502 511</i>	<i>53,0</i>	<i>6,7</i>	<i>41,0</i>

Forrás: Népszámlálás 1990, 2001. KSH

5.1. Az ingázás változása 1990–2001

A munkaerő ingázását részben a munkahelyek, az igényeknek, képzettségnek, fizetési elvárásoknak megfelelő munkahelyi kínálat elérhetősége határozza meg. Jellemzően a nagyobb központokban jobbak a fizetések, nagyobb a választék, és ezért ésszerű időn belüli elérés ingázást generál. Egyfelől Vác gazdasága elég nagy, erős és sokrétű volt ahhoz, hogy viszony-

lag széles kínálati palettát biztosítson. Másfelől a szomszédos kisebb falvak nem voltak elég erősek ahhoz, hogy a gazdasági koncentráció terepei legyenek, ezért azokban a munkahelyek szempontjából vákuum alakult ki, ami nagyon jelentős ingázást generált. Az ingázás mértékének kistérségi átlaga 1990-ben és 2001-ben is alacsonyabb volt mint a megyei szint, ám az csak Vác jelenlétének köszönhető, ahol a többi településre jellemző 60-80%-kal szemben az ingázók aránya nem éri el a 30%-ot.

1990 és 2001 között kis mértékben nőtt az ingázás, ami részben a gazdasági aktivitás és a munkahelyek számának egymáshoz viszonyított dinamikájából következnek, nevezetesen a munkahelyek száma jobban csökkent, mint a munkavállalóké, ezért aki dolgozni akar, annak el kell mennie. Részben a szuburbanizáció során kiköltözők, de a fővárosba visszajárók nagyobb mobilitására vezethető vissza.

Fontos megjegyezni, hogy a csökkenő számú munkahelyen a lakóhelyén foglalkoztatottak aránya nem sokat változott (59,3%-ról 60,1%-ra növekedett), vagyis a térségben nem jellemző az, ami más tájakon általános jelenség, hogy a szűkülő munkaerőpiacra nem tudnak belépni a bejárók, a Dunakanyar kistérségben nem változott a munkaerőpiac nyitottsága. Hozzá kell tenni, hogy a kedvező jelenséget szintén a központ kiegyensúlyozott és viszonylag hamar talpra álló gazdasága mentette meg.

A helyi lehetőségek szűkülése ingázást generál. A térségben jelentősen növekedett az eljárók aránya Püspökhatvanban, Váchartyánban, Szokolyán és Vácdukán. A legnagyobb mértékben az ingázás Acsán esett vissza, ám azt nem a helyi gazdaság erejének növekedése okozza, hanem a periférikus lét, a nehezen elérhető munkahelyek és a képzetlen munkaerő viszonylag nagy aránya miatt a munkaerőpiacról történő kiszorulás idézte elő, a munkaerőpiac enyhe bezáródását tapasztalhatjuk.

9. tábla: Ingázás 2001-ben

Területi egység	Összes foglalkoztatott		Lakóhelyén dolgozik		Eljáró		Bejáró		Eljárók aránya	
	1990	2001	1990	2001	1990	2001	1990	2001	1990	2001
Acsa	693	497	229	208	464	289	134	83	67.0	58.1
Csővár	326	237	78	65	248	172	41	23	76.1	72.6
Galgagyörk	470	344	140	107	330	237	77	40	70.2	68.9
Kismaros	0	738	0	196	0	542	0	101		73.4
Kisnémedi	297	236	96	57	201	179	108	23	67.7	75.8
Kosd	928	794	210	178	718	616	54	29	77.4	77.6
Nagymaros	1 835	1 544	734	568	1 101	976	399	168	60.0	63.2
Penc	591	530	67	92	524	438	34	38	88.7	82.6
Püspökhatvan	717	537	286	157	431	380	179	18	60.1	70.8
Püspökszilágy	344	257	124	91	220	166	30	32	64.0	64.6
Rád	669	650	115	125	554	525	44	38	82.8	80.8
Szokolya	771	660	378	262	393	398	94	66	51.0	60.3
Szód	1 612	1 569	391	368	1 221	1 201	260	117	75.7	76.5
Szödliget	1 354	1 668	271	412	1 083	1 256	236	240	80.0	75.3
Vác	15 676	14 286	12 284	10 238	3 392	4 048	8 757	7 761	21.6	28.3
Vácduka	352	322	102	67	250	255	24	23	71.0	79.2
Váchartyán	718	624	232	138	486	486	221	68	67.7	77.9
Verőce	1 883	1 098	498	355	1 385	743	429	214	73.6	67.7
Dunakanyar kistérség	29 236	26 591	16 235	13 684	13 001	12 907	11 121	9 082	44.5	48.5

Forrás: Népszámlálás, 2001. KSH

5.2. Munkanélküliség

A térség gyors magára találását, és a kilencvenes évek első felében a munkaerőpiacról kiszorultak sikeres (rokkant) nyugdíjba menekülését jelzi az alacsony munkanélküliség is. 1993-ban a munkanélküliség alacsonyabb volt az országosnál és a Dunakanyar térségénél is (ez utóbbit a szuburbanizációs folyamat kezdete valamint a szénbányászat összeomlása magyarázza). Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat adatai szerint a térségben 2006 júniusára a regisztrált munkanélküliek 2,1%-os aránya jelentősen kisebb, mint az országos, és alacsonyabb Pest megyénél is. A regisztráltak települések közötti eloszlásának homogenitását tükrözi vissza a legalacsonyabb (1,3%-os Sződliget) és a legmagasabb (3,2%-os Szokolya) arányok közötti eltérés is. A munkanélküliek számának átmeneti növekedéséhez, kisebb hullámszához hozzájárulnak a multinacionális cégek szlovák munkaerő kiváltása, valamint a kisvállalkozások idényjellegű munkavégzése is.

A munkanélküliek elhelyezkedésének esélyét növelik a munkaügyi központ által szervezett át-, valamint továbbképzések, melyek szerkezetét az elérhető oktatási intézményi háttér határozza meg. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a nyelvi és számítógépes tanfolyamokon szerzett tudás csak akkor segíti elő az elhelyezkedést, ha hozzáadott érték termelő szakismerettel társul. Az átképzéseket a város környéki falvakban élő, rugalmasabb munkanélküliek veszik igénybe, míg a távolabbi településekről elvétve élnek a lehetőséggel.

A regisztráltak alacsony száma nem is egy településen okozott gondot, nehezítve a közmunkaprogram elindítását. Általános a vélemény, hogy a regisztráltak száma nem fedi le a tényleges munkanélküliséget, nagyon sokan dolgoznak a fekete gazdaságban.

A munkanélküliek belső megoszlására a 2004. évi KSH adatok állnak rendelkezésünkre. A kedvező munkaerőpiaci kereslet ellenére a regisztráltak 34,3%-a – 394 fő – tartozik a tartós munkanélküliek csoportjába,⁷ akik hat hónap elteltével sem tudtak visszatérni a munka intézményszerű világába. Különösen Csörögön, Galgagyörkön, Kisnémediben és Váchartyánban kiemelkedően magas a munkaerőpiacról tartósan kiszorultak aránya. A munkanélküliség legfőbb okát az alacsony képzettségi szintben határozzák meg, azonban térségünkben a munkanélküliek csak egyharmada fejezte be iskoláit a nyolc általános elvégzésével. Közel kétharmaduk (63,5%) középfokú végzettséggel rendelkezik, tanulmányait szakmunkásképzőben, szakiskolában végezte, vagy gimnáziumban, szakközépiskolában érettségizett. A középfokú iskolával rendelkezők magas aránya a képzési struktúra és a munkaerőpiac keresletének diszharmóniájára hívja fel a figyelmet.

⁷ A tartós munkanélküliség csak a kifizetésekhez kötött meghatározás, ennek tudható be, hogy másként definiálja a fogalmat a KSH (legalább 180 nap) valamint az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (legalább 365 nap).

6. A lakosság jövedelmi és jóléti viszonyainak alakulása

6.1. A lakosság jövedelmi színvonala

Az életkörülmények minőségét, az elérhető javakat és szolgáltatásokat, a lakosság helyi és nem helyi keresletének nagyságát, az általa eltartható üzlet méretét meghatározza a rendelkezésre álló jövedelem nagysága. Az egy lakosra jutó jövedelmet nemzetközi összehasonlításban használják a települések fejlettségének mérésére. A lakossági jövedelmek vizsgálata során képeztünk egy mutatót, amely országos viszonylatban is nagy pontossággal adja vissza a lakossági jövedelemszintet. Az adózás alá eső összes jövedelmet és a nyugdíjak összegét vettük alapul, és ennek vettük egy lakosra jutó összegét. (A számításban nem szerepelnek az adómentes juttatások és szociális támogatások, de emellett is viszonylag pontos a mutatószám.)

10. tábla: A lakosság jövedelmi és jóléti viszonyainak változása

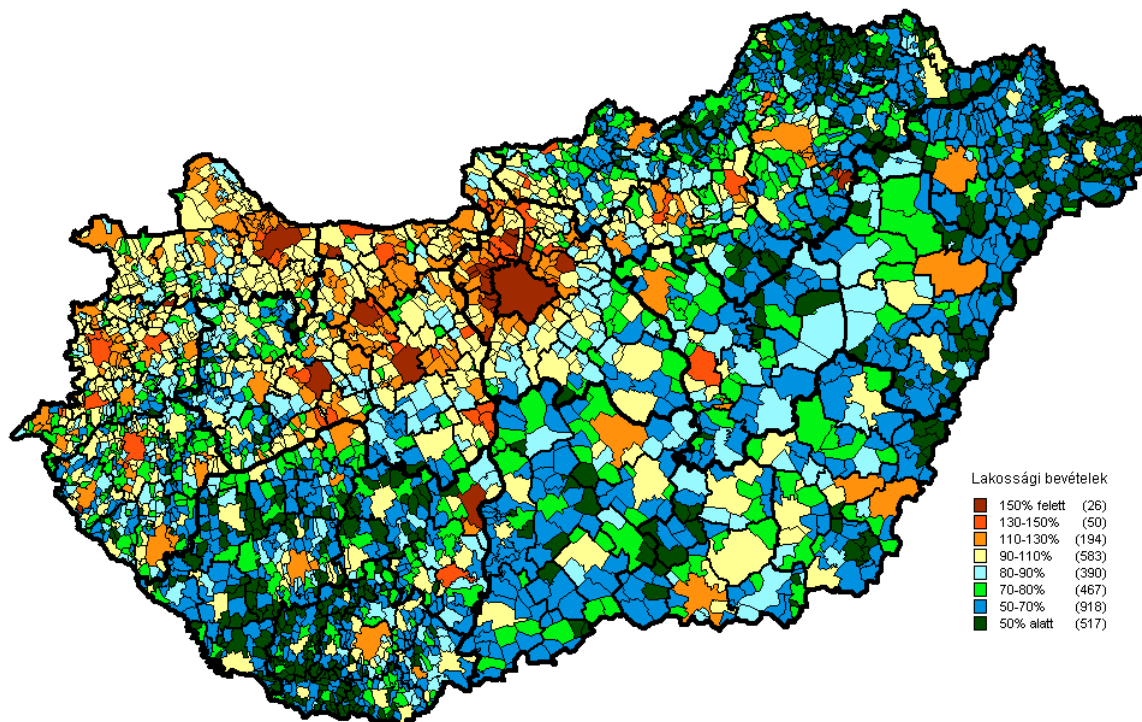
Területi egységek	Egy adózóra jutó jövedelem		Vidéki átlag jövedelemtől eltérés	Adózók aránya		Felsőfokú végzettségűek aránya	100 lakásra jutó autók száma	
	1994	2004		1994	2004		1993	2004
Acsa	21 383	36 895	90	41,5	39,9	5,8	41,3	78,9
Csörög		31 632	77		33,7	0,0		75,1
Csővár	21 519	39 173	96	38,2	38,0	7,1	50,5	67,8
Galgagyörk	22 615	35 656	87	41,2	38,6	6,0	42,7	73,5
Kismaros	31 001	55 992	137	49,0	47,9	21,2	53,8	90,8
Kisnémedi	24 405	42 833	105	44,7	39,6	4,3	54,0	78,0
Kosd	22 870	38 355	94	38,9	38,9	8,0	47,3	83,9
Nagymaros	30 248	47 821	117	41,2	43,0	17,6	40,3	69,0
Penc	22 071	42 027	103	42,1	44,8	4,3	39,2	66,9
Püspökhatvan	23 678	36 540	89	41,0	39,9	9,5	58,6	77,6
Püspökszilágy	22 155	39 751	97	41,0	41,7	7,2	50,5	78,0
Rád	23 089	43 962	108	42,7	46,3	6,5	50,1	76,5
Szokolya	22 002	39 153	96	38,8	41,8	8,4	38,6	72,1
Sződ	21 769	44 795	110	41,0	44,1	7,8	51,2	104,8
Sződliget	28 398	52 668	129	45,3	43,0	18,9	57,2	93,4
Vác	31 065	56 996	140	48,2	48,7	19,7	61,4	79,6
Vácduka	24 247	39 487	97	37,8	36,5	11,8	45,8	79,5
Váchartyán	23 959	41 599	102	40,9	40,4	8,5	41,8	80,7
Verőce	30 196	48 314	118	39,0	41,2	15,8	48,5	81,7
Dunakanyar kistérség	28 631	50 395	123	45,0	45,1	15,8	55,0	80,4
<i>Pest megye</i>	<i>28 441</i>	<i>46 982</i>	<i>115</i>	<i>41,3</i>	<i>42,0</i>	<i>14,9</i>	<i>49,4</i>	<i>88,5</i>
<i>DTFT</i>	<i>29 007</i>	<i>52 678</i>	<i>129</i>	<i>41,9</i>	<i>44,5</i>	<i>18,3</i>	<i>53,8</i>	<i>85,2</i>
<i>Magyarország</i>	<i>29 040</i>	<i>45 427</i>	<i>100</i>	<i>42,2</i>	<i>43,0</i>	<i>16,3</i>	<i>52,8</i>	<i>67,8</i>

Forrás: T-Star, KSH, APEH

Az egy lakosra jutó összevont havi jövedelem (jövedelem és nyugdíj együtt) a kistérségben 50 394 Ft volt 2004-ben. A kistérségben élők anyagi helyzete kedvezőbb mind az országos mind a Pest megyei átlagnál, de alacsonyabb a fővárosi szuburb területeket is magába foglaló DTFT térségeinél. Realisabb képet kapunk a lakosok jövedelmi helyzetéről, ha az átlag havi jövedelmet nem az országos, hanem a vidéki átlaghoz hasonlítjuk, azaz a kiugróan magas jövedelmet koncentráló főváros adatait nem vesszük figyelembe. *2004-ben egy, nem fővárosi lakos havi jövedelme 40 849 forint volt, 9546 forinttal alacsonyabb, mint a Váci kistérségben élőké.* A magasabb jövedelem mögött azonban településenként jelentős szóródás figyelhető meg. Kiugróan magas átlagos jövedelemmel rendelkeznek Kismaros és Vác lakosai (megjegyezzük, hogy e két település a fővárost is magába foglaló országos összehasonlításban is magasabb értékeket mutat mind a megyénél mind DTFT térségénél). A vidéki átlagnál legalább 10%-kal magasabb értéket jeleznek az adatok Verőcénél, Szödligetnél, Sződön és

Nagyymaroson: azaz a szuburbanizáció tradicionális céltelepülésein. A kistérségen belüli jövedelmkülönbségek nagyságát jelzi, hogy a települések felében az egy lakosra jutó havi jövedelem nagysága nem a térségi átlagot, hanem az annál sokkal alacsonyabb országos vidéki átlagjövedelmet sem éri el! A legalacsonyabb átlagjövedelemmel a kiugróan fiatal korösszetételű, magas roma népességű csörögi, valamint az agráriumban nagyobb arányban érdekelt püspökhatvani és galgagyörki lakosok rendelkeznek.

23. ábra: Az összevont átlagos havi jövedelmek „vidéki” átlagtól való eltérése

Adatok forrása: APEH, T-Star, ONYFI, © MTA RKK

A váci statisztikai kistérség az egy lakosra jutó lakossági összjövedelem alapján számolt fejlettségi rangsorban országosan az igen előkelő 20. helyen áll, Pest megyében pedig a budaörsi, pilisvörösvári, szentendrei, dunakeszi és a gödöllői kistérség mögött a 6. helyre került. A települések közötti különbségek azonban meglehetősen nagyok. Az országos települési sorrendben a kistérség települései a 44. helytől (Vác) az 1596 helyig (Csörög) találhatóak, és csak ez utóbbi település került a települési rangsor második felébe. A térségből az első hat település országosan a legjobb helyzetű tizedbe tartozik, további öt a második decilisben található.

A jövedelmi színvonalat több tényező befolyásolja; a kor, az adózók aránya, a nagyobb lehetőséget biztosító munkaerőpiac megközelíthetősége, stb. Országosan a kistérség a kedvezőbb adottságú területek közé tartozik, bár kétségtelen, hogy az adózók aránya magasabb minden referencia területen, és csak Vácott, Kismaroson és a Rádon magasabb az aktív csoport aránya a térségi szintnél.

11. tábla: Az egy lakosra jutó összes „jövedelem” és a települési rangsorban elért helyezés

Település	Egy lakosra jutó "jövedelem"	Sorrend
Vác	845 130	44
Kismaros	812 060	63
Szödliget	744 592	108
Nagymaros	691 991	168
Verőce	689 373	173
Szöd	676 069	193
Rád	615 307	326
Vácduka	607 264	345
Kisnémedi	579 166	448
Püspökszilágy	560 798	542
Váchartyán	542 642	639
Penc	538 179	668
Szokolya	524 897	740
Csővár	501 939	879
Kosd	493 414	940
Püspökhatvan	476 916	1070
Acsa	454 068	1240
Galgagyörk	447 660	1290
Csörög	411 393	1596

Forrás: APEH, ONYFI, T-star

6.2. A lakosság képzettségi színvonala

A lakosság képzettségi színtje és minden jóléti mutató között szoros statisztikai összefüggés mutatható ki országos szinten. A legkedvezőtlenebb munkerőpiaci helyzettel az alacsony iskolai végzettségű szakképzetlenek rendelkeznek.

A legfeljebb nyolc általános iskolát befejezettek aránya (51,6%) valamivel alacsonyabb a megyénél és a DTFT-nél is, kicsit rosszabb az országos átlagnál. Települések között azonban meglepően markáns különbségeket figyelhetünk meg. A térségi átlagnál legalább 15%-kal magasabb arányban vannak jelen a csoport tagjai Vácdukán (70%), Szödon (75%!), Pecen és Galgagyörkön (66%) valamint Acsán (68%). A települések közül Vác társadalmában élnek legkisebb arányban (45,3%) az alacsony iskolai végzettségűek.

A kistérségben nemcsak az országos, hanem a megyei és a Dunakanyar térségénél is magasabb arányban (53,8%) élnek középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők. Kiemelkedően magas arányban vannak jelen a település társadalmában Kismaroson, Vácott, Szödligeten és Verőcén. Alacsony arányban képviseltetik magukat Acsán, Galgagyörkön, az előregedett Kisnémediben és Püspökszilágyon, valamint a növekvő lélekszámú Vácdukán.

Már nem ennyire kedvező a kép a legmagasabb iskolai végzettségűek arányában (15,8%), a kistérség csak Pest megyét előzi meg. A diplomások települések közötti megoszlására térbeli koncentrációjuk nyomja rá a bélyegét. *A három legnagyobb átlag jövedelemmel rendelkező településen (Vác, Szödliget, Kismaros) él a kistérség egyetemi vagy főiskolai végzettséggel rendelkező népességének háromnegyede, ha a csoportot bővítjük Nagymarossal és Verőcével, akkor ez az arány 86%-ra emelkedik!* Ennek ismeretében nem meglepő, hogy Vácduka kivé-

telével a többi településen a legképzettebb csoport tagjai a térségi átlagnál jelentősen alacsonyabb arányban találhatók.

12. tábla: Az iskolai végzettség a megfelelő korú népesség százalékában, 2001

Területi egység	A legfeljebb 8 általános végzettségűek aránya a 15-x népességből	A középfokú végzettségűek aránya 18-x népességből	A felsőfokú végzettségűek aránya a 25-x népességből
Acsa	68.0	41.5	5.8
Csővár	57.0	50.3	7.1
Galgagyörk	66.4	43.9	6.0
Kismaros	49.2	59.0	21.2
Kisnémedi	58.9	46.0	4.3
Kosd	61.1	51.9	8.0
Nagymaros	46.7	53.8	17.6
Penc	66.2	51.6	4.3
Püspökhatvan	56.9	50.7	9.5
Püspökszilágy	53.1	46.6	7.2
Rád	60.4	54.4	6.5
Szokolya	55.0	51.6	8.4
Szöd	75.3	49.5	7.8
Szödliget	56.7	56.7	18.9
Vác	45.3	55.4	19.7
Vácduka	70.3	47.4	11.8
Váchartyán	62.1	52.9	8.5
Verőce	48.7	54.5	15.8
Dunakanyar kistérség	51.6	53.8	15.8

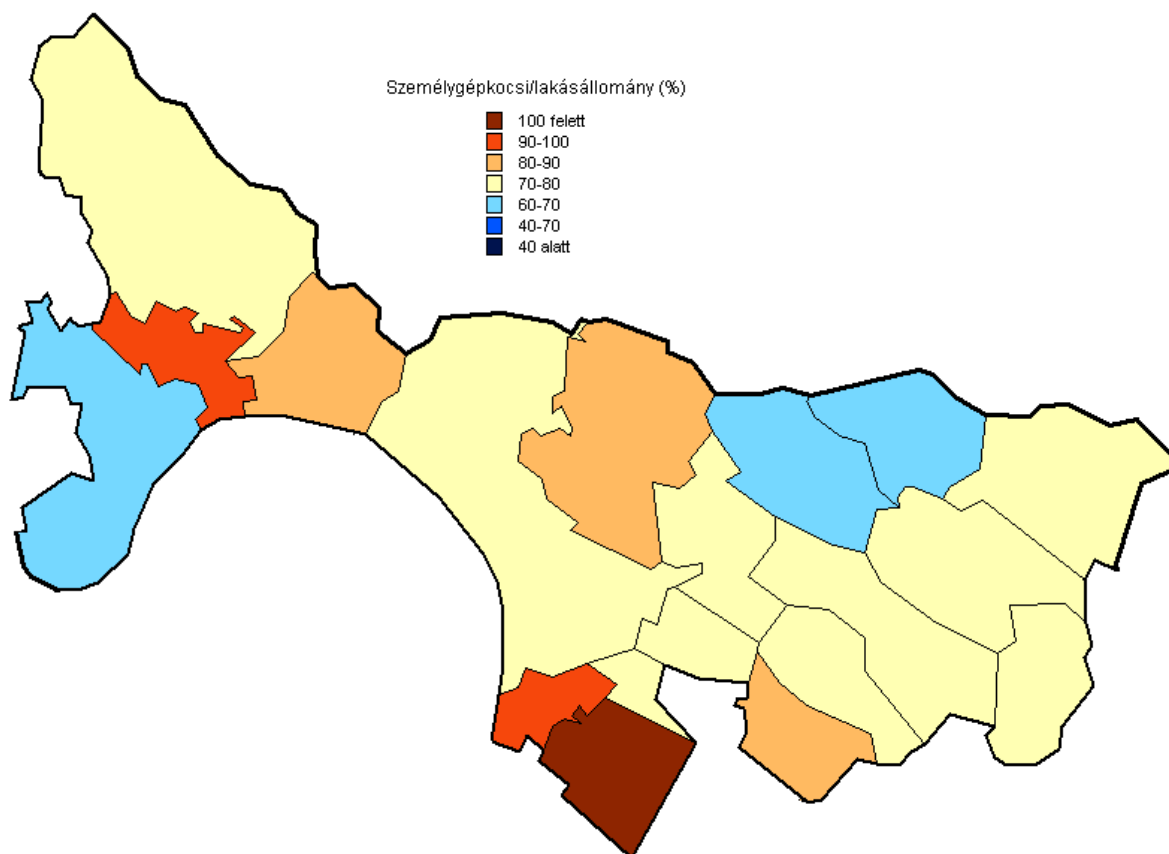
Forrás: KSH Népszámlálás 2001

6.3. A személygépkocsi sűrűség

Az autó a háztartásokban részben presztízs jószág, részben a mobilitás elemi eszköze, részben a munkavégzés feltétele. Nagyon sokféle szerepet tölt be, egy bizonyos, viszonylag pontosan megmutatja a lakosság anyagi kondícióit, hiszen beszerzése és fenntartása jelentős anyagi ráfordítást követel meg. Egy országos vizsgálat eredménye, hogy a személygépkocsik egy lakásra jutó száma, az autósűrűség a jövedelmi és fejlettségi területi különbségek 80%-át viszszaadja, ezért használjuk a területi különbségek bemutatására.

Meglepő, hogy a kilencvenes évek elején a Dunakanyar kistérségben többen rendelkeztek autóval, mint a DTFT területén vagy Pest megyében: a megye valamint a szentendrei, pilisvörösvári, a dunakeszi térség népességnövekedését generáló migrációs folyamatok 1993-ban még kezdeti stádiumban voltak. 1993-2004 között 60%-kal emelkedett a térségben az autók száma, azonban a DTFT térségeiben is felgyorsult a kedvező anyagi körülményekkel rendelkező csoportok kiáramlása a fővárosból (szuburbanizáció), mely értelemszerűen kedvezően befolyásolta Pest megye értékeit is.

24. ábra: Az egy lakásra jutó személygépkocsik száma 2004

A kistérségben az elmúlt egy évtized alatt a települések között megfigyelhető a települési sorrend átrendeződése. Vác és Püspökszilágy kivételével minden településen térségi átlag feletti növekedést regisztráltak. Vác, Sződliget, Kismaros mellett a több települést átfogó volt szövetkezeti központú Püspökhatvanban rendelkeztek legtöbben autóval a kilencvenes évek elején. 2004-ben a települések közötti különbségek csökkentek, az autósűrűség eloszlása egyenletesebbé vált. A folyamat mögött nemcsak az anyagi körülmények javulása állt, hanem a lakó- és munkahely szétválása, a munkába járás megkönnyítése is. Erre utal, hogy a szuburbanizáció célterületeinek számító Kismaroson, Vácdukán és Váchartyánban, valamint a fővárosi munkaerőpiac vonzáskörébe tartozó Sződön és Sződligeten tíz év alatt az autók száma megkétszereződött, ugyanez a folyamat ment végbe a térség periferiáján fekvő Szokolyán is. Az autó, mint közlekedési eszköz felértékelődött.

Az autósűrűség a fővárosi munkahelyre ingázókat koncentráló Sződön és Sződligeten a legnagyobb: míg Sződligeten majdnem minden lakásra jut egy autó, a statisztikai adatok Sződön a több autóval is rendelkező családokra hívják fel a figyelmet.

A kistérség lakosainak anyagi körülményeinek mutatóit vizsgálva összességében elmondhatjuk, hogy a Duna vonalára felfűzött, valamint Vácot körbevevő falvak térben egybefüggő területén kedvezőbb anyagi körülményekkel rendelkezők élnek, mint a dombságok lábainál megülő falvakban. A szuburbanizáció által érintett övezetben az átlagok azonban nagyobb településen belüli különbségeket takarnak (a fővárosból, illetve a városokból kiköltözők és a helyi lakosok csoportjai között) mint a többi faluban.

7. Humán infrastruktúra

A humán infrastruktúra alatt a lakossági szolgáltatások intézményi hátterét értjük, amely során az oktatás, szociális és egészségügyi ellátás, valamint a közigazgatás rendszerére vagyunk kíváncsiak. A váci kistérség települései Csörög kivételével az első önkormányzati választások alkalmával is léteztek. A térségben egyetlen körjegyzőség működik, Kisnémedi és Vácduka ügyeit intézi Kisnémedi jegyzője.

A települési önkormányzatok, a közigazgatás működési feltételei településenként rendkívül különböznek. A térség önkormányzatai egyfelől természetesen törekednek arra, hogy saját működésük számára megfelelő minőségi feltételeket és felszerelést biztosítsanak, ugyanakkor, más helyi intézmények, iskola, óvoda, rendelő felújítása többnyire prioritást élvez, bár ez többnyire a rendelkezésre álló kiegészítő forrásoktól is függ, hogy ténylegesen milyen fejlesztésekbe vág bele az önkormányzat.

A térségben a települések óvodák, iskolák épületének felújítására, egészségügyi szolgáltatások modernizációjára, a felszerelések korszerűsítésére, hiányzó infokommunikációs fejlesztésekre kértek és kaptak forrásokat. A térségben a legnagyobb támogatást a humán infrastruktúra fejlesztésében váci egészségügy több mint 1,4 milliárd Ft-os beruházása élvezte. Hozzá kell tenni, hogy a legtöbb pályázat a szennyvízprobléma megoldására (Acsa, Kismaros) és az utak állapotának javítására irányult.

7.1. Oktatás

A gyerekek körüli ellátási feladatok a települések életének kulcsterületei, a bölcsőde, az óvoda, az iskola és az egészségügy minden eseménye szinte minden lakost érint. A Dunakanyar kistérségben is nagyon érzékeny terület az oktatás, mert a kis falvak egy részét érintették az intézmény összevonások a hetvenes években, ami igen élesen él a lakosok emlékezetében. Amiatt, hogy szinte mindenkit érint az oktatás ügye, kicsit olyan, mint a foci, mindenki ért hozzá. Ráadásul szakmai körökben is zajlik a vita azzal kapcsolatban, hogy melyik iskola a jó iskola. A kis iskolák személyesebbek, többet tudnak törődni a gyerekekkel és a felmerülő konfliktusokkal, a nevelési funkciót jobban el tudják látni, mint a nagyobb iskolák. A nagyobb iskolákban lényegesen jobb a felszereltség, magasabb a szakmai színvonal, stb. Ebbe a vitába talán nem érdemes belemenni, mindenféle iskolákból vannak olyanok, ahol magas az oktatás színvonala és a gyerekek jól érzik magukat, és vannak, amelyek színvonalával, hangulatával gondok érzékelhetők. A települések egységes hozzáállása, hogy az óvodát és főleg az iskolát mindaddig meg kell őrizni, amíg csak lehet, mert a település közösségi, kulturális és szellemi életének központja lehet (az egyház mellett), s a fiatalok megtartásában alapvető feltételnek tekintik.

7.1.1. Alapfokú oktatási funkciók

Az alapfokú oktatási funkción az óvodai és általános iskolai nevelés értendő. A kistérségben összesen 34 óvoda-tagóvoda működik, ahová 2622 gyermeket írtak be. Vác 15 intézményébe mintegy 1100 kisgyermek jár, a többi településen – Csörög kivételével, ahol nincs – egy-egy óvoda fogadja a 3–7 éveseket.

13. tábla: Férőhelyek kihasználtsága az óvodákban, 2006

Település	Óvodák száma részegységekkel	Óvodai férőhelyek szá- ma	Óvodába beírt gyermek száma
Acsa	1	62	58
Csörög	-	-	-
Csóvár	1	50	13
Galgagyörk	1	60	59
Kismaros	1	75	59
Kisnémedi	1	50	22
Kosd	1	90	82
Nagymaros	3	163	158
Penc	1	50	43
Püspökhatvan	1	75	60
Püspökszilágy	1	30	11
Rád	1	60	60
Szokolya	1	65	62
Szód	1	125	112
Szödliget	1	150	140
Vác	15	1270	1116
Vácduka	1	50	43
Váchartyán	1	63	60
Verőce	1	100	97
Dunakanyar kistérség	34	2588	2622

A Dunakanyar sajátossága a sok nemzetiség együttélésének tapasztalata, amit az óvodákban folyó nemzetiségi neveléssel tovább erősítenek a települések. Acsán, Csóváron, Galgagyörkön és Püspökhatvanban a szlovák, Kisnémedin és Nagymaroson a német elődök kulturális, nyelvi hagyományaival ismerkedhetnek meg a gyerekek.

Alapelveként a jelenlegi oktatási vezetés is elfogadta, hogy az alsó tagozatot lehetőleg helyben járják ki a nebulók, még akkor is, ha kevés gyerek jár az iskolába. Mennyi is a kevés? A normatívák ezt világosan rögzítik, gyakorlatilag azok az iskolák tudnak a normatívákból viszonylag stabilan működni a szokásos önkormányzati kiegészítésekkel, ahol egy 8 osztályos iskolában a gyereklétszám 180-200 fő körül alakul. 100-120 főnél kevesebb tanuló esetén már komoly fenntartási nehézségek adódhatnak.

A Dunakanyar kistérségben három településen, Csóváron, Kisnémedin és Püspökszilágyon csak alsó tagozat működik két összevont osztállyal. Kisnémedi és Püspökszilágy egyedi felmentést kapott, így a kötelező osztálylétszámot el nem érő iskolát működtethetik. Vácduka, Szokolya és Galgagyörk általános iskolája a működőképesség határán 101-121 fős létszámmal működik, viszont Nagymaros, Szód és Szödliget hosszú távon is stabil iskolát tudhat magáénak. Verőce egyházi kezelésbe adta az iskolát, amely kedvezőbb finanszírozási konstrukció és növekvő népesség mellett szintén stabilnak tekintendő. Acsán viszont úgy 173 fős a tanulói létszám, hogy a saját település mellett odajárnak a csóvári és a galgagutai felső tagozatos tanulók, és Váchartyán 187 tanulója is Kisnémedi és Püspökszilágy 10-14 évesével együtt értendő.

A többi településen 128-167 fős önálló iskolák működnek, amelyek a felmenő rendszerű kötelező létszám mellett a demográfiai folyamatok és a finanszírozás alakulásának függvényében tudnak működni. A 2002-ben önállósodott Csörögön nincsenek intézmények, így óvoda és általános iskola sem, az oktatás kötelező feladatának ellátását egyedi megállapodá-

sok alapján a településhatártól 650 méterre fekvő Sződön, illetve a 7-8 km-re lévő Vácott biztosítja.

14. tábla: Az általános iskolák jellemzői, 2006

Település	Iskolák száma részegységekkel	Iskolai osztályok száma	Tanulók száma
Acsa	1	10	173
Csörög	-	-	-
Csővár	1	2	27
Galgagyörk	1	16	121
Kismaros	1	8	164
Kisnémedi	1	2	22
Kosd	1	8	167
Nagymaros	1	17	380
Penc	1	8	128
Püspökatvan	1	8	162
Püspökszilágy	1	2	20
Rád	1	8	145
Szokolya	1	8	119
Szöd	1	15	241
Szödliget	1	16	336
Vác	11	183	3.726
Vácduka	1	8	101
Váchartyán	1	8	187
Verőce	1	8	185
Dunakanyar kistérség	28	335	6.404

Az általános iskolák közül Acsán, Csőváron, Galgagyörkön szlovák, Nagymaroson német nemzetiségi oktatás folyik. Az összes helyen a nemzetiségi nyelvvel, történelemmel és a kultúrával ismerkednek meg a tanulók, nemzetiségi nyelven nem folyik oktatás. A nehéz helyzetben lévő iskolákban stratégiaként is megfogalmazható a nemzetiségi oktatás fenntartása, hiszen abban az esetben nem vonatkoznak rájuk a létszámkorlátok és a kiegészítő normatíva jelentős pénzügyi segítség az intézménynek.

A Dunakanyar kistérségben a többcélú kistérségi társulás nem tölt be intézményfenntartói szerepet, szervező tevékenységével segíti a kialakult együttműködések.

Petőfi Sándor Általános Művelődési Központ Intézményfenntartói Társulás

Acsa székhellyel működő intézményfenntartói társulás három település intézményeit tömöríti: az acsai óvoda, acsai általános iskola alsó és felső tagozata, az acsai művelődési ház, a Nógrád megyei Galgaguta iskolájának alsó tagozata a társulás tagintézményeként helyben működik, hasonlóan a társulás tagintézménye a csővári óvoda és általános iskola alsó tagozata. A galgagutai és csővári felső tagozatos korú diákok az acsai általános iskolába bejárnak.

Szöd és Csörög intézményfenntartói társulása

Csörög 2002-es, Szödről való leválása óta önálló községként funkcionál. Nevelés-oktatási intézménye híján a csörögi gyermekek a szödi óvodába és általános iskolába járnak, mely intézmények fenntartásából Csörög Község Önkormányzata is részesedik.

Váchartyán gesztorságú intézményfenntartói társulás

Három település nevelési-oktatási intézményének hatékonyabb működése érdekében társulást hozott létre azok fenntartására. A társulás feladatellátása kiterjed váchartyán óvodájára, valamint általános iskolájának alsó és felső tagozatára, a kismémedi felső tagozatra, valamint a püspökszilágyi felső tagozatra.

A többcélú kistérségi társuláshoz kapcsolódó ösztönző normatívákhoz való hozzájutás érdekében végrehajtott átszervezések az intézményfenntartóknak megtakarításokat eredményeztek, főként a szükséges vezetők száma és a vezetési szint, valamint a hozzá kapcsolódó vezetői pótlékok csökkenése következtében. Ami a fenntartó részéről megtakarítás, a vezetők „lefokozása” anyagi és presztízs veszteség személyes oldalról. Emellett több tanár státusza is kérdésessé válik a gyerekszám csökkenésével, ami az ésszerű létszámgazdálkodás felé tereli a fenntartókat.

7.1.1.2. A közoktatási intézményi feladatellátás megszervezése a DTÖKT területén

A többcélú kistérségi társulások működésének értelme a kapható többlet fejlesztési támogatás és normatíva, ez hivatott ösztönözni a településeket egy összehangolt, kisebb, takarékosabb és magasabb színvonalú oktatást biztosító intézményrendszer kialakítására. A folyamatosan változó szabályok és a költségvetés bizonytalanságai mellett egyáltalán nem evidens az intézményfenntartó társulások létrehozásának érdekeltsege, amennyiben figyelembe vesszük a települések parciális érdekeit is.

A központi költségvetés a 2005. évben teremtett először lehetőséget a többcélú kistérségi társulások normatív támogatására. A DTÖKT 2005. évi feladatvállalásai – közoktatási intézményi és szakszolgálati feladat, gyermekjóléti alapellátási feladat, egészségügyi feladat, belső ellenőrzési feladat és területfejlesztés – révén jogosulttá vált a 2006. évi állami normatív támogatás igénylésére. A három működő intézményfenntartó társulás után összesen 21 millió Ft állami normatív támogatásban részesültek a központi intézmények. A támogatás lehívása azonban egyáltalán nem evidens számolgatás után történhetett:

A támogatás egy része a bejáró gyermekek után járó alaptámogatás függvényében:

Az Acsa-Csővár-Galgaguta intézményi társulás a csővári és a galgagutai lakóhellyel rendelkező felső tagozatosok – akik Acsára bejárnak – után kapta a támogatást.

A Sződ-Csörög intézményi társulás a csörögi lakóhellyel rendelkező összes óvodás, alsó és felső tagozatos – akik Sződre bejárnak – gyermek után kapott támogatást.

A Váchartyán-Kismémedi-Püspökszilágy intézményi társulás a kismémedi és püspökszilágyi lakóhellyel rendelkező felső tagozatosok – akik Váchartyánba bejárnak – után kapott támogatást.

A Dunakanyar kistérség esetében a három intézményi társulás közül az Acsa-Csővár-Galgaguta társulás esetében Csővár és a Nógrád megyei Galgaguta tagintézményébe járó gyermekek után igényelhető volt az alaptámogatás felének megfelelő támogatás. Galgaguta támogatásra jogosultságának indoklása: a váci kistérség határán átnyúló közoktatási intézményi feladatellátás esetében a támogatást a Dunakanyar Többcélú Önkormányzati Kistérségi Társulás igényelte, mivel az intézményi társulás székhelytelepülése, Acsa a váci kistérséghez tartozik.

15. tábla: Többcélú támogatás igénylési jogcímeik szerint

Jogcím elnevezése			Eredeti igény	Kieg. felmérés
2.2. aa) Többcélú kistérségi társulás, illetve intézményi társulás által fenntartott óvodába, iskolába járó gyermekek, tanulók ellátásához kapcsolódó támogatás	A többcélú kistérségi társulás, illetve az intézményi társulások által fenntartott óvodákba, iskolákba bejáró gyermekek, tanulók	fő	38	185
	A többcélú kistérségi társulás, illetve az intézményi társulások által fenntartott az intézmény székhelyén/telephelyén állandó lakóhellyel (ennek hiányában tartózkodási hellyel) rendelkező gyermekek, tanulók	fő	38	185
	Iskolabusszal utaztatott gyermekek, tanulók	fő	36	0
2.2. ab) Intézményi társulás óvodájába, általános iskolájába járó gyermekek, tanulók támogatása amennyiben az óvoda, az általános iskola községi tagintézményként, valamint a középfokú oktatási intézmény általános iskolai feladatokat ellátó községi tagintézmény		fő	0	51

16. tábla: Mennyi az annyi?

Közoktatási intézményi feladat			
Település	Mutató fő	Fajlagos összeg Ft/fő	Támogatási összeg Ft
Bejáró gyermekek után			
Acsa	25	65 000	1 625 000
Csővár	3	65 000	195 000
Szód	119	65 000	7 735 000
Váchartyán	38	65 000	2 470 000
Összesen	185	65 000	12 025 000
Bejáró gyermekek számával azonos számú gyermek után			
Acsa	25	32 500	812 500
Csővár	3	32 500	97 500
Szód	119	32 500	3 867 500
Váchartyán	38	32 500	1 235 000
Összesen	185	32 500	6 012 500
Tagintézménybe járó gyermekek után			
Csővár	35	60 000	2 100 000
Galgaguta	16	60 000	960 000
Összesen	51	60 000	3 060 000
Mindösszesen			21.097.500,- Ft

7.1.1.3. A közoktatási szakszolgálati feladatellátás

A közoktatási törvény hat pedagógiai szakszolgálatot nevesít, amelyek feladata a szülők és a pedagógusok segítése az adódó speciális helyzetekben. A pedagógiai szakszolgálatok tevékenységét megyei szinten szervezték, ami a többcélú kistérségi társulások megalakulását követően – lakossághoz közeli szolgáltatásként – a kistérség által bevállalható feladattá vált.

Pedagógiai szakszolgálatok:

- a korai fejlesztés, tanácsadás és gondozás, a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs tevékenység, az országos szakértői és rehabilitációs tevékenység;
- a nevelési tanácsadás; a logopédiai ellátás;
- a továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás;
- a konduktív pedagógiai ellátás; a gyógytestnevelés.

A korai fejlesztő, tanácsadó és gondozó szolgálat feladata a testi, az érzékszervi, az értelmi, beszéd- vagy fogyatékoság megállapításának időpontjától tanácsadó, fejlesztő gyógypedagógiai tevékenység, a szülő bevonásával. Ilyen tevékenységet folytat a Vácott működő Zrínyi utcai Bölcsőde és Speciális Csoport. A gyógypedagógiai tanácsadásra, korai fejlesztésre nagyon nagy szükségük van azoknak a gyermekeknek, akik fejlődési rendellenességük miatt normál óvodában nem fejleszthetők. A gyermekek mellett a szülőknek is segítséget kell nyújtani a speciális gondjaik megoldásához. Ezt az összetett, nagy szakértelmet igénylő feladatot Vác Város Önkormányzata intézményesített szinten több mint egy évtizede végzi a Zrínyi utcai Bölcsőde speciális csoportjaként. A 20 férőhelyes ellátó szervezetben váci és vidéki gyermekek egyaránt felvételt nyernek. 2004-ben 30 gyermekkel foglalkoztak a szakemberek, az ellátott gyermekek között fele-fele arányban voltak a váciak és a környékiek.

Nagymaroson működik nevelési tanácsadó, melynek feladata a beilleszkedési zavarokkal, tanulási nehézségekkel, magatartási problémákkal küzdő gyermek ellátása, szakvélemény készítése, rehabilitációs célú foglalkoztatása a pedagógus és a szülő bevonásával.

A tanulók körében viszonylag magas arányban találkozunk olyan rendellenességgel, amely miatt normál testnevelés helyett könnyített vagy gyógytestnevelés javallott a fiatalok számára. A szakorvosok, gyermekorvosok a helytelen, mozgásszegény életmód következtében kialakult rossz testtartás, gerincproblémák kiszűrését, megállapítását időben elvégzik, de a korrekció, a gyógytestnevelés megszervezése még sok településen hiányosságokat mutat. E téren megoldást jelenthet utazó gyógytestnevelő tanár foglalkoztatása. Ennek kistérségi szintű megszervezését a társulás Oktatási, Szociális és Egészségügyi Bizottsága vállalta fel.

7.1.2. Középfokú oktatás

A térség kilenc középfokú oktatási intézménye Vácott koncentrálódik, melyek összetétele alapjaiban befolyásolja nemcsak a váci, hanem vonzáskörzetéhez tartozó településeken élő fiatalok továbbtanulási lehetőségeit is. Az intézményhálózat szerkezete, a szakközépiskolák dominanciája határozza meg a kistérség középfokú oktatásának sajátosságát.

17. tábla: A középfokú képzés szerkezetének változása

területi egység	1997			2004		
	gimnázium	szakközép-iskola	szakiskola	gimnázium	szakközép-iskola	szakiskola
Dunakanyar kistérség	17,8	58,1	24,1	22,4	59,3	18,3
Pest megye	30,8	35,8	33,4	40,8	35,9	23,3
DTFT	31,5	38,4	30,1	40,9	36,1	23,0
Magyarország	27,6	44,3	28,1	33,9	43,0	23,1

Forrás: T-Star 2004, KSH

A kilenc intézmény közül kettő gimnázium, egy mezőgazdasági szakképző iskola (melyben neve ellenére szakközépiskolai oktatás is folyik) és hat szakközépiskola. 2005-ben a váci intézményben továbbtanulók 19,1%-a választotta az egyetemi továbbtanulásra felkészítő, általános képzést nyújtó Madách Imre Gimnáziumot, valamint a Piarista Gimnáziumot. A szakközépiskolákban tanul a diákok 61%-a, míg a mezőgazdasági szakiskolába nyert felvételt a tanulók egyötöde.

18. tábla: A tanulók száma 2001-2005

Intézménytípus	2001	2002	2003	2004	2005
Madách Imre Gimnázium	967	993	964	987	990
Boronkay Műszaki SZKI	642	645	723	789	895
I. Géza Király Közgazdasági SZKI	555	569	568	543	528
Király Endre SZKI	288	258	250	280	311
Bernáth Kálmán Kereskedelmi. SZKI	505	581	597	680	635
Táncsics Mihály Mezőgazdasági SZKI	236	262	271	294	303
Selye János Humán SZKI	344	339	323	326	336
Pikérthy Tibor Zeneművészeti SZKI	99	100	94	97	114
Szakközépiskolák összesen	2669	2754	2826	3009	3122
Király Endre Szakiskola	499	476	465	672	652
Bernáth Kálmán Keresked. Szakiskola	338	372	396	311	323
Szakiskolák összesen	837	848	861	983	975
Összesen	4473	4595	4651	4979	5087

Forrás: Vác Város Polgármesteri Hivatala

A középfokú intézményrendszer jelentőségét jelzi, hogy 10 év alatt – kisebb ingadozástól eltekintve változatlan diáklétszám mellett –átrendeződött a Vácon és más településeken élő diákok aránya. 1994-ben váci lakos volt a tanulók egyharmada, tíz évvel később már csak egynegyedük élt a térség központjában. A területi statisztika adatai szerint a kilenc iskolában tanulók 64%-a naponta ingázik és csak 8%-uk él a kollégiumi elhelyezés lehetőségével, így az üres kollégiumi férőhelyeket a főiskolásoknak adják ki. A középiskolák közül csak a zenei szakközépiskola rendelkezik országos, valamint a mezőgazdasági szakképző megyei beiskolázási körzettel. A további hét iskola vonzáskörzetébe tartozik a Dunakeszi és a Szobi kistérség, valamint a Rétsági kistérségből Nőtincs, Rétság, Nógrád települések is.

A szakközépiskolák szakirányú képzése igen változatos. A Boronkay György Műszaki Szakközépiskolában gépész, elektronikai és informatikai (hardver, szoftver) szakirányú oktatást nyújtanak a tanulóknak. Bernáth Kálmán Szakközépiskola részben bolti eladó, cukrász, szakács, pincér szakmákban oktat, míg érettségivel marketing, idegenforgalmi és protokoll ügyintéző bizonyítványhoz juthatnak a diákok. A Selye János Humán Szakközépiskola ápolónői szakképesítést biztosít, míg a Király Endre Szakközépiskola és Szakiskola közlekedés, építészet, faipar, elektronika és gépészet szakmacsoportban oktat. Az FVM fennhatósága alá tartozó Táncsics Mihály Mezőgazdasági Szakképző és Gyakorló Iskolában agrár áruforgalmi és mezőgazdasági szakirányú érettségit tesznek a diákok, illetve megszerezhetik a technikus oklevelet is. A Bernáth és a Király szakközépiskolákban 2 és 3 éves szakiskolai – azaz érettségit nem nyújtó – szakképzés is biztosított.

A kilencvenes években az egyházi ingatlanok kiváltásával a városi önkormányzathoz tartozó gimnáziumot és három szakközépiskolát térben koncentráltan, új épületekben helyezték el, (Madách Imre Gimnázium, Boronkay György Műszaki és Bernáth Kálmán Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközépiskolák), illetve az I. Géza Király Közgazdasági Szakközépiskola épületének és berendezésének teljes körű felújítását végezték el. A Szérűskertben felépített középiskolai központhoz elkészült a futballpálya, a sportcsarnok, még az uszoda kivitelezése várat magára.

Kedvező változásokat regisztrálhatunk a tantermek és egyéb oktatótermek számának változásában is. Míg 2001-ben 272 helyiségben folyt az oktatás, számuk 2004-re már 320-ra emelkedett. A növekedés mögött a Piarista Gimnázium, és elsősorban a szakközépiskolák terembővítése húzódik meg. Nemcsak a tantermek, hanem a pedagógusok és szakoktatók

száma is emelkedett a Piarista Gimnázium valamint a Király Endre Szakközépiskola dunakeszi tagiskolájának megjelenésével, a tanári testület bővítésével. A 2005-ben egy tanárra az országos átlagnak megfelelő 11,8 tanuló jutott.

Az infrastruktúrafejlesztések ellenére a szakközépiskoláknak továbbra is gondot okoz egyes szakmacsoportokban a tanműhelyek (pl. cukrász), illetve a szakmai gyakorlatokon szükséges berendezések hiánya (pl. anyagvizsgálatok, elektronikai laborok, forgácsolási technológiák). A Király Endre Szakközépiskolában a szakmai tanműhelyek felszereltsége ugyan biztosított, de az épületkapacitás csak váltott oktatást tesz lehetővé. A 3200 m²-es lepusztult csarnok orvosolná a helyszűkét, átalakításához azonban nem rendelkezik elegendő forrással az iskola.

A jelenlegi rendszerben az oktatási intézmények egymástól elszigetelten működnek, a fejlesztéshez szükséges források elérhetetlenek számukra, és képzésük irányát és tartalmát saját oktatói gárdájuk képzettsége határozza meg, és biztosítja a rendszer folyamatos újratermelődését.

A szakképzés szerkezetének és tartalmának megújítását, a munkaerőpiaci kereslet és kínálat közelítését, és nem utolsósorban tanulóik elhelyezkedési esélyének növelését várják a térségi szakképzési központ (TISZK) megvalósításától. Vác város és Pest megye önkormányzatai valamint a Piarista Tartományfőnökség által létrehozott konzorcium sikeresen pályázott a HEFOP-on a központ infrastruktúrájának kialakítására és a modulszerű képzés szakmai-tartalmi kidolgozására. A Király Endre Szakközépiskola kollégiumi épületében kialakításra kerülő központhoz eddig hét oktatási intézmény csatlakozott (aszódi, gödi, gödöllői és váci iskolák), melyek vagy nem rendelkeznek megfelelő tanműhellyel vagy a szakmai oktatáshoz elengedhetetlen speciális és igen drága felszereltséggel. A központban kialakítanak egy gépészeti műhelyt, egy cukrászműhelyt valamint a legmodernebb technológiával működő tanteremt, elektronikai labort valamint anyagvizsgálatok gyakorlati képzését telepítik. A TISZK nemcsak a nappali képzésben vállal feladatokat, hanem a felnőttképzés keretében át- és továbbképzéseket is biztosít. Továbbá kiemelt funkciója lesz, hogy az iskolák szakmai fejlesztését koordinálja, a jelentkezők iskolák közötti áramoltatását, irányítását biztosítsa. A szükséges infrastruktúra kiépítéséhez rövid idő áll rendelkezésre, a képzésnek 2007-ben el kell indulnia.

A középfokú oktatás szerves részét alkotja a felnőttképzés, mely az országos tendenciáknak megfelelően a kistérségben is veszített vonzerejéből. Míg 1997-ben 1010 fő tanult esti vagy levelező tagozaton a váci középfokú intézményekben, számuk évről évre csökkent. 2004-ben a felnőttképzés nyújtotta lehetőségekkel már csak 856 felnőtt korú élt, annak ellenére, hogy Vác mellett Nagymaroson is elérhető volt ez az oktatási forma.

A középfokú képzés sajátos területét alkotják a speciális szakiskolák, melyek a fogyatékkal élők valamint speciális képzést igénylő (pl. dyslexiások) gyerekek lehetőségeihez és adottságaihoz igazított képzést nyújtanak. A hallássérültek, siketek, számának stagnálása, illetve fogyása mellett növekvő arányban jelentek meg a tanulásban akadályozott gyerekek. A tanulásban akadályozott gyerekek (pl. írás-olvasási nehézséggel küzdenek) számának növekedése egyben azt is jelzi, hogy a speciális szakiskolák gyűjtőhelyévé válnak a más középfokú oktatási intézményekbe bejutni képtelen, gyenge tanulmányi teljesítményt nyújtó gyerekek számára. A váci Cházár András Általános Iskola és Speciális Szakiskola a sajátos tanulási igényű tanulók (hallássérültek, tanulásban akadályozottak, siketek, dyslexiások, autisták) szakiskolai képzését látja el. A 96 férőhelyes intézményben a 2005/2006-os tanévben 79 diák tanult. Az iskola beiskolázási körzete kiterjed a Dunakanyar TFT mindhárom megyéjére, de a tanulók

meghatározó többsége a Váci kistérség falvaiból kerül ki. Az iskola asztalos ipari szerelő, könyvkötő, varrómunkás és parkgondozó OKJ szakmára képez.

7.1.3. Felsőfokú oktatás

2002-ig a kistérségben a felsőfokú oktatást csak a Gábor Dénes Főiskola kihelyezett váci tagozata képviselte, ahol távoktatás formában történik az ismeretátadás. 2002-ben költözött Vácre az Apor Vilmos Katolikus Főiskola. A főiskolán a 2005/2006-os tanévben 763 nappali és 1760 levelező tagozatos hallgató tanul. Az intézmény beiskolázási körzete ugyan országos, de hallgatóinak mintegy egyharmada Nógrád és Pest megye településeiről rekrutálódik. A főiskolán óvodapedagógus, pedagógus és hittanári képzést folytatnak. Az óvodapedagógus és tanító alapozó modulban kötelező minden diák számára romológiaát valamint kisebbségi szociológiát is hallgatni. A modulrendszerű képzésben 2006/2007-es évtől indítják az egyetemi hittanári képzést, valamint az akkreditált szakképzésben a nulladik szinten a csecsemőgondozóit.

A főiskolai szintű oktatás mellett OKJ képzést nyújtanak nevelőszülői, falusi vendéglátás és pályázatírás szakterületeken, melynek helyszíne Budapest. A fővárosban zajló oktatást szeretnék a kistérségbe áttelepíteni. A főiskolán koncentrálnak a szakismeretre építve ECDL vizsgaközpont működtetése mellett várhatóan már ebben az évben biztosíthatják a vonzáskörzetükben élők számára az akkreditált ECL központban az idegen nyelvi képzést és a vizsgáztatást is.

A most kialakítás alatt álló információs központ feladata lesz a helyi, kistérségi kapcsolatok kiépítése és a kapcsolattartás. A kapcsolatok kiépítésével azonban nem vártak napjainkig. A Mozgáskorlátozottak Egyesületével kötött megállapodásban a főiskola vállalta a térségi fogyatékosági térkép elkészítését, és a munkaerőpiaci integrációhoz szükséges konkrét ismeretek összegyűjtését. A fogyatékkal élők integrációjának elősegítése azonban sokkal hosszabb és bonyolultabb feladat, mint a munkahely biztosítása, ezért tervezik a szükséges ismereteket közvetítő továbbképzés (rehabilitációs képzés) elindítását is. Mind az óvodákban mind az alsó tagozatos általános iskolai osztályokban gondot jelent, hogy a speciális szakismeretekkel rendelkező pedagógusokból hiány van, a megyei szakszolgálat szűk kapacitása miatt nem képes a jelentkező problémákat kezelni. Gondokon enyhítendő, a főiskola óvodájában és gyakorló iskolájában évente elvégzett kompetencia vizsgálatot kiterjesztenék a térségben működő intézményekre is, amennyiben az önkormányzati fenntartók ezt igénylik. A térségekkel való együttműködés keretében a helyi szociális ellátás területén a helyi idősgondozásba is szeretnének bekapcsolódni, különösen az előregedő falvakban. A megfelelő szakismeretet a szociális szervezők képzése biztosítaná.

7.2. Egészségügyi ellátás

A kistérség egészségügyi alapellátása a házi orvosok számának csökkenése és a lakosság számának növekedése ellenére kedvezőbb helyzetű nemcsak az országosnál, hanem a megyénél és a DTFT-nél is. Az alapellátás térségen belüli megoszlása azonban már megváltoztatja a kialakult kedvező képet. 1997-ben praktizáló 35 házi orvos fele Vácon dolgozott. A térségben dolgozó orvosok számának változását alapjaiban meghatározza a Vácon működő szakemberek száma. Míg 2004-ben a térség összes házi orvosának fele (16 fő) élt Vácott, 2006-ban a városban már csak 9 házi orvos praktizált. A Dunától távolabb fekvő kistelepülések egészségügyi ellátásukat körzetbe szerveződve oldják meg. A házi orvosi ellátást közösen szervezi

Püspökszilágy és Kisémedi, Acsa és Csóvár, valamint Püspökhatvan és Galgagyörk. A 2002-ben kivált Csörög lakosai továbbra is a szödi rendelést veszik igénybe.

A térségben élők évente 4,9 alkalommal keresik fel házi orvosukat betegség vagy annak megelőzése miatt. Az alapellátás igénybevételének gyakoriságára legnagyobb hatással a lakosság korösszetétele van: kiugróan gyakran jelennek meg rendelésen vagy hívják ki az orvost a két előregedő településen, Kisémediben (12,3) és Püspökszilágyon (8,5).

19. tábla: Az egészségügyi ellátás mutatói

Területi egység	Egy házi orvosi szolgáltatásra jutó esetek száma		Egy lakosra jutó szakorvosi munkaóra száma	
	1997	2004	1997	2004
Acsa-Csóvár	10827	10026		
Csörög		9268		
Kismaros	9208	12907	1,7	1,3
Kisémedi -Püspökszilágy	8563	8466		
Kosd	8940	8887	2,9	3,2
Nagymaros	13731	9169	3,3	3,3
Penc	10785	8818		
Püspökhatvan-Galgagyörk	12106	13284	1,1	0,9
Rád	9836	12805	0,9	1,2
Szokolya	7686	9255		
Szöd	7175	10116	3,0	2,2
Szödliget	9532	10423	1,4	2,4
Vác	8131	9765	0,5	0,3
Vácduka	4219	5604		
Váchartyán	8800	8536	1,3	1,2
Verőce	14510	15184	1,8	2,4
Dunakanyar kistérség	8934	9951	0,8	0,6
<i>Pest megye</i>	<i>9400</i>	<i>10822</i>	<i>1,2</i>	<i>1,1</i>
<i>DTFT</i>	<i>9122</i>	<i>10210</i>	<i>1,1</i>	<i>1,0</i>
<i>Magyarország</i>	<i>9523</i>	<i>11008</i>	<i>0,7</i>	<i>0,6</i>

Forrás: T-Star, KSH

Annak ellenére, hogy a lakóhelyi szuburbanizáció nem eredményezett drasztikus népességnövekedést, az egészségügyi alapellátásban hatása mégis érzékelhető. A szuburbanizáció által érintett településeken ugrásszerűen megnőtt az ellátás iránti igény, jelezve a rendszer leterheltségét, előrevetítve a rendelkezésre álló alacsony kapacitásban rejlő ellátási gondokat. Kismaroson, Szödon az egy orvosi szolgáltatásra eső esetek száma több mint 40%-kal emelkedett, és Rádon valamint Vácdukán is elérte az egyharmados arányt. Nagymaroson nem növekedés, hanem egyharmados csökkenés ment végbe a vizsgált időszakban, melyet csak ideiglenesen átvett házi orvosi körzettel vagy Verőce intézményeiben ideiglenesen ellátott szolgáltatással tudunk értelmezni. Figyelemre méltó, hogy a legdinamikusabb népességnövekedést magának tudható Szödligeten csekély (9%-os) emelkedést regisztrálhatunk, mely arra utal, hogy a kiköltözők lakóhelyüket ugyan megváltoztatták (sokszor kétlakiak), de az egészségügyi ellátást továbbra is eredeti lakhelyükön veszik igénybe.

2001-ben Szödliget székhellyel alakult meg a Kelet-Pest Megyei Orvosi Ügyeletet Biztosító Önkormányzati Társulás, melynek tagja Acsa, Csóvár, Galgagyörk, Kisémedi, Penc, Püspökhatvan, Püspökszilágy, Rád, Szöd, Szödliget, Vácduka, Váchartyán. A tervek szerint a

kistérségi központi orvosi ügyeleti ellátás a sződligeti társulásra valamint az önálló váci ügyeletre épül, ha a működés feltételei adottak lesznek. Jelenleg orvosi ügyelet működik Váccon, Sződligeten, Kisnémediben és Nagymaroson. A kisebb távolság, kedvező közlekedés miatt nemcsak a veresegyházi Missziót keresik fel, hanem a Rétsági kistérséghez tartozó Bercelt is.

A gyermekorvosi ellátásban a kistelepülések közösen biztosítják a szolgáltatást: Acsa – Csővár – Galgagyörk és Püspökhatvan tartozik egy gyermekorvosi körzethez, míg Kisnémedi és Püspökszilágy külön-külön kötött ellátási szerződést a vállalkozó orvossal. Hasonló gyakorlatot követ Verőce és Kismaros, Sződ – Csörög és Sződliget, ahol az önkormányzatok közösen finanszírozzák az ellátást.

1997-ben egy gyermekorvosra jutó beteg gyerekek száma 7759 fő volt, az orvosok az országos, a megyei és a DTFT átlagnál is több gyereket fogadtak. A mutató értéke 2004-re tovább romlott, 7793 gyerek jutott egy orvosi szolgálatra, míg ugyanez az érték Pest megyében 7106, a DTFT-n 6873 fő volt. A változás eredményeként a Vácott és Nagymaroson csökkent a gyerekorvosokat felkeresők száma, amit magyaráz a városok demográfiai összetétele. Ugyanakkor jelentősen emelkedett a gyerekorvos iránti igény a pozitív természetes reprodukciójú Acsán (35%), valamint a beköltöző fiatal családok miatt Sződligeten (29%) és Vácdukán (16%).

Az alapellátás szerves részét alkotja a védőnői hálózat, melynek szolgáltatása minden településen biztosított. A létszám növekedésével 31 védőnő dolgozik a térségben, de Kismaroson, Pencen és Rádon csak részmunkaidőben látják el feladatukat.

A szakorvosi ellátásban különösen a fogorvosi rendelés elérhetősége okoz gondot. A folyó menti települések, valamint Szokolya, Váchartyán önálló fogorvossal rendelkezik, míg a püspökhatvani fogászat látja el az acsaiakat és a galgagyörkieket, a rádi a csőváriakat és a pencieket, valamint a vácrátóti a vácdukaikat.

Az egészségügyi szakellátásban dolgozó orvosok munkaóráinak száma – hasonlóan az országban végbement folyamathoz – emelkedett, de a növekedés mértéke (39,7%) nagyságrendekkel nagyobb volt az országos és a DTFT (16-17%) valamint a Pest megyében (24%) bekövetkezett változásoknál. A legnagyobb betegforgalom-növekedés (59%) Kismaroson történt, a szakellátás területeinek bővítésével, a fizioterápiás rendelés elindításával. A skála másik végén Sződliget helyezkedik el, ahol a térségi szakellátás iránti igény közel egyharmados (30%) csökkenése a fővárosi szakellátási intézményhálózat előnyben részesítését jelzi. Megfigyelhető, hogy a jelentkező igényeket jellemzően a fővárosi egészségügyi szakintézmények elégítik ki, különösen az ideg- és szívsebészet, az ortopédia, a gyermek-kardiológia, valamint a fertőzőbeteg-ellátás esetében.

Nemcsak a váci és a fővárosi szakorvosi ellátást veszi igénybe a térség lakossága, hanem a szomszédos kistérségek legkönnyebben és leggyorsabban elérhető településeinek – Veresegyház, Aszód, Szob, Gödöllő – szakorvosi rendelését is.

A szakorvosok gyógyítással eltöltött idejének emelkedése ellenére a betegre fordítható idő csökkent. 1997-ben a szakrendelésen megjelent betegekkel átlag 48 percet foglalkozott az orvos, 2004-ben már csak 36 perc alatt kellett a szükséges vizsgálatokat elvégezni.

A kistérség fekvőbeteg ellátását biztosító intézmények közül a váci Jávorszky Ödön Városi Kórház rendelkezik a legnagyobb kapacitással. A kórház nemcsak a kistérség településeinek élők fekvőbeteg ellátását biztosítja, hanem Nógrád megye megyehatár közeli településeiről is a váci és nem a nehezen megközelíthető balassagyarmati kórházat választják. A kilencvenes években elindult, több lépcsős rekonstrukcióban felújított kórházban 1997 és 2004 között az országos folyamatoknak megfelelően csökkentették a működő ágyszámot 729 –re, igaz, a 14%os ágycsökkenés többszöröse a 2,8-4,9% között ingadozó megyei, DTFT és országos átlagnak. A finanszírozási okokra visszavehető működő ágyszám leépítésnek köszönhetően a felvett betegek száma 22%-kal csökkent, és 2004-ben már csak 21 602 beteg ellátását tudták biztosítani. Az önkormányzati intézmény mellett a Máltai Szeretetszolgálat Vácon rendezte be 107 férőhelyes Szeretet Kórházát, melynek körzete ugyancsak túlnyúlik a város határain. A Honvédelmi Minisztérium 91 ágyas fekvőbeteg otthona Verőcén található.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a rászorulóknak jelentős része, különösen a fővárosban dolgozók gyakran akkor is a központi fekvésű, jól felszerelt, az átlagosnál jobban műszerezett budapesti kórházakat részesítik előnyben, ha lakóhelyükön, illetve a szűkebb térségükben adott a lehetőség a fekvőbeteg-ellátás igénybevételére.

7.3. Szociális ellátás

7.3.1. Alapellátás

A térség kiépítettnek nem mondható szociális ellátórendszerének leggyengébb láncszeme az alapellátás, annak ellenére, hogy a többször módosított szociális törvény a települési önkormányzatok kötelező feladatává tette a rászorulóknak részére a napi egyszeri meleg étel biztosítását valamint az otthoni segítségnyújtást. 1997-ben a szociális ellátás keretében – önkormányzati rendelet által meghatározott jogosultsággal rendelkezők számára kedvezményes áron –11 település biztosított étkezést 375 fő részére. 2004-re a szociális étkezést nyújtó települések köre hétre szűkült le (Kosd, Nagymaros, Penc, Püspökszilágy, Rád, Sződliget és Vác), míg az ellátottak száma csak 338 főre esett vissza. A kistelepülésekben szüntették meg a szolgáltatást, részben a jelentkező igények alacsony száma miatt, részben a költségek növekedése miatt.

Eltérő gyakorlat alakult ki a szociális ellátás keretében nyújtott étkezés feltételeiről. Vannak települések, melyek önálló formában is működtetik, más települések csak a házi segítségnyújtás részeként. A házi segítségnyújtás ellátás a kisebb-nagyobb ügyintézés, mosást, takarítást vagy ápolást takarja. Igen elterjedt kistelepüléseken, hogy a házi segítségnyújtás szolgáltatásait az ebédkihordással azonosítják. Az elsősorban idősek célszámát érintő ellátás mutatói 1997 és 2004 között romlottak. 1997-ben hét településen biztosították az ellátást 300 fő részére, hét évvel később már csak hat településen működött a szolgáltatás, mely 153 idős életminőségének javításához járult hozzá. Az ellátottak számának csökkenésében szerepet játszott Sződliget szociálpolitikájának változása is: míg 1997-ben a szociális étkeztetést csak a házi segítségnyújtás keretében biztosította, 2004-re már a két alapellátási forma önállóan is létezett. A sződligeti változás azonban nem magyarázza a visszaesést, minden településen kevesebben éltek a lehetőséggel, miközben az idős népesség számának növekedése nem állt meg. A változás mértékét jól érzékelteti a területi összehasonlítás: 1997-ben 1000 fő hatvan év feletti lakosra vetített ellátottak száma minden területi összehasonlításban a legkedvezőbb ellátásra utalt, 2004-ben már csak a közismerten alacsony kiépítettségű Pest megyét előzi meg a térség.

A szolgáltatás iránti igény radikális csökkenését számtalan ok együttes hatása idézhette elő: az ellátásért fizetendő díjak jelentős emelkedése, az öregek bizalmatlansága éppúgy, mint az a gondolkodás, mely a szociális ellátást nem az életminőség javításával hanem szegénygondozással azonosítja. Bármilyen is húzódjon meg a kedvezőtlen folyamat mögött, tény, hogy *a kistérség Börzsöny és Cserhát területien megülő településein és a növekvő népességű Vácukán és Váchartyánban nem épült ki az alapellátás egyetlen formája sem.*

A házi segítségnyújtás speciális formája a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, melynek alkalmazásával az egyedül élő idősök megszokott otthoni környezetben tartását, és ezzel együtt az intézményi rendszer tehermentesítését lehet elérni. A térségben nem épült ki a hálózat egyetlen településen sem, Vácon csak a tervbe vételig jutottak el.

A nappali és alapellátásban foglalkoztatottak számában végbement drasztikus – kétharmados – csökkenést a váci ellátórendszer változása okozta. 1997-ben 73 gondozó dolgozott a térségi rendszerben (közülük 49 Vácon), hét évvel később számuk 24 főre csökkent (Vácon 11 gondozó maradt)! Az önkormányzatok számára egyik legnagyobb kihívás a szakképzett szociális gondozók bérének kigazdálkodása, a bevált gyakorlat szerint a kiadásokat nagyon sokszor az önkormányzatok közhasznú munkások beállításával csökkentik, mely a költségek visszaszorításában sikeres megoldás, de az ellátás minőségének romlásához vezet. 1997-ben egy gondozóra 11,4 fő ellátott jutott, mely minden területi összehasonlításban a legkedvezőtlenebb személyi feltételeket jelezte. A foglalkoztatottak számának csökkentése azonban nem állt meg, melynek eredményeként 2004-ben egy ápolóra, szociális munkát végzőre már 25 ellátott jutott, kétszer annyi, mint országosan, a Dunakanyar térségében vagy a megyében!

Általános gyakorlat, hogy az alapellátás szerves részét alkotó családsegítést összekötik a gyermekjóléti alapszolgáltatások biztosításával. A térség legtöbb települési önkormányzata a váchartyáni Együtt a Gyermekekért Gyermekjóléti és Családsegítő Társulással kötött szerződést a szolgáltatások biztosítására. Csak Kismaroson, Verőcén nem működik a családsegítés és önálló gyermekjóléti családgondozók foglalkoznak a kliensekkel, ezt a feladatot Nagymaroson a város Gyermekjóléti Szolgálat látja el.

Összességében elmondhatjuk, hogy a kistérség szociális ellátórendszerében a nappali és az alapellátási feladatok megszervezésében és a célcsoportok elérésében mutatkozik a legnagyobb hiányosság. Amennyiben a statisztikai adatokból tükröződő tendencia tovább folytatódik különösen a beköltözés által nem érintett, öregedő falvakban válik az idősök helyzete kritikussá.

7.3.2. Nappali ellátás

A tapasztalat azt mutatja, hogy a szocializmus alatt kialakult nappali intézményrendszer térbeli kiterjedtsége határozza meg egy-egy térség szolgáltatási szintjét napjainkban is. Nincs ez másként a kistérségben sem. A kilencvenes évek fordulóján a 19 település közül négy tartott fent idősök klubját: Vác, Kosd, Verőce és Nagymaros.

20. tábla: Nappali és alapellátás mutatói

Területi egység	1000 fő 60 év felettire jutó nappali ellátottak száma		1000 fő 60 év felettire jutó házi segítségnyújtásban ellátottak száma	
	1997	2004	1997	2004
Acsa				
Csörög				46,6
Csóvár				
Galgagyörk				
Kismaros				
Kisnémedi				
Kosd	57,6	52,3		
Nagymaros	24,3	22,1	10,1	9,6
Penc				4,3
Püspökhatvan				
Püspökszilágy			31,6	
Rád				
Szokolya			5,9	
Szöd			6,3	
Sződliget			135,5	44,9
Vác	13,5	7,6	30,0	12,6
Vácduka				
Váchartyán				
Verőce	40,4	35,0	16,2	14,6
Dunakanyar kistérség	12,7	9,0	24,7	11,2
<i>Pest megye</i>	8,9	7,6	15,5	10,7
<i>DTFT</i>	19,0	14,9	16,6	12,1
<i>Magyarország</i>	20,0	18,7	20,4	20,6

Forrás: T-Star

Másfél évtizeddel később a nappali ellátás változatlanul csak ezeken a településeken működik: Verőcén, Nagymaroson, Kosdon az ellátást csak egy-egy helyen biztosítják, míg a térségközpontban a település eltérő részein, összesen három klubhelyiséget alakítottak ki. *Az elöregedés jegyeit mutató térségben a települések 20%-ában érhető el csak ez a szolgáltatás, az elöregedő társadalmú falvakban egyetlen nappali intézmény sem működik!* A változatlan intézményszám és a férőhely kapacitás teljes kihasználása ellenére az ellátottak száma közel 20%-kal csökkent a váci klubok férőhelyeinek lefaragása miatt. (az épületet hajléktalanok ellátásához szabadították fel). Így 2004-ben a négy településen már csak 122 idős vehette igénybe az ellátást, miközben a térség időskorú népessége 13629 fő! Nem meglepő, hogy az időseket a szolgáltatás gyakorlatilag nem éri el, mert az idősek klubjának működtetése csak 3000 főnél nagyobb lélekszámú településeken kötelező feladata az önkormányzatoknak. Az 1000 fő 60 év feletti lakosra vetített ellátott szám 1997-ben még 12 fő volt, 2004-re 9 főre esett vissza, miközben az idősek számának növekedése folyamatos. A váci kistérség nappali ellátásában csak a nagyon alacsony értékkel rendelkező Pest megyét előzi meg az összehasonlításban.

A nappali intézményi ellátáshoz tartoznak a fogyatékosok Fejlesztő Napközi Otthona, valamint a Fogyatékosok Napközi Otthona, melyeket a váci önkormányzat tart fent. A család terheinek csökkentését, a középsúlyos vagy még nagyobb mértékű értelmi fogyatékoságú gyerekek közösségi élethez szoktatását, a közösségi viselkedési formák elsajátítását és nem utolsósorban a család elszigetelődésének feloldását biztosítja a fogyatékosok nappali ellátása. A 12

férőhelyes Fejlesztő Napközi Otthonba 6 éves kortól járnak a gyerekek. A szülők által létrehozott „Együtt az ép gyerekekkel” alapítvány által vásárolt kisbusz lehetővé teszi a gyerekek napi szállítását tehermentesítve a szülőket. A fenntartó a városi önkormányzat, azonban nemcsak a városból, hanem a kistérségből és Nógrád megyéből is fogadják a jelentkezőket.

A felnőtt fogyatékosok nappali ellátását és foglalkoztatását a 20 férőhelyes Fogyatékosok Napközi Otthonában oldják meg. A foglalkoztatás elengedhetetlen része a munkavégzés, mely a készségek szinten tartását éppúgy szolgálja, mint a jövedelemszerzést. A felnőttek részére az üllői székhelyű Civil Szolgáltató KHT. biztosította a munkát, mely 2006-ban a működési feltételek szigorodása miatt kivonult a térségből. Szociális foglalkoztatók csak az előírásoknak megfelelően kialakított munkahely esetén vállalják a foglalkoztatás biztosítását; ezt a feltételt jelenleg helyszűke miatt az önkormányzat nem tudja teljesíteni.

A hajléktalanok nappali intézménye szolgáltatásait a hajléktalanok a hét öt napján vehetik igénybe. Lehetőségük van a tisztálkodásra, a mosásra, az ételmelegítésre vagy a főzésre. Az intézmény szolgál postacímként, és ügyes-bajos dolgaik elintézését könnyíti az információnyújtás is. Vác városa egy 20 férőhelyes Nappali Melegedőben biztosítja a szolgáltatásokat.

7.3.3. Bentlakásos intézményi ellátás

A kistérség bentlakásos intézményhálózatára a fenntartói és az ellátási forma szerinti pluralizmus jellemző. Az ezredfordulóra kialakult a tartós bentlakást biztosító intézmények szerkezete. 2005-ben 14 intézmény működött a térségben, közülük 10 az öregek bentlakásos gondozását látja el. Az intézmények számában elmúlt közel egy évtized alatt bekövetkezett egyharmados növekedést az öregkorúak otthonainak gyarapodása okozta, mely azonban jelentősen elmaradt a szuburbanizáció által leginkább érintett Szentendrei és Pilisvörösvári kistérségek valamint a megyei növekedés mögött.

A másik, figyelemre méltó változás a fenntartók összetételében ment végbe: a megyei és a települési önkormányzatok mellett megjelentek a társadalmi szervezetek, az alapítványok és az egyház is. A nem önkormányzati fenntartók száma azonban meglepően kevés, és egy kivétellel csak az idősgondozásban vállaltak feladatellátást. A Római Katolikus Egyház Szeretetotthona Verőcén nyitotta meg kapuit, társadalmi szervezet Sződligeten (Kék Duna Otthon) és alapítvány Szokolyán (Sárkányölő Szent György Otthon) az állami normatívából valamint az ellátottak befizetéseiből tartják el magukat.

21. tábla: Bentlakásos intézmények típus és fenntartó szerint, 2005

Fenntartó	Időskorúak otthona, gondozóháza	Fogyatékosok otthona (felnőtt)	Fogyatékosok rehabilitációs lakóotthona	Hajléktalanok átmene-ti szállása	Összes
Társadalmi szervezet	1				1
Alapítvány	1		1		1
Települési önkormányzat	5			2	7
Megyei, fővárosi önkormányzat	2	1			3
Egyházi jogi személy	1				1
Dunakanyar kistérség	10	1	1	2	14

Forrás: működési regisztráció, NCSSZI

Az öregek otthonainak kiemelkedő jelentőségére utal, hogy a bentlakásos intézetekben gondozottak 70%-a, 313 fő él az idősellátás lehetőségével. A megyei és fővárosi önkormányzati, egyházi intézmények nem térségi vonzáskörzetűek és az alapítványi emelt szintű ellátást biztosító két öregek otthonában is fővárosi és megyéből származó idősek élnek. A térség időseinek intézményi ellátását nem vállalja fel a 138 férőhelyes váci öregek otthona sem, ahova a kilencvenes évek közepétől már csak városi lakosok kerülhetnek be, ha a várólistán rájuk kerül a sor.

A bentlakásos öregek otthonának fenntartói szerkezete miatt a térségben a magára maradt idősek elhelyezése teljesen megoldatlan.

Az önkormányzati fenntartású intézményi infrastruktúra legnagyobb gondja, hogy a szigorú előírásoknak nem mindig felelnek meg (ezzel magyarázhatók az ideiglenes működési engedélyek), az eredetileg más funkciójú épület átalakítását, felújítását a rendelkezésre álló szűkös források nem vagy csak lassú ütemben teszik lehetővé.

A bentlakásos ellátás másik nagy célcsoportját a fogyatékosok alkotják. A kistérségben 2001-ben 4232 fogyatékkal élőt írtak össze a népszámlálási biztosok, a fogyatékosok alig több mint 10%-a él intézetben. Az önálló életvitelt biztosítja a váci Diadalív lakóotthon, melyet a Mozgáskorlátozottak Közép-Magyarországi Regionális Egyesülete alakított ki és működtet. A lakóotthonban önálló lakások valamint oktatásra, foglalkozásra alkalmas helyiségek és információs szolgálat működik. Sződligeten, a felnőtt értelmi fogyatékosok gondozására szakosodott, 110 férőhelyes Viktor Speciális Otthont a megyei önkormányzat férőhely kapacitás teljes kihasználtságával működteti.

Vác törvényben meghatározott feladatellátási kötelezettségének megfelelően a városban élő hajléktalanok számára tartja fent a Hajléktalanok Átmeneti Szállását. A szálláson a hajléktalanok mosakodhatnak, moshatnak, ételt melegíthetnek és az éjszakát is a szálláson tölthetik. A 10 férőhelyes intézményt eredetileg konténerlakásokból alakították ki, de a hely nem volt alkalmas a működéshez kötött feltételek biztosítására, ezért a szállót átköltöztették jelenlegi, a feltételeknek megfelelő épületbe.

A bentlakásos intézmények számának növekedése kedvező változásokat indított el a foglalkoztatottak összetételében és nem utolsó sorban az ellátás minőségében. A 249 munkahelyet biztosító szakellátásban kedvező elmozdulás ment végbe a gondozással és ápolással foglalkozó alkalmazottak javára: összes foglalkoztatotton belüli arányuk 2004-re elérte a 61%-ot. Ennek köszönhetően javult az ellátás minősége is, mert egy ápolóra kevesebb gondozott jut, így a szakszemélyzet több időt fordíthat a gondozottakkal való foglalkozásra. 1997-ben hasonlóan a területi átlagokhoz, a kistérség bentlakásos intézményeiben is egy ápolóra 4,1 fő gondozott jutott, míg 2004-re már csak 2,9 fő. A 2,9 fős érték minden területi összehasonlításban a legkedvezőbb.

8. Infrastruktúra

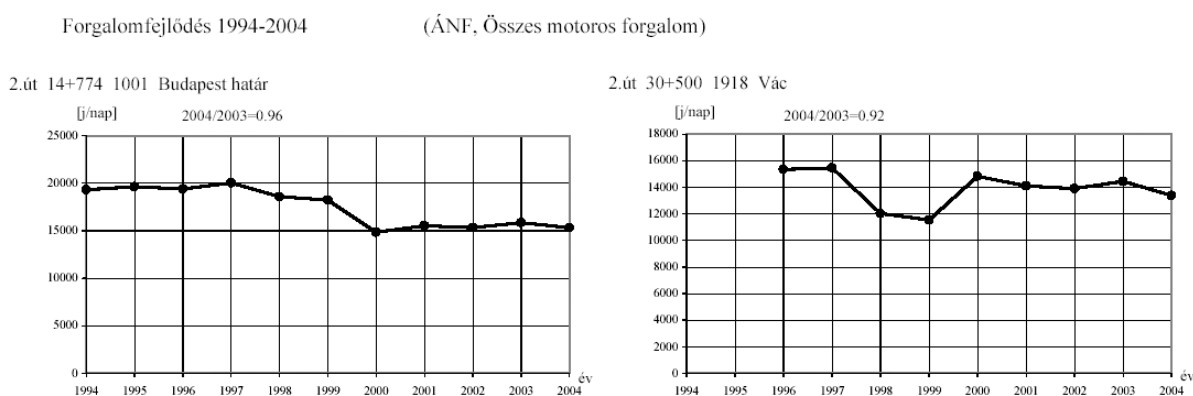
Az infrastrukturális hálózatok a legkülönbélebb energiák áramlásának kiépített csatornái, amelyek szerkezete meghatározó a régió, a kistérség és a települések életének szervezésében. A vonalas infrastruktúrák, a közúthálózat, a vasútvonalak, a vízi és a kerékpáros közlekedés lehetőségei képezik a közvetítőrendszer alapelemeit. A virtuális tér és az információáramlás a fizikai tér elérhetőségi viszonyaitól majdnem függetlenül kapcsolja a tereket össze, de természetesen a különböző szolgáltatások elérhetősége és annak sebessége ma még nem homogén teret rajzol fel. A kommunális infrastruktúra a lakossági és a gazdasági fizikai reprodukció feltételeinek alap inputjait és hulladékát kezeli.

8.1. Közlekedési infrastruktúrák

8.1.1. A közúti közlekedés

A Dunakanyar kistérségben nincs régióközpontokat összekötni hivatott autópálya, a megépült 2/A 2X2 sávós autóútra bővítése a sződi csomópontig a legmagasabb szintű összeköttetés a térségben, amelyen a Vác–Budapest távolság közigazgatási határig 20-30 percre rövidült. A 2-es főútra fűződnek fel a Duna-menti települések Vácig, az erre közvetlenül csatlakozó 12-es út pedig a Dunakanyar üdülőterületeit teszi megközelíthetővé. Az ezen kívüli úthálózat a szerutak nyomvonalát követi és a térség falvait köti össze. Definíció szerinti zsák település a térségben Kosd és Püspökszilágy, de Kisnémedi is csak Váchartyánon keresztül bír összeköttetést teremteni a világgal. Egyetlen útra fűződik fel tehát Váchartyán, Kisnémedi és Püspökszilág, ugyanígy a Rád, Penc, Csóvár, Acsa, Püspökhatvan és Galgagyörk, és a két vonal között nincs összeköttetés. Kosd Vácra keresztül bír kapcsolatba kerülni a térség többi településével, Szokolya is távolinak tűnik a térség központjától.

25. ábra: A 2-es út forgalmának változása Budapestnél és Vácnál

Forrás: Forgalomszámlálás 2005.

A közúti forgalom volumene a 2-es úton Budapest határánál 1995 és 1997 között napi 20-23 ezer egységjármű körül alakult, de 2000 után 15-16 ezer egységjármű közelében stabilizálódott. Vácnál a fenti ábrán jelölt csomópontban az 1995-ös 17 ezerről 14,5 ezer egységjárműre csökkent a forgalom. A 2A-n 2000-ben Dunakeszinél 14 ezer, Vácnál is 12,5 ezer egységjárművet számláltak, 2005-re Dunakeszinél a forgalom már meghaladta a 21 ezer járművet, míg Vácnál kisebb a növekedés, ott 13,4 ezer jármű használta az utat naponta.

A 2-es és 2A-n kívül csak a 12-es út forgalomterheléséről találhatunk információt. A 12-es út 4-es kilométerénél Verőcén 1995-ben mintegy napi 6 ezer járművet számláltak, 2000-ben 8900, 2005-ben 8600 a napi forgalom. Zebegényig ennek a forgalomnak csak kisebb része jut el, 1995-ben nem érte el a fogalom a 2 ezer járművet naponta, 2000-ben már 3200, 2005-ben 4600 a napi átlagos forgalom. A napi átlagos adatok ezen az úton keveset mondanak, hiszen szezonban és hétvégeken ennél lényegesen nagyobb forgalmat bonyolítanak le az utak. Különösen Verőcén és Kismaroson sokasodnak meg az autók, mert a saját és a környező települések üdülő forgalmán kívül a Déli-Börzsöny kiránduló turizmusának is jelentős része náluk kanyarodik el közvetlen úti célja felé.

Az úthálózat sajátos párhuzamosságai, így a térségen belüli települési kapcsolatok nehézsége mellett az utak minőségével adódik a legtöbb gond. Szinte minden települési összekötő út felújításra szorul és kérdéses, hogy a PEMÁK mennyi forrást fog ebben a térségben felhasználni. A települési belterületi utak felújítására évek óta lehetőség van 50%-os állami támogatás mellett pályázni a régiónál, mindazonáltal az ehhez szükséges önrész csak néhány településen áll rendelkezésre.

8.1.2. A vasúti közlekedés

Kötőpályás forgalom a Dunakanyar kistérségben négy vasúti és egy kisvasúti irányban lehetséges. A legforgalmasabb a nemzetközi forgalmat is bonyolító, zömében azonban elővárosi közlekedésre használt (Érsekújvár-Szob-)Nagymaros-Kismaros-Verőce-Vác-Sződliget-Sződ-Budapest vonal, amely az országban elsőként bevezetett ütemes zónázó menetrendnek köszönhetően a váci vasúállomást 23 percnyi távolságra hozta a Nyugati-pályaudvarhoz. A vonalon viszonylag nagy sűrűséggel járnak a vonatok mindkét irányban, ami megfelelő összeköttetést teremt a Duna-parti települések számára. A váci állomáson az összes irányból és irányba mintegy kétszáz vonat áll meg naponta.

Sokkal kisebb járatsűrűséggel üzemel a Budapest-Veresegyház-Vác közötti vonal, amely egyébként már közlekedési árnyékhelyzetben lévő Csörögöt és Váchartyánt is érinti. (52 járat) A Vác-Aszód vonal a térség községei közül Kisémedit érinti (10 járat).

A térségi központot elkerüli a Galga-menti települések közül Acsát, Püspökhatvant és Galgagyörköt érintő Balassagyarmat-Aszód (-Budapest) vonal (18). Emellett egy Balassagyarmat és Hatvan, illetve Drégelypalánk-Hatvan közötti járat érinti ezeket a településeket.

A térségben Rád, Penc, Csővár és Vácduka nem elérhető vasúton. 2006-tól már nem tölt be közszolgálati funkciót a Kismaros-Királyrét kisvasút, így a 15-20 km/h sebességgel közlekedő kis szerelvények a személy és áru fuvarozásban csak alternatív útvonalat, inkább turisztikai attrakcióként értékesíthető kínálatot biztosít. Kötőpályás közlekedése csak e kisvasúton keresztül van Szokolyának.

8.1.3. Közúti közösségi közlekedés

A térkapcsolatok alakulásában kulcsszerepet játszanak a közszolgáltatások helyei és térségi elérhetősége, amit a közösségi közlekedés rendszere hivatott biztosítani. A közutakon a településközi buszjáratok működtetésére monopóliummal rendelkezik a Volánbusz, amely azonban a jövedelmezőség mérlegelése mellett nyit vagy sem új viszonylatokat. A térségben van egy település, Nagymaros, amelyet nem érintenek buszjáratok, bár több mint 50 vonat biztosítja a város elérhetőségét és szolgálja a lakosokat.

A térségben 35 viszonylatban közlekednek a Volánbusz járatai, ebből mindössze 9 nem érinti a térség központját. A járatok közül 8 csak Vácot kapcsolja össze más központokkal Budapest-Balassagyarmat vonalon, illetve a nógrádi területek elérhetőségét biztosítja. Ezek közül több viszonylat napi egy vagy két járatot jelent, tehát nem különösebben intenzívek a nagyobb távolsági kapcsolatok. Vác a közvetlen szomszédságában lévő településekkel intenzív kapcsolatokat fenntartó menetrenddel rendelkezik, akár részei a kistérségnek, akár nem.

A térség települései közül nincs Vácról járat Nagymarosra – mint említettük vasúton megfelelő a kapcsolat –, de Kisnémedi és Püspökszilágy is kiesik az összes buszjárat útvonalából. Vonattal el lehet jutni Vácról Kisnémedibe, de Püspökszilágygal sem vonat, sem közvetlen buszjárat nem köti össze a térségi központot.

Nem érinti Vácot a Váchartyán-Kisnémedi-Püspökszilágy, a Sződ-Szödliget, illetve a Kismaros-Szokolya-Királyrét, valamint a Kismaros-Kóspallag-Kisinóci turistaház járat.

A többcélú kistérségi társuláson belül működő intézményfenntartó társulásokon belül az óvoda és az általános iskola alsó tagozata minden településen helyben működik, bár adminisztráció nem minden esetben maradt helyben. A 11-14 évesek iskolába járását a menetrend szerinti buszjáratok biztosítják, bár rendre reggeli zsúfoltságról számolnak be az érintettek.

8.1.4. Vízi közlekedés

A Duna nemzetközi hajózóút, a VII. helsinki folyosó. A hajózhatóság biztosítása jelenleg állandó kotrást igényel a Dunakanyarban. Emellett készül a Duna 25 dm-es merülési mélységű – nemzetközi szerződésben vállalt – hajózhatóságának biztosítását lehetővé tevő terv.

A vízi közlekedés dominanciája a motorizált szárazföldi közlekedés előtti időkre nyúlik vissza. A Duna ma belső határfolyóként létezik a térségben. A Duna térségre eső szakaszán a Nagymaros-Visegrád, Kismaros-Kisoroszi, illetve Vác-Tahitótfalu között üzemel kompátkeles. A legjelentősebb forgalmat a Vác és Tahitótfalu közötti komp bonyolítja, a dunai révek közül a második legforgalmasabb hely Mohács után.

A Dunakanyar kistérségben távolsági személy és teherszállításra vízi közlekedés korlátozottan használatos. A személyszállítás a térségben elsősorban turisztikai célokat szolgál, a hétvégi és a nyári kirándulóhajók forgalma jelentős, bár húsz éve a forgalom többszöröse zajlott a térségben. A teherszállítás egyelőre lehetetlen a térségben, mert a nincs teher kikötő a térségben, hajóállomás is csak Nagymaroson, Verőcén és Vácott üzemel.

8.1.5. Kerékpárút-hálózat

A kerékpárutak kiépítése a térségben részben megvalósult, részben a fejlesztési elképzelések fókuszában található. A Duna két partján halad az Eurovelo, az európai kerékpáros úthálózat. A kistérségben a Duna parton kiépült a kerékpárút hálózat, mindazonáltal pl. az idei árvíz jelentős szakaszon járhatatlanná tette az utat. A térséget a Vác-Gödöllő, illetve a Vác-Abony kerékpárút hálózat kiépítése érinti. Ennek előkészületi munkálatai folyamatosan zajlanak.

A jelenlegi felállásban állami segítséggel épülnek kerékpárutak, amelyek azt követően az érintett önkormányzatok tulajdonába kerülnek, de az út fenntartására nincs fedezete az önkormányzatoknak. Míg a településközi úthálózat fenntartását a benzin árába beépített útalap hivatott biztosítani, az önkormányzati utak fenntartását a súlyadó fedezi, addig a kerékpárútra nincs „központilag” biztosított forrás. A kerékpárutak fejlesztési költségeinek megtérülésére nincs remény, de a fenntartási költségeit megfelelő turisztikai hasznosítás esetén, a mellett kialakított kiszolgáló infrastruktúrák és létesítmények lehetséges kitermelni, ennek hiányában marad az önkormányzati önerő.

8.2. Kommunális infrastruktúrák

8.2.1. Ivóvíz- és szennyvízhálózat

Az elmúlt másfél évtized alatt a térségben felhasznált víz mennyisége egyötöddel csökkent, miközben a népességszáma növekedett. A változást elsősorban a nagy ipari felhasználók összetételének változása, új technológiai eljárások bevezetése magyarázza, de a lakossági felhasználás visszafogását is tetten lehet érní. Az ivóvízvezeték hálózatba bekapcsolt lakások aránya minden területi összehasonlításban kedvező, az ezredfordulón közel teljesnek mondható. A kedvező változások ellenére több településen a vezetékes vízzel ellátott lakások aránya alacsony, különösen Galgagyörkön, Sződligeten és Szokolyán. A vezetékes ivóvíz minőségéről már nem mondható el ennyire kedvező változás. Annak ellenére, hogy a Duna vízminősége Vácon jónak mondható, a folyó vízminősége nem javul. Emelkedik a nitrát tartalma, terjed az algásodás és a bakteriális szennyezettsége sem csökken. A parti szűrősű víz kezelése szükséges a Buki-szigeti kútnál bakteriális szennyezés miatt.

A kistérség területe a vízbázis miatt magas környezeti érzékenységgel besorolást kapott. A folyó közvetett szennyezéséhez, az ivóvíz bázis veszélyeztetéséhez járul hozzá a talajvíz szennyezése. A szennyvízkúp kialakulását elsősorban a háztartások szennyvizének szikkasztása idézi elő, ezért fontos kérdés a szennyvízcsatorna hálózatának kiépítése és nem utolsósorban a háztartások rácsatlakozása a vezetékre. *A csatornahálózat kiépülésében látványos változások mentek végbe a kilencvenes évek elejétől, de a települések közel fele még napjainkban sem rendelkezik szennyvízcsatornával.*

A lakások kétharmada kötött rá a csatornára, azonban a magas rákötési arány mögött a térség legnagyobb lakásállományával és leghosszabb csatornahálózatával rendelkező Vác húzódik meg. A térségi átlag értékét természetesen rontják a csatorna nélküli települések, de nem mondható magasnak a csatornahálózattal rendelkező települések rákötési aránya sem. 8305 lakásból a házi derítőbe vezetik a szennyvizet, vagy elszikkasztják.

A kistérség települései eltérő szennyvíz-elvezetési agglomerációk tagjai. A váci agglomerációba tartozó tíz település közül Pencen, Rádon, Csörögön, Szokolyán, Vácdukán és

Váchartyánban nem épült ki a hálózat. Váchartyán és Vácduka Órbottyán gesztorsággal megalakította a Szennyvízcsatorna Társulást, hogy a beruházáshoz szükséges forrásokra pályázhassanak. Acsa, Csővár, Galgagyörk, Püspökhatvan szennyvizét a püspökhatvani tisztító fogadja be. Sződ saját maga gondoskodik kommunális szennyvizének kezeléséről, míg az aszódi agglomerációhoz tartozó Kisnémedi és Püspökszilágy várhatóan 2010-ig kiépíti hálózatát.

22. tábla: Az ivóvízhálózat és szennyvízcsatorna ellátottság alakulása

Területi egység	Közüemi ivóvíz-hálózatba		Közüemi szennyvíz csatornahálózatba	
	bekötött lakások aránya			
	1993	2004	1993	2004
Acsa	86,1	95,7	0,0	68,2
Csörög		92,4		0,0
Csővár	75,7	100,0	0,0	65,7
Galgagyörk	38,7	79,1	0,0	72,6
Kismaros	97,2	100,0	0,9	54,0
Kisnémedi	94,9	97,3	0,0	0,0
Kosd	75,8	87,8	0,0	43,2
Nagymaros	98,6	99,9	24,3	71,5
Penc	85,7	96,0	0,0	0,0
Püspökhatvan	50,1	87,8	0,0	77,6
Püspökszilágy	88,4	94,8	0,0	0,0
Rád	81,6	94,1	0,0	0,0
Szokolya	74,0	82,9	0,0	0,0
Szöd	83,3	93,2	0,0	83,7
Szödliget	76,1	86,8	32,7	75,7
Vác	99,6	99,5	80,6	86,7
Vácduka	101,7	99,5	0,0	0,0
Váchartyán	89,5	97,4	0,0	0,0
Verőce	85,7	94,2	5,7	69,9
Dunakanyar kistérség	92,0	96,5	46,9	68,1
<i>Pest megye</i>	<i>76,3</i>	<i>91,8</i>	<i>16,3</i>	<i>52,5</i>
<i>DTFT</i>	<i>88,7</i>	<i>94,4</i>	<i>28,7</i>	<i>65,5</i>
<i>Magyarország</i>	<i>88,1</i>	<i>93,7</i>	<i>43,0</i>	<i>62,2</i>

Forrás: T-Star, KSH

8.2.2. Szilárd hulladék, szelektív hulladékgyűjtés

A kistérség valamennyi településen működik szervezett hulladékgyűjtés, a kötelező szolgáltatást azonban Szödon és Nagymaroson meglepően kevesen veszik igénybe a számok szerint. A szilárd hulladék mennyiségének növekedése és a térségben kívánatosnak tartott – a természeti értékek bemutatására építő – turizmus fejlesztése ellenére a szelektív hulladékgyűjtést lehetővé tevő hulladékszigetek csak néhány Duna menti településen létesültek. Vácott az önkormányzat alkalmanként megszervezi a háztartásokban felhalmozott veszélyes hulladékok – festékek, vegyszerek, elemek, stb. – gyűjtését. A sokak által kritizált, valódi megoldásként nem alkalmazható szelektív hulladékgyűjtő szigetek létesítése helyett, végleges megoldás jelentő szelektív gyűjtés sem működik, amely biztosítaná a lakossági hulladékból az újrahasznosítást.

A térség településeinek gondot jelent a régi hulladéklerakók rekultiválása, és számottevő forrást von el a kerepesi regionális hulladéklerakó kiépítése. A lakossági és intézményi hulladék szelektív gyűjtése és újrahasznosítása a következő évtized egyik fontos feladata lesz. A veszélyes hulladékok keletkezésének lassítása, szelektív gyűjtése és ártalmatlanítása ezzel együtt kezelendő probléma.

A szilárd hulladék keletkezése helyi, az elszállítása és kezelése regionális szerepkörbe kerül. A meglehetősen jól jövedelmező üzletág üzemmérete olyan nagyra nőtt, hogy az már túllép az egyes önkormányzatok által belátható és ellenőrizhető rendszeren. A hulladéklerakók, újrahasznosítók engedélyezését követően a működés ellenőrzése csekély eszköz marad a befogadó és az érintett önkormányzatok számára.

A hulladékok keletkezése, kezelése és újrahasznosítása a fizikai folyamatok legújabb technikai lehetőségei használata mellett elsőrendű fontosságú a lakosság és a gazdálkodó szervezetek tudatformálása. A szilárd és folyékony hulladékkal kapcsolatos tudnivalók tudatosítása rendkívül fontos, mert számottevően csökkentheti a deponálásra kerülő lakossági hulladék mennyiségét és a környezeti terhelést. Elősegíti azon technikai megoldások preferálását, amelyeknek a termelés és fogyasztás teljes ciklusában a keletkező hulladékok újrahasznosíthatók.

8.2.3. Energiagazdálkodás

A vezetékes gáz használatának általánossá válását regisztrálhatjuk a kistérségben, mely különösen a gázzal fűtött lakások ugrásszerű emelkedésében mérhető. A kilencvenes évek elején csak Sződön, Szödligeten és Vácott volt lehetséges a lakások gázfűtése, egy évtizeddel később a térség minden településére eljutott a vezetékes gáz. A települések között markáns eltérések jelentkeznek. Míg Sződön és Szödligeten majdnem minden lakást gázzal fűtenek, a folyótól távolabb eső falvakban a hagyományos fűtési megoldásokat részesítik előnyben.

Magyarország teljes energiafelhasználásában a nem produktív, kommunális és a lakossági szektor 57%-ot képvisel és folyamatosan növekszik, miközben adottságaihoz képest túlzott mértékben támaszkodik a szénhidrogén alapú energiahordozókra. Az energiatermelés jelenlegi rendszere nemcsak drága, hanem változatlan fenntartása mellett tovább növeli az ország importfüggőségét. Megoldást a több, kisebb erőmű működése jelenthet, mely a megújuló energiaforrások (biomassza, szél, nap) hasznosítására épül. A térségben különösen a biomassza összetett hasznosításának adottak a lehetőségei, elegendő csak a Börzsönyben kitermelt több ezer tonnányi saracolt faanyagra utalni, melyet napjainkban a kazincbarcikai erőműbe szállítanak. (A kazincbarcikai erőművet az üvegház hatású gázok emisszió kereskedelmében értékesített hazai kvótából állították át fatüzelésűre.)

A lakossági infrastruktúra következő területeként a telekommunikációs hálózat kiépülését kell érintenünk. A kilencvenes évek elejétől országszerte dinamikusan emelkedett a vezetékes telefon fővonalak száma. Az ezredfordulótól robbanásszerűen terjed az infokommunikációs technológia (IKT); a mobiltelefon és az ISDN szolgáltatás. A gazdasági szereplők által előnyben részesített, de a lakossági előfizetők körében is egyre népszerűbb integrált szolgáltatású digitális hálózathoz tartozó vonalak összes fővonalra vetített aránya 2004-ben 11% volt. A kistérség előfizetői minden területi egységgel (Pest megye, DTFT, országos) összehasonlítva kevesebb arányban élnek a digitális szolgáltatás lehetőségével. Az ISDN előfizetők legnagyobb arányban Szödligeten, Vácott és Vácdukan találhatók. A települések közötti meg-

oszlásban Sződliget és Vácduka magas aránya jelzi, hogy a lakossági előfizetők körében is terjed a szolgáltatás, mely egyben az internet használat terjedésére is utal.

9. Romák helyzete

A romák helyzetével foglalkozó részt mindenképpen szükségesnek tartjuk beilleszteni a térségi stratégiába, és véleményünk szerint a „roma kérdés” összetettsége és országosan is kiemelt volta miatt a váci kistérségben is kiemelt figyelmet érdemel. Az még kérdéses, hogy önálló fejezetként vagy más gazdasági, szociális vagy esélyegyenlőségi fejezet részeként szerepeljen.

Gondot jelent a roma népesség számának meghatározása, hiszen hivatalos statisztika csak a népszámlálás idején és identitás, „önbevallás” alapján készült. Minden érintett, maguk a romák és roma szervezetek, valamint a felhasználók, döntéshozók elégedetlenek a számokkal. A helyzetelemzéshez érkezett reakciók is hasonlatosak ehhez, de más adat nem áll rendelkezésre. Megbízhatóbb kép kialakítása érdekében a települések vezetőit kértük, hogy becsüljék meg településükön a roma népesség arányát, de ezt nem tekinthetjük hivatalos információnak.

23. tábla: Cigány nemzetiségűek száma és aránya, 2001

Területi egység	Cigány nemzetiségűek az össznépességből	
	száma	aránya
Acsa	94	6,3
Csővár	2	0,3
Galgagyörk	99	9,3
Kismaros	0	0,0
Kisnémedi	1	0,2
Kosd	29	1,3
Nagymaros	63	1,4
Penc	0	0,0
Püspökatvan	126	7,9
Püspökszilágy	0	0,0
Rád	25	1,5
Szokolya	40	2,3
Szöd	32	0,7
Sződliget	12	0,3
Vác	464	1,3
Vácduka	0	0,0
Váchartyán	5	0,3
Verőce	17	0,6
Dunakanyar kistérség	1009	1,5
<i>Pest megye</i>	<i>12465</i>	<i>1,2</i>
<i>DTFT</i>	<i>4469</i>	<i>1,1</i>
<i>Magyarország</i>	<i>205720</i>	<i>2,0</i>

Forrás: Népszámlálás, 2001. KSH

Az is világos, hogy a romák sem alkotnak egységes népcsoportot saját vallással és kultúrával, hiszen cigányság is egy erősen tagolt, egymástól nagyon különböző hagyományokkal és életstratégiákkal bírnak. A beás és az oláh cigány nem ugyanaz. Acsa, Püspökatvan és Galgagyörk esetében a népességen belüli arányukat 15%-ra becsüli a település vezetése, az

iskolában a gyerekeknek már közel harmada roma. Nem tehetünk úgy, mintha nem léteznének azok a kulturális különbségek, amelyek folyamatosan újratermelik a romák alacsony iskolázottságát, a hátrányos szociális helyzetet, ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy az asszimiláció erőltetése zsákutca. A térségben sem jellemzőek a közkeletű vélekedések a roma népesség kifejezetten magas gyerekszámáról, igaz, hogy magasabb az átlagos gyermekszám, mint más csoportok esetében, de már igen ritka a 3-4 gyermekesnél nagyobb roma család. Kivételt egyetlen csoportjuk jelent, csak a beás cigányok között jellemző a nagyszámú utód.

A romák szociális rászorultságával kapcsolatos folyamatos ellenérzések mellett nyilvánvaló, hogy nem szociális, hanem foglalkoztatási kérdéstről van szó. Azokon a területeken, ahol megmaradt a romákat hagyományosan foglalkoztató erdőgazdaság jó állapotban, pl. sokkal kevésbé jelentkeznek a szociális feszültségek. A gazdasági rendszerváltás vesztesei az alacsony iskolai végzettségű, szakképzetlen romák, akik elsőként és tartósan szorultak ki az első munkaerőpiacról. A munkanélküliség, szegénység, elszegényedés és a településen belüli szegregáció által érintett roma családok kirekesztődését elmélyíti a következő generációban újratermelő alacsony képzettségi szint, s ennek következményeként a kedvezőtlen munkaerő-piaci pozíció.

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a kistérségben a lakosság 1,5%-a, 1009 fő tartotta magát cigány nemzetiségűnek. Kiemelkedően magas lakosságon belüli arányuk Galgagyörkön és Püspökhatvanban, valamint a 2002-ben önálló településsé vált Csörögön. Az önkormányzati adatok szerint a lakosság egyötöde tartozik a roma kisebbséghez. Az alacsony munkanélküliség ellenére közülük kerülnek ki a tartós munkanélküliek csoportja, elhelyezkedésükre nincs reális esély. Helyzetüket létbizonytalanság és kilátástalanság jellemzi, megélhetésüket csak az ellátó rendszerben tartás, valamint az alkalmi feketemunka biztosítja.

A roma gyerekek között magas az általános iskolai lemorzsolódás aránya, a gyenge iskolai eredmények, az iskolai kudarcok miatt nem tanulnak tovább. A romák integrálódását tovább nehezíti, hogy a családok és a különböző intézmények (iskola, gyámhivatal, ifjúságvédelem) között nem alakul ki a gyerekek iskolai teljesítményének javulását megerősítő kapcsolat.

Örvendetes, hogy az önkormányzatok a roma gyerekek iskolai felzárkóztatását, az iskolai eredmények javítását és nem utolsósorban a továbbtanulását kiemelten kezelik. A gyerekek felzárkóztatásához az integrált oktatás éppúgy hozzájárul, mint a családok anyagi ösztönzése (Csörög) valamint a tehetséggondozás kiterjesztése a roma gyerekekre is.

10. Kulturális értékek és civil szféra

A Dunakanyar térségének egyik fontos erőforrása az itt élő emberek és közösségeik aktivitása, lokálpatriotizmusa. A lakóhelyhez kötődést nemcsak a szép természeti környezet, hanem a kulturális értékek sokszínű tárháza is erősíti. A legtöbb település története legalább a kora középkorig nyúlik vissza. Az eltérő kultúrájú, nyelvű és vallású népcsoportok egymás mellett éléséből alakult ki napjainkra a térség kulturális öröksége.

Az építészeti értékek gazdagságával jellemezhetők a települések. Minden településen található felújított és új funkcióval ellátott kúria, kastély (pl. Pencen Kozáky-kúria, Rádon Muslay-kastély, Kismarosban Gosznyi-kúria), de építészeti örökségének gazdagsága Vácott koncentrálódik. Az építészeti örökségből meg kell említeni a Váci Egyházmegye püspöki székhelyének barokk főterét, templomait, palotáit és fokozatosan megújuló történelmi épületállományát valamint szobrait.

A térségbe a 18. századba betelepített szlovák és sváb népesség hagyományos kultúrája napjainkra erősen megkopott, a nemzetiségi nyelvet is kevés idős ember ismeri és beszéli. Az egykor szlovák (Acsa, Csővár, Galgagyörk, Püspökhatvan) és sváb (Kismaros, Nagymaros, Kismenedi) népesség kultúrájának megismertetéséhez és egyes szeleteinek fenntartásához járulnak hozzá a hagyományőrző egyesületek – a kismarosi Marus Hagymányőrző Táncscsoport, a csővári és a galgagyörki szlovák népdalkörök, és a jelentős roma népességgel rendelkező Csörög roma hagyományokat ápoló egyesülete. A szlovák és a német (sváb) nemzetiségi kultúra újbóli erősödéséhez és a nyelv megismeréséhez járul hozzá az óvodákban és az általános iskolákban bevezetett nemzetiségi nevelés, valamint oktatás.

Az elmúlt évtizedek alatt kiépült a települések, kistájuk történetét és környezetét bemutató helytörténeti gyűjtemény intézethálózata is. A helytörténeti gyűjtemények, falumúzeum (Kosd, Penc, Kismaros) mellett az eredeti népművészet elemeinek felkutatását és megőrzését vállaló hagyományőrző csoportok (Dunakanyar Népművészeti Egyesület, a kosdi, rádi hagyományőrző egyesületek) is szerepet vállalnak a hagyományos kultúra tárgyi eszközeinek, a települések történetének bemutatásában, a pusztuló értékek mentésében.

A térség központja, Vác a helyi kis gyűjteményeknél egy nagyságrenddel nagyobb léptéket képvisel, hiszen a város és a térsége (korábbi szobi, váci, dunakeszi és gödöllői járás) szellemi és tárgyi örökségének megőrzését vállalja. Múzeuma „régészeti, helytörténeti, néprajzi és művészettörténeti gyűjtőkörrel védi, gyűjti, őrzi, feldolgozza és bemutatja az emberi múlt tárgyi és szellemi dokumentumait”. 2004-ben kezdte meg működését Vác város levéltára, így ismét helyben hozzáférhetők a város történelmi dokumentumai.

A hagyományos népi-nemzetiségi kulturális értékek mellett a térség jelentős művészeti potenciállal rendelkezik. Számos fafaragó, díszkovács, valamint kortárs alkotóművész (Váci Szalon, Verőcei Műhely, Dunakanyar Fotóklub) él és dolgozik a kistérségben. Lassan hagyománnyá válik Püspökhatvanban a nyári fafaragó tábor, amikor köztéri bútorok és más képzőművészeti alkotások készülnek a községben hazai és határon túli művészek közreműködésével.

A hagyományőrző csoportok mellett a civil szervezetek a Duna menti településeken aktívak és működési területük igen változatos. Megtaláljuk a települések épített környezetének védelmét felvállaló környezetvédőket (kismarosi Faluvédő Egylet, Váci Környezetvédelmi Egyesület) éppúgy, mint a tevékenységi körüket az egész kistérségre vagy annak határain is

túlra kiterjesztő zöld szervezeteket (Göncöl Szövetség, Magosfa Alapítvány, Börzsöny Akciócsoport). A civil társadalom erősödését jelzik a különböző társadalmi csoportok érdekérvényesítését szolgáló szervezetek növekvő szerepvállalása: pl. Mozgáskorlátozottak Közép-Magyarországi Regionális Egyesülete, Nagymarosi Képzőművészeti Egyesület vagy a fogyatékossgal élő gyermekek szülei által alapított „Képpel-Jellel” Beszédképtelen Mozgássérültek Szülői Alapítványa.

Az egyházak nem csak a hívők hitéleti szolgálatait látják el, egyben a helyi közösségek markáns szervező erői is. A város történetében központi szerepet játszó Váci Püspökség és a római katolikus egyház mellett működnek evangélikus, református egyházközségek is (elsősorban a szlovák betelepítésű falvakban). A nagy egyházak mellett a baptista gyülekezet is több településen jelen van.

A szuburbanizáció egyik hozadéka, hogy a betelepülők – elsősorban az értelmiségiek – részt kérnek-e a helyi közösségi élet – kultúra, politika – szervezésében és alakításában vagy a településeken belül idegen testként, elkülönülve élnek. A települések, helyi közösségek elemi érdeke, hogy a szuburbanizáció során a térségbe érkező, többnyire magasan kvalifikált, s jó esetben választott lakóhelyük iránt érdeklődő családokat valamilyen módon integrálják, bevonják a helyi kulturális, szociális életbe.

11. SWOT elemzés

A SWOT elemzés a helyzetelemzés összefoglalása. Mivel a Dunakanyar kistérségben nagyon eltérő problémák jelentkeznek a különböző területeken, a kialakult mikrotérségeket egyenként elemezzük. Mint korábban említettük, a mikrotérségek nem homogének problémáikat, lehetőségeiket illetően, jelen helyzetben azonban kooperációjuk révén ebben a felállásban valószínűbb a közös vagy koordinált cselekvésük, mint bármely más kombinációban.

Ha egy szinttel feljebb lépünk, és a kistérség egészére tekintünk, egészen más feladatok állnak a térség előtt, ha egyes településekkel számolunk, mintha cselekvő kistérségekkel számolhatunk. Az előbbi esetben a központ felelőssége, hogy a térség egészének megszervezése, a közös identitásának kimunkálása, szerepének betöltése a megyében és a régióban. Az utóbbi esetben a mikrotérségekre lényegesen nagyobb szerep hárul saját identitásuk és helyük megjelésében és érvényre juttatásában, a központ szerepe sokkal inkább a koordinációra épül, és mentori feladatokat jelent, mintsem térségszervezői tevékenységet.

Duna mente mikrotérség

Erősségek	Gyengeségek
Rendkívül változatos, gazdag élővilág, kiterjedt országos és helyi védettségű valamint Natura 2000 területek	A védett területekhez számos, egymásnak sokszor ellentmondó érdek kapcsolódik.
Nagyon jó közlekedési lehetőségek (közút, vasút, vízi út)	A településeken átmenő forgalom növekvő környezeti terhelést okoz
Duna a VII transz európai közlekedési folyosó	A Duna jobb partjával nincs közvetlen összekötés
Sok mikro- és kisvállalkozás működik, a nagy- és középvállalatok között megjelent a transznacionális tőke is.	A kkv-k tőke- és információszegények, hiányzik a hálózatba szerveződésük
Alacsony munkanélküliség, a váci és a fővárosi munkahelyek kedvező elérhetősége	Kevés az új munkahely helyben
Turisztikai potenciál kihasználására megalakult a turisztikai klaszter	A turisztikai szolgáltatások integráltsága alacsony
A magasan képzett munkaerő koncentrációja	Nő a középfokú végzettségűek munkanélkülisége
Fejlett középfokú oktatási intézményrendszer működése	A munkaerő képzése és kereslete között nincs összhang
Lakóhelyi szuburbanizáció kedvelt célterülete, kedvező demográfiai folyamatok egyes településeken	Nő a környezeti, valamint a kommunális és humán szolgáltatások terhelése
Erősödő civil szervezetek	A bevándorlás miatt a helyi társadalom integráltsága nem elég erős
A környezet terhelését csökkenti a regionális hulladékgazdálkodás és a záródó közműháló.	Még sok háztartás nem csatlakozik a szennyvízhálózatra.
Lehetőségek	Veszélyek
A Duna intenzív tranzit és rekreációs célú kihasználása	25 dm-es merülési mélységű hajózás kialakítása
A Duna-híd megépülése	Az európai transznacionális forgalom tovább növeli a környezet terhelését.
A szuburbanizáció tovább lassul	Újabb parcellázásokkal felerősödik a szuburbanizáció folyamata
A középfokú szakképzés új formáinak kiépülése	A fiatal szakképzett munkaerő iránt továbbra sem nő a kereslet.
A KKV-k megerősödésével térségen belül új munkahelyek teremtése	A nagyüzemek beszállítói köréhez nem tudnak kapcsolódni a KKV-k.
A természetvédelmi területek új szemléletű (Naturpark) hasznosítása	A területek hasznosításához kapcsolódó érdekellentétek továbbélnék.
A civil szervezetek és a helyi szereplők partnerségi kapcsolata erősödik	A civil szervezetek működési feltételei romlanak, melynek eredményeként a helyi társadalom integrációja gyengül.

Cserhátalja mikrotérség

Erősségek	Gyengeségek
A szuburbanizáció kedvező hatása a demográfiai folyamatokra	A beköltözések a nehezen megközelíthető településeket alig érintik, demográfiai szélsőségek
Alacsony munkanélküliség, ingázással elérhető munkahelyek	Ebben a mikrokozisban a legmagasabb a tartós munkanélküliek aránya
Védett, Natura 2000 területek	A turisztikai potenciál kiaknázatlan
Kiránduló, ismeretterjesztő-erdei iskola, vadász és horgász turizmus lehetősége	Térségen belül félperiférikus helyzetet eredményez a kedvezőtlen úthálózat
Jól szervezett humánszolgáltatások (oktatás, egészségügy)	A szociális alapellátás szolgáltatásainak hiánya vagy elégtelensége
Erősödő helyi gazdaság szuburb területen	Gyenge helyi gazdaság
	A közműolló nyitott
Éledő helyi közösségek, falunapok	Kevés civil szervezet, a beköltözők gyenge integrálódása a helyi társadalomba.
Lehetőségek	Veszélyek
Az irányított szuburbanizáció folytatódik.	Az előregedő, nehezen megközelíthető településeken a folyamatok nem megfordíthatók
Közlekedési viszonyok javulása a 2A kiszélesítésével	A turisztikai infrastruktúra fejlesztéséhez nem áll rendelkezésre elegendő forrás
A falusi turizmus hálózatának kiépülése	Együttműködési hajlandóság gyenge
Izotóp Információs Társulás és a Duna-Mecsek Alapítvány működése	A szennyvíz beruházások csúsznak, környezet károk fokozódnak
Honvédségi területek hasznosítása ökológiai gazdálkodás és turisztikai célokra	

Felső-Galga mikrotérség

Erősségek	Gyengeségek
Szép, változatos természeti környezet	Útviszonyok miatt perifériálisan kapcsolódik a térséghez
Gazdag építészeti örökség	A turisztikai infrastruktúra fejletlen
Kistérségi együttműködési hagyományok, Galga mente identitás	Az ökológiai gazdálkodás nyújtotta előnyöket nem használják ki
Jelentős turisztikai potenciál	A nemzetiségi hagyományok megkoptak
Ökológiai gazdálkodásra alkalmas környezet	A létező roma problémák kezelésnek hiányos a cél és eszköznrendszere
Záródó közműháló	A közösségi közlekedés nem megfelelő
Jól szervezett humán szolgáltatás (egészségügy)	A szociális ellátások hiányosak
Identitást erősítő nemzetiségi oktatás	Az önkormányzatoknak az oktatási intézmények finanszírozása gondot jelent
Hagyományőrző egyesületek	
Lehetőségek	Veszélyek
A turisztikai vállalkozások hálózatba tömörülése, együttműködés a Galga mentén	Alacsony együttműködési hajlandóság
Az ökológiai (környezetbarát) gazdálkodás – földhasználat – elterjedése, energetikai növények termesztésének elterjedése	Az új gazdálkodási ismeretek iránti csekély fogékonyság
Helyi termékek kidolgozása, kistermelői termékértékesítés felfutása alternatív megélhetést biztosít alacsony jövedelmű vagy inaktív lakosoknak	A társadalmi integrációs problémák megoldása elmarad, folytatódik a népesség eróziója

Dunakanyar Többcélú Önkormányzati Kistérségi Társulás

Területfejlesztési operatív program 2007–2013

II. Területfejlesztési stratégia

II. Területfejlesztési stratégia

2.1. Stratégiai diagnózis

A Dunakanyar kistérség a Duna éltető vízpartján és kultúrák találkozási területén található, összességében vége Magyarország és a Közép-magyarországi régió egyik kedvező helyzetű kistérsége. A kistérséget alkotó 19 település adottságai nagyon különbözők, és a kistérség térszerkezete – a természetföldrajzi adottságok, domborzati viszonyok és az arra épülő úthálózat sajátosságai folytán – töredezett. A térségen belüli különbségek természetesen, nem várható és nem célozható meg a kiegyenlítésre törekvés, hiszen egészen más funkciókat látunk el a települések. A közszolgáltatások és a munkaerőpiac ésszerű időn belüli elérhetőségének biztosítása, a nyitott és erős helyi társadalmak felértékelése, az életminőség javítása viszont reális és a fenntarthatóság elveinek megfelelő cselekvési horizontot testesít meg.

Meglehetősen nehéz egységes egészként kezelni a kistérséget, hiszen egyes területein a gazdasági és társadalmi jellegzetességek egészen mások, valamint a megoldandó problémák egymással ellentétesek. A népességüket egy évszázada folyamatosan növelő üdülőfalvak mellett több évtizedes stagnálás következményeivel, elöregedéssel küzdő, egyetlen úthálóra felfűződő, periférikus, félperiférikus helyzetű kis falvakkal találkozunk. A Duna mentén a szuburbanizálódó településeken a népesség gyors növekedése, az ellátó rendszer szűkössége, a társadalmi integráció okoz gondot, az elzártabb falvakban a lakosság fogyásának és öregeedésének megállítása igényli a települések vezetőinek kreativitását. Ebből fakadóan más-más hangsúlyt kap az egyes településen a közszolgáltatások választékbővítése, a megfelelő ellátási színvonal elérése, vagy a munkahelyek elérhetőségének biztosítása.

A gazdaság szerveződésének logikája a méretgazdaságosság előnyeit kiaknázni képes nagyságrendű, a gazdasági erőforrásokat és a munkaerőpiacot is koncentráló, megfelelő infrastruktúrájú városi, nagyvárosi területeket preferálja. Ennek megfelelően a budapesti, nemzetközileg is versenyképes metropolisz térség gazdaságának nyúlványai és hatása erősen érződik a váci kistérségben. A megfelelő közösségi közlekedés mellett a kistérségből 60-70 km távolságban is napi ingázással elérhető munkahelyet biztosít a főváros. Vác már kellő távolságban található Budapesttől ahhoz, hogy az egyébként szerves városfejlődés folyamán kialakult egészséges kisvárosi gazdasága életképes maradjon és viszonylag nagy területre kifejtsse vonzását. Emellett elég közel fekszik a legsikeresebb hazai gazdasági centrumhoz, és ennek nem kis szerepe van abban, hogy a kilencvenes évek átalakulását viszonylag kis veszteséggel megúszta a térség gazdasága, és rövid idő alatt, bár nem teljes egészében regenerálódott a foglalkoztató képessége is.

A térség gazdaságában a turizmus egészen új megvilágításba került, ahogy a szabadidő eltöltési lehetőségek az ország határainak kinyílásával és a trendek változásával gyökeresen átalakultak. A kistérségben hagyományosan a Börzsöny szezonális kiránduló turizmusa meghatározó, azonban ma már a fizetőképes kereslet a komplex kínálatot nyújtó területek felé mozdult el. A minőségi szolgáltatásokat nyújtó, a célterület kulturális, sport és kulturált szabadidős programokat kihasználó szállodaturizmus, a konferenciaturizmus, valamint az egészségturisztikai kínálat sikeres üzletág, amennyiben megkapja a piac eléréséhez szükséges marketing támogatást.

A Dunakanyar kistérség települései kötődéseik és együttműködési hajlandóságuk alapján három mikrotérséget hoztak létre. Mint korábban említettük, a mikrotérségek nem homogének

problémáikat, lehetőségeiket illetően, jelen helyzetben azonban kooperációjuk révén ebben a felállásban valószínűbb a közös vagy koordinált cselekvésük, mint bármely más kombinációban. A többcélú kistérségi társuláson belül a felvállalt feladatok ellátásán túl a kialakított mikrotérségi struktúra működéséről is gondoskodni kell, hiszen egészen más feladatok állnak a térség előtt, ha egyenként számolunk a településekkel, mintha cselekvő kistérségek együttműködéséről beszélhetünk. Az előbbi esetben a központ felelőssége a térség egészének megszervezése, a közös identitásának kimunkálása, szerepének betöltése a megyében és a régióban. Az utóbbi esetben a mikrotérségekre lényegesen nagyobb szerep hárul saját identitásuk és helyük meglelésében, érdekeik érvényre juttatásában, a központ szerepe sokkal inkább a koordinációra épül, és mentori feladatokat jelent, mintsem térségszervezői tevékenységet.

2.2. A stratégia készítésének elvei

A Dunakanyar Többcélú Kistérségi Társulás területfejlesztési stratégiája készítése során figyelembe vettük a Dunakanyar Térségi Fejlesztési Tanács fenntartható fejlesztési stratégiáit, Budapest és a Közép-magyarországi Régió 2007-2013-as évekre vonatkozó, bár még nem végleges stratégiai dokumentumait, valamint a korábbi tervezési anyagokat, mint Pest megyére és az agglomerációra elkészített fejlesztési és struktúraterveket.

A Dunakanyar Kistérség stratégiája a fenntarthatóság horizontális elvét figyelembe véve a kistérségben a más térségekkel és kistérségen belüli együttműködés, a gazdaság, a társadalom és a környezet fejlesztésének programja. A területfejlesztési stratégia számol azzal, hogy a Közép-magyarországi régió az ország legfejlettebb területe, s mint ilyen már nem az EU felzárkóztatási, hanem versenyképességi célterületéhez tartozik. A Kistérség ki kívánja használni határ közeli fekvését, a szlovák és magyar területek együttműködésében rejlő lehetőségeket és az EU harmadik célkitűzéséhez tartozó operatív programban rejlő lehetőségeket. A belső és külső térkapcsolatok fejlesztésében kitüntetett szerepet kap az identitásához is szorosan kötődő Dunakanyar. A stratégiát az alábbi értékek mentén tervezzük:

- **hatékonyság** – amely a gazdaság működésének, a közszolgáltatások szervezésének és elérhető biztosításának is egyaránt követelménye;
- **szolidaritás és méltányosság**, amely nélkülözhetetlen egy erős, integrált közösség kialakulásához és reprodukciójához;
- **a lokális és kistérségi értékek, épített és szellemi kultúra tiszteletben tartása, a természeti környezet megóvása**;
- **mértéktartás, reális helyzetfelmérés**, amely óvakodik túlértékelni az erősségeket éppúgy, mint a gyengeségeket, és alapja a települések közötti és térségi kapcsolatok fejlesztésének, valamint a szuburbanizációs káros hatások kivédésének;
- **elérhetőségek biztosítása és kooperáció**, amely a mikrotérségekre és a kistérség egészére is feltétele a versenyképesség növelésének.

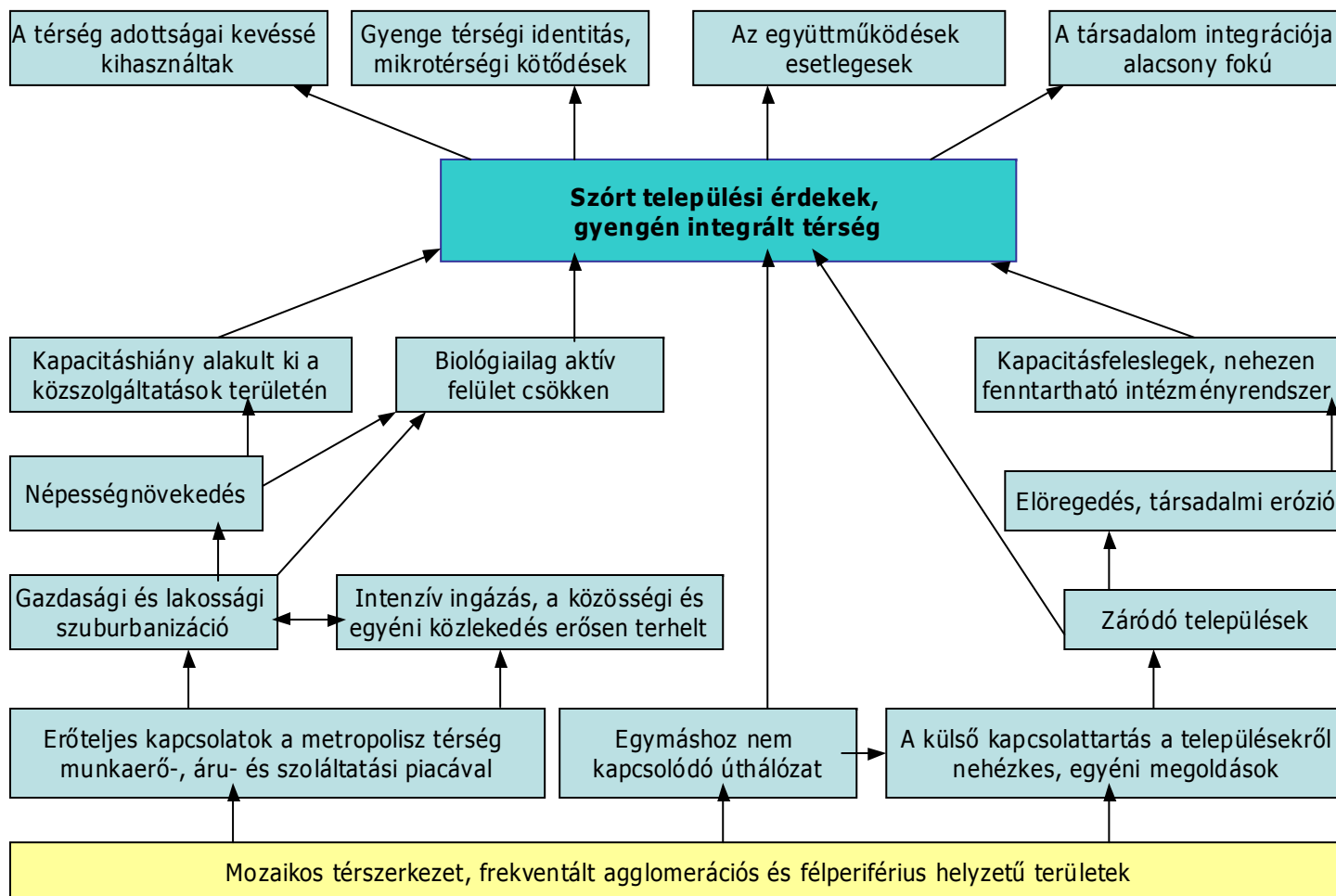
Ezek alapján megfogalmazhatjuk a Dunakanyar Kistérség stratégiai célját:

Szorosan együttműködő, a Dunakanyarban kitüntetett szerepet játszó, Budapesttel partnerséget kialakító, gyümölcsöző nemzetközi kapcsolatokat ápoló térség kialakítása, amely egészséges gazdasági, társadalmi és természeti környezet biztosít lakosainak és a térségbe érkezőknek egyaránt.

2.3. A SWOT stratégiai elemzése

Offenzív (az erősségeket és lehetőségeket kombináló) stratégiai elemek, kitörési pontok	Váltásorientált (a gyengeségeket a lehetőségekkel leküzdő) stratégiai elemek
<ul style="list-style-type: none"> – A határok megnyitásának lehetőségét kihasználó nemzetközi kapcsolatok – A Natura 2000 területek támogathatóságának kihasználása – Turisztikai termékfejlesztés és hálózatok kialakítása – A védett területek fenntartható hasznosítása – A kistérségi és távolsági közösségi közlekedés integrált rendszerének kiépítése – Klaszteresedés támogatása, a beszállítói kapcsolatok ösztönzése 	<ul style="list-style-type: none"> – Kistérségen belül a gazdasági kapcsolatok élénkítése – A szakképzés és a munkaerőpiac közelítése a TISZK-en belül és további együttműködésekkel – Környezettudatos társadalmi magatartás terjedésének elősegítése az oktatási intézményekben és felnőttképzés keretében – Civil kapcsolatok erősítése a helyi és kistérségi közösségekben, a környezettudatos társadalmi magatartás elterjesztésében – A természeti és kulturális értékek turisztikai termék formálása és a Dunakanyar kínálatába integrálása
Diverzifikált (az erősségekre építő, a veszélyekkel számoló) stratégiai elemek	Defenzív (gyengeségeket és veszélyeket kivédő) stratégiai elemek
<ul style="list-style-type: none"> – A szuburbanizáció kedvező hatásainak felerősítése az előregedéssel küzdő településeken – A védett területek bemutatásával a környezettudatosság növelése – A Duna-part fenntartható hasznosítása, rekreációs célú funkcióbővítése – Helyi termékfejlesztés a Dunakanyarban 	<ul style="list-style-type: none"> – A forrásallokáció és a fejlesztések elősegítése kistérségi koordinációval – A társadalmi integráció erősítése a településeken és a kistérségben – A vízbázisok és a talaj védelme az agrár-környezetgazdálkodás lehetőségeinek kihasználásával

2.4. Problémafa

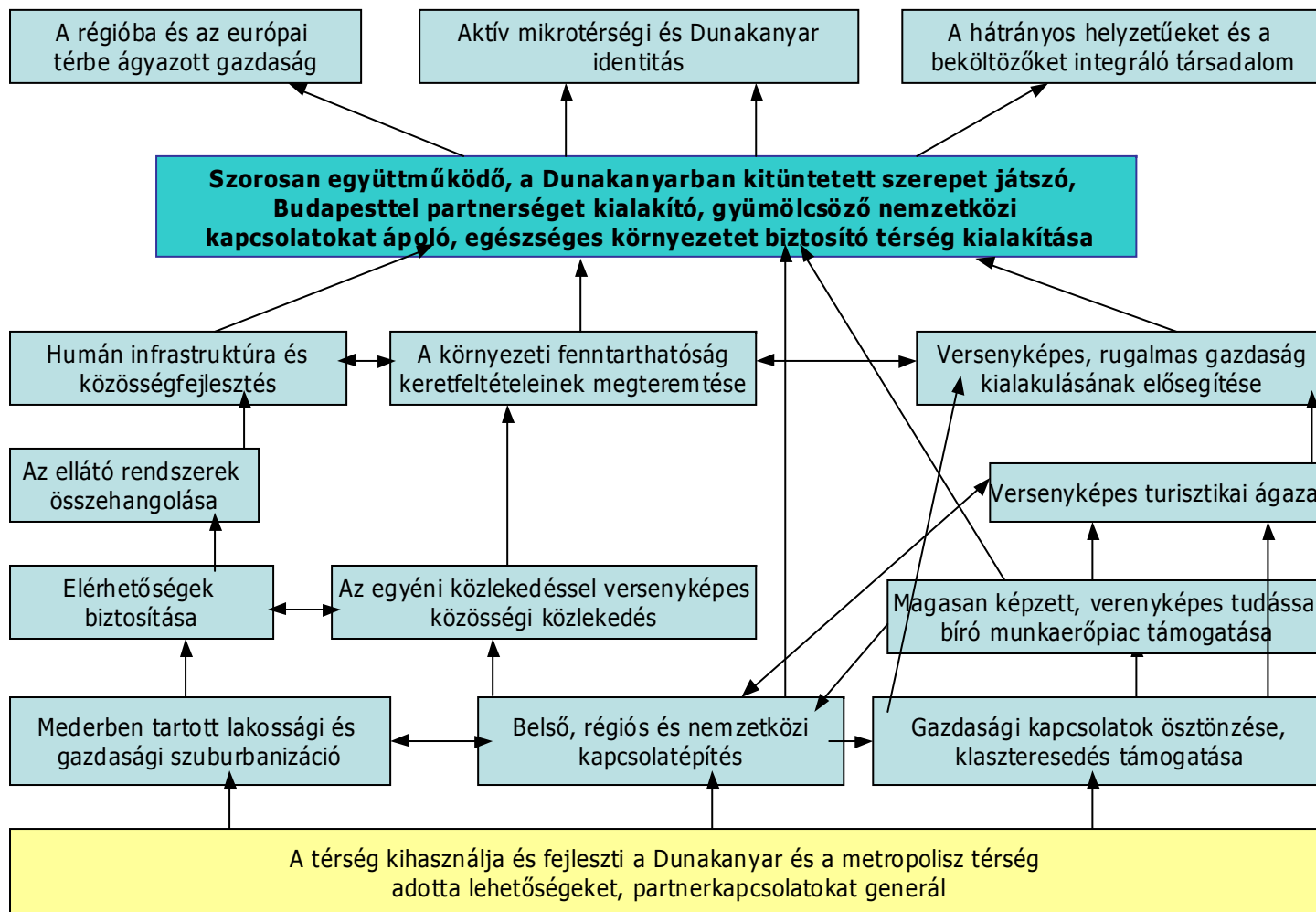
2.5. Érintettek elemzése

Érintett csoportok	Érintettség*	Motiváció	Egyéb fontos megjegyzés
I. Önkormányzatok, többcélú kistérség			
Települési önkormányzatok	5	Települési érdekek hatékonyabb képviselése térségi összefogással	Markáns mikrotérségek, a megoldandó problémák valamint azok prioritása eltérő
Dunakanyar kistérség	5	Térségi szintre emelt együttműködés, közös programok	A tartalmi együttműködés csak lassan alakul ki, így hatása is csak fokozatosan válik érzékelhetővé
Nemzetiségi önkormányzatok, CKÖ	4	Közös programok szervezése a térségben	A nemzetiségi önkormányzatok hatása a döntéshozásra gyenge
II. Speciális társadalmi csoportok			
Térségben élő lakosság	5	A program megvalósítása hozzájárul az életminőség javításához	A térség települései között markáns különbségek az életminőség mutatóiban
Beköltözők	3	A folyótól távolabb fekvő települések vonzereje miatt nő a betelepülők száma	A szuburbanizációs folyamat kezelésének eltérő települési politikái
Fiatalok	5	A fiatalok elhelyezkedési esélyei javulnak, a gyerekes családok életminősége emelkedik	
Idősek (nyugdíjasok)	3	A közszolgáltatások fejlesztésével, az idősgondozás kiépítésével az ellátások elérhetővé válnak	Az idősgondozás nem működik a térség legtöbb településén
Fogyatékkal élők	3	Non-profit szervezetek bevonásával az ellátás minősége javul, a közintézmények akadálymentesítésével a szolgáltatások elérhetővé válnak.	Mind a fogyatékkal élők, mind a többségi társadalom szemléletének változására van szükség
Kisgyermekes anyák	4	Kkv-k fejlődésével a helyi munkalehetőség bővül, alternatív munkavállalási formák és szolgáltatások elterjedése a térségben	A részmunkaidő és a távmunka lehetősége nem biztosított

Érintett csoportok	Érintettség*	Motiváció	Egyéb fontos megjegyzés
III. Gazdasági szereplők			
Helyben dolgozók	5	A foglalkoztatás bővül, a felnőttképzés biztosítja a szükséges új ismereteket	A településeken legnagyobb foglalkoztató az önkormányzat
Ingázók	3	A harántirányú utak megépítésével, a közösségi közlekedés fejlesztésével lerövidül a munkahelyek elérési ideje	A haránt irányú közlekedés a Duna állandó átjárhatóságának biztosítását is magában foglalja
Kis- és középvállalatok	3	Új szakképzési rendszer kiépülésével megfelelő szaktudású munkaerő jelenik meg a térségben	Kevés a gyakorlatban rugalmas, több feladat ellátására is alkalmas munkaerő.
Nagyvállalatok	2	Új szakképzési rendszer kiépülésével megfelelő szaktudású munkaerő jelenik meg a térségben	
Turisztikai vállalkozások	5	Folyamatosan működő szolgáltatások, évente többször visszatérő vendégek	A szolgáltatások alacsony színvonala, a kooperáció hiánya
Mezőgazdasági termelők	3	A fenntartható tájgazdálkodásra áttéréssel erősödik piaci helyzete	Az ökológiai gazdálkodás valamint a helyi termékek feldolgozása nyújtotta lehetőséggel nem élnek a gazdálkodók
Földtulajdonosok	2	A beköltözés térbeli kiterjedésével a parcellák értékesítése iránti igény növekszik	A szuburbanizáció folyamata a Duna mentén – különböző okok miatt – lelassult, a távolabbi településeken alacsony a beköltözők száma.
IV: Intézmények, szervezetek			
Alapfokú oktatási intézmények	4	A mobil szolgáltatások közös szervezése (gyógytornász, logopédus, stb.)	A szakszolgálat szűk kapacitása
Középfokú oktatási intézmények	4	A szakképzés szerkezeti átalakításával magasabb oktatási színvonal, a munkaerő-piaci igényekkel az összhang kialakítása lehetővé válik	A szakképzés tanműhelyeinek elavult, illetve hiányos felszereltsége
Egészségügyi intézmények	4	A szolgáltatások területe és kapacitása bővül, az elérhetőség javul	A szakorvosi ellátás területi lefedettsége nem teljes.
Szociális intézmények	4	A szolgáltatások kínálata bővül, a célcsoportok elérése javul	Az alapellátás nem mindenütt biztosított
Civil szervezetek	3	Közös programok szervezése, az érdekérvényesítő képesség erősödése	

* (1-től 5-ig terjedő skálán)

2.6. Célfá

2.7. A stratégia jövőképe

A Dunakanyar kistérség lehetőségeit gazdaságföldrajzi adottságai határozzák meg. A lehetőségei részben belső adottságainak kiaknázására épülnek, s nem kis részben a budapesti metropoliszt térséghez történő kapcsolódásán múlik. Már ma is érzékelhető az erőforrások kölcsönös áramlása (képzett és kevésbé képzett munkaerő, diákok, vállalkozások piaci mozgása), ennek felerősítése és a kapcsolatok intenzívebbé válása.

A térség gazdaságában a hálózatok szervezése és egységes piaci megjelenése vállalkozások közép- és hosszú távú túlélő- és versenyképessége szempontjából elengedhetetlen. A kisvállalkozások összefogásával elérhető skáláhozadék a fejlesztési lehetőségek forrásává válhat, ami a nyomasztó technikai lemaradás leküzdésében és az energetikailag és gazdaságilag hatékony termelés feltételévé válik. Nem csak a termelő ágazatokban, hanem a turisztikában is elengedhetetlen a Dunakanyar egészében a termékfejlesztés, a tematikus kínálatok kidolgozása, együttes megjelentetése a piacon. A kistérség sikeresen csak akkor tud bekapcsolódni az idegenforgalom hálózatába, ha megtalálja sajátos arculatát a Dunakanyaron belül és kialakítja speciális, helyi termékkínálatát.

A Dunakanyar kistérségben az alapfokú oktatás műszaki feltételei lényegesen javulnak, bár nem minden iskola teljes körű felújítására kerülhet sor, de lényeges előrelépés várható. Az iskolák működésében kiemelt figyelmet kap a tanárok személyiségfejlesztése, módszertani és szakmai továbbképzése, az infokommunikációs technikák használata készséggé válik. A középfokú oktatásban a TISZK és a szakképző intézmények sikeres működésének eredményeképpen lényegesen javul az oktatás színvonala, az iskolákból kikerülők problémamegoldó képessége, szakmai felkészültsége és gyakorlati ismeretei. A fiatalok elhelyezkedési nehézségei csökkennek a munkaerőpiaci igényekhez jobban igazodó szakképzés rendszerének köszönhetően.

A térségben a felsőfokú oktatás választéka bővül, a társadalomtudományok mellett a műszaki, informatikai és a turisztikai felsőfokú szakképzés lehetőségei bővülnek. Ez újabb esélyt biztosít a kistérség és vonzáskörzetébe tartozók számára, hogy bekapcsolódjanak az információs társadalom áramába, és lehetővé teszi a gazdaság és foglalkoztatás szerkezetének hangsúlyeltolódását a tudásintenzív ágazatok felé. Ennek további feltétele, hogy intenzív és hatékony hálózati együttműködés alakuljon ki nem csak a kistérségben belül, hanem a főváros intézményeivel és gazdasági szereplőivel.

A felnőttképzés és az „élethosszig tartó tanulás” elvének gyakorlati alkalmazhatóságának feltételei kiépülnek a térségben, ami további esélyeket teremt a munkaerőpiacon nem csak a tudásintenzív és felsőfokú végzettséget igénylő tevékenységek esetében, hanem a személyi és gazdasági szolgáltatások magas színvonalú biztosítása érdekében is.

A Dunakanyar Többcélú Önkormányzati Kistérségi Társulás feladatai sokasodnak a közigazgatási és közszolgáltatások ellátásának reformjával párhuzamosan. Az önkormányzatok tevékenységének finanszírozási szintje radikálisan nem alakul át, az alapfokú ellátások biztosításának feltételeiben sem lényeges javulás, sem számottevő romlás nem következik be. Az önkormányzatok „humán kapacitásainak fejlesztése” révén bővül a közszolgáltatással foglalkozók szakmai ismeretanyaga, a személyiségfejlesztés javítja a hivatalok működésének ügyfélközpontúságát és együttműködési készségét, amely összességében javítja a közszolgáltatások hatékonyságát.

A többcélú kistérségi társuláson belül viszont a lakosság ellátottsága javul a több települést ellátó speciális szolgáltatások területén. Rugalmasabbá válik a közösségi közlekedés rendszere, lehetővé válik, hogy a kisebb települések elérhetőségének biztosítása érdekében alternatív közösségi közlekedési rendszert tartsanak fenn (iskolabusz, kisbusz, iránytaxi nyújtotta lehetőségek). Az infokommunikációs technikák mindennapos alkalmazása a közszolgáltatások rendszerében alapkövetelménnyé válik, amely révén a középfokú szolgáltatások jelentős része nem igényel központokba történő utazást.

A kistérség infrastruktúrájában számottevő deficit a szennyvíz kezelése terén maradt, s ennek megoldása uniós kötelezettségünk. A tervezési periódus végére szinte kivétel nélkül megoldódnak az ezzel kapcsolatos problémák a jelenlegi szemlélet és technológiai eljárások keretein belül.

Igen sajátos és nehézkes probléma az úthálózat fejlesztése. A településközi kapcsolatokat biztosító mellékvonalak karbantartása jelent most problémát, és időről-időre felmerül útvo-
nalakat összekötő hiányzó szakaszoknak a megépítése, azonban rövid időn belül nem várható ezek egyikének sem a megvalósulása, így a térkapcsolatok szerveződése várhatóan a jelenlegi szerkezetben, de jobb minőségű utakon válik elérhetővé.

2.8. A stratégia kockázati tényezői

Kockázati tényező	Valószínűség (1-10)	A hatás erőssége (1-10)	Kockázati in- dex (valószínűség X hatás erőssége)
A gazdaság szegmenseiben nem jönnek létre a szükséges együttműködések	7	10	70
Állandósulnak a közúti közlekedési nehézségek, elhúzódnak a beruházások	8	8	64
A térségi identitásépítés lassabban halad a tervezettnél	6	9	54
Turisztikai kínálat fejlesztése és a programok integrációja nem valósul meg, a kistérségben a turisztika jövedelmezősége nem javul	5	10	50
A térség ökológiai állapota az eddigi mértékben romlik tovább	5	9	45
A Duna nyújtotta lehetőségek kihasználatlanok maradnak	5	8	40
Nem valósul meg egységes térségi marketing	5	8	40
A nemzetközi kapcsolatok csekély erejűek maradnak	4	9	36
A többcélú kistérségi társuláson belül az együttműködés nehézkessé válik	4	7	28

2.9. Stratégiai prioritások, beavatkozási területek

1. prioritás: A Dunakanyar kistérségének a Dunakanyar egészébe illesztett identitásának kimunkálása

Átfogó cél: A mikro- és nagytérségi integráció megteremtése

Indoklás:

A váci kistérség a Dunakanyar szerves részeként, annak egyik vezető szereplőjeként határozza meg önmagát. A kistérséget – hasonlóan a DTFT területéhez – töredezett földrajzi térszerkezeti adottságok, és eltérő gazdasági-társadalmi helyzetek mozaikos szerkezete jellemzi. A társadalmi és gazdasági mutatók valamint folyamatok alapján három mikrotérségre tagolódik:– Duna mentére, Cserhátaljára és Felső-Galga mentére. A leginkább kimunkált és megjelenített identitással a Felső-Galga mentén rendelkeznek, amely valódi természeti egység által meghatározott, földrajzilag jól körülhatárolható területhez kapcsolódik. A Duna mente A mikrotérségek önmeghatározása eltérő erősségű, legerősebb, leginkább megjelenített a Felső-Galga-menti mikrotérség identitása. A térbeli kötődések részben a kistérségen kívülre irányulnak, a térségen belül a gazdasági kapcsolódások meghatározók, és nem vagy csak gyengén épülnek a térség egészére jellemző és az identitás alapját biztosító rendkívül gazdag természeti, történelmi, építészeti kultúrára valamint a hagyományokra. A természeti értékek fenntartható használata, a kulturális örökség védelme és együttműködéssel hálóba szerveződése, nemcsak a térségi identitás kialakulásához és erősödéséhez járul hozzá, hanem a turisztikai ágazat fejlesztésének elengedhetetlen kritériuma is.

A kistérség természeti értékeinek – országos és helyi védettségűek valamint a Natura 2000 területek – védelmét csak az érintett szereplők – lakosság, turisták, vállalkozók – összehangolt cselekvésével lehet elérni. A természeti értékek megóvásához elengedhetetlen a tudatos használat feltételeinek kiszélesítése és a tudatos társadalmi magatartás elterjesztése. Biztosítani kell, hogy a területet használók megfelelő ismerettel rendelkezzenek arról, hogy mit, miért védenek, és mire kell a használatkor odafigyelni, hogy a természeti erőforrások fenntarthatóságát, a természeti sokszínűséget meg tudják őrizni. A természeti értékek fenntarthatóságához elkerülhetetlen a szuburbanizáció szabályozása, és a településeken belül – gyakorlatilag Vácott – a rehabilitációs területek környezetet nem terhelő hasznosítása, valamint a települések által érintett vizes területek rehabilitációja. (elsősorban a Duna part).

Az egymás mellett élő, eltérő történelmi gyökerekkel és kultúrával rendelkezők együttéléséből alakult ki a térség kulturális öröksége. A kistérség kulturális értékeinek sokszínűsége – hagyományos népi-nemzetiségi kultúra mellett figyelembe kell venni az erősödő művészeti potenciált, a történelmi építészet gazdag tárházát – ellenére sincs egységes, csak a kistérségre jellemző arculata. A térségben élők csak töredékeiben ismerik saját szűkebb környezetük értékeit, és alig rendelkeznek ismerettel a távolabbi településekről. A sváb, szlovák valamint a roma nemzetiségi kultúra erősen megkopott, de az iskolai nemzetiségi oktatás reményt nyújt a hagyományok ápolásának újbóli középpontba kerülésére, megerősödésére. A térség rendkívül gazdag történelmi-építészeti emlékekben, különösen a kistelepülések templomainak, kúriáinak és romjainak megújítása járulhat hozzá a térség kulturális értékeinek megvédéséhez.

Az erős helyi társadalmak kialakulásának elengedhetetlen feltétele a civil szerveződések jelenléte és szerepvállalása. A kistérség sajátossága, hogy viszonylag kevés civil szervezet ta-

lálható területén, azonban tevékenységekörük igen szerteágazó és az általuk lefedett terület nagysága is igen változatos. Az egy-egy településre kiterjedő néptánccsoport éppúgy megtalálható közöttük, mint a térség határain túlnyúló természet- és környezetvédő szervezetek vagy érdekképviseletet felvállaló szerveződések. A szerveződések térségen belüli szerepének erősödésével, hálózatok, együttműködésük megszervezésével, a betelepülők a helyi társadalmi – kulturális életbe történő bevonásával érhető csak el, hogy olyan erős helyi közösség alakuljon ki, mely a természeti és kulturális értékek védelmét és fenntartható használatát biztosítani tudja.

Beavatkozási területek

- A környezettudatos társadalmi magatartás feltételrendszerének megteremtése
- A kulturális örökség védelme
- Az építészeti értékek fenntartható használatának ösztönzése
- A civil szerveződések erősítése, az együttműködések térbeli kiterjesztése

2. prioritás: Környezetvédelmi és kommunális szolgáltatások, a megújuló energiák és a közlekedési infrastruktúrák fejlesztése

Átfogó cél: A környezeti fenntarthatóság keretfeltételeinek biztosítása

Indoklás:

A térséget érő környezeti terhelés forrásai közül kiemelkedik a szilárd hulladék nem megfelelő kezelése. A talaj, valamint a talajvizek szennyező forrásai a települési hulladéklerakók, melyek közös jellemzője, hogy az előírt műszaki paramétereknek nem felelnek meg. Hiányzik a talajt védő, a csurgalék beszivárgását megakadályozó megfelelő védőtakarás, és a felhalmozott szemét talajtakarása is. Az elavult, rekultivációra váró települési lerakókat nem használják az önkormányzatok, a hulladékot a csörögi, a márianosztrai és az erdőkürti telepre szállítják. A szilárd hulladékkezelés hosszú távú megoldását az Észak-Kelet-Pest-Megyei Regionális Hulladékkezelési Centrum megvalósítása biztosítja, melynek munkálatainak előkészítése már elkezdődött. 2009-től az előírásoknak megfelelő kerepesi lerakó fogadja be a térség összes településének kommunális hulladékát, és a projekt keretében a települési lerakók rekultivációját is elvégzik. A hulladékkezelés kevésbé érintett területe a környezettudatos magatartás elterjesztését erősítő szelektív hulladékgyűjtés térségi megszervezése, valamint a kommunális hulladék szerves anyag tartalmának csökkentését eredményező eljárások szorgalmazása. A környezeti terhelés csökkentése érdekében fontos, hogy előtérbe kerüljön azon technikai megoldások preferálása, amelyeknek a termelés és a fogyasztás teljes ciklusában keletkező hulladékok újrahasznosíthatók.

A környezeti terhelés másik érzékeny pontja a kommunális szennyvíz csatornahálózatának részleges kiépülése és az alacsony rákötési hajlandóság. A térség települései közül 10 községben nem épült ki még a hálózat, melynek eredményeként a háztartások szennyvizének szikkasztása erősen szennyezi a talajvizet. Gondot okoz a csapadékvíz megfelelő elvezetésének hiánya is.

A térség energiagazdálkodásban a szénhidrogén alapanyagú energiahordozók dominálnak – hasonlóan az országos tendenciához. Napjainkra általánossá vált a vezetékes gáz használata. A jelenlegi drága energiagazdálkodási rendszer alternatíváját biztosíthatja a megújuló energiaszforrások elterjedése, kisebb, a biomassza, a szél vagy a nap energiáját hasznosító erőművek

létesítése. A térségben különösen a biomassza összetett hasznosításának adottak a lehetőségei, elegendő csak a Börzsönyben kitermelt több ezer tonnányi saracolt faanyagra utalni, melyet napjainkban a kazincbarcikai erőműbe szállítanak.

A közlekedési infrastruktúrák közül különösen a közúti közlekedés szorul fejlesztésre. Míg a Dunamenti települések mind vonaton mind közúton jól megközelíthetők, a térségben definíció szerinti zsák település Kosd és Püspökszilágy, de Kisnémedi is csak Váchartyánon keresztül bír összeköttetést teremteni a világgal. Egyetlen útra fűződik fel Váchartyán, Kisnémedi és Püspökszilágy, ugyanígy a Rád, Penc, Csővár, Acsa, Püspökhatvan és Galgagyörk, és a két vonal között nincs összeköttetés. Kosd Vácon keresztül bír kapcsolatba kerülni a térség többi településével, Szokolya is távolinak tűnik a térség központjától. Az összekötő utak hiánya mellett legnagyobb gond az utak minőségével adódik, szinte minden települési összekötő út felújításra szorul.

A közösségi közúti közlekedés legnagyobb problémája, hogy a térségközpont a távolabb eső települések közvetlen elérhetősége már sokkal ritkább járatokkal biztosított. Nem rendelkezik közvetlen összekötéssel Kisnémedi és Püspökszilágy.

Beavatkozási területek:

- A környezetvédelmi és kommunális szolgáltatások fejlesztése, a környezettudatos magatartás erősítése
- A megújuló energiaforrások hasznosítása
- Az úthálózat felújítása, a települések elérhetőségének javítása

3. prioritás: Gazdaságfejlesztés

Átfogó cél: Versenyképes, rugalmas gazdaság kialakulásának elősegítése

Indoklás:

A térség gazdasági ereje a Duna mente mikrorégióban – ezen belül is Vácott – koncentrálódik. A sok működő mikro- és kisvállalkozás valamint, a nagy- és középvállalatok között megjelent a transznacionális tőke is. A kis és középvállalkozások tőkeszegények, sokan csak a fennmaradásukért küzdenek. Tevékenységükre rányomja bélyegét a fejlesztéshez szükséges tőke szűkössége, és a piaci mozgások követését és a lehetőségek felismerését biztosító információ hiánya. Az érdekérvényesítő képességük gyenge, és helyzetük erősítését szolgáló hálózat kiépülése napjainkig nem történt meg. A megfelelő tudás és technológiai fejlesztés nélkül nincs reális esélyük arra, hogy a nagyüzemek beszállítói köréhez kapcsolódhassanak, helyzetüket a piacon stabilizálják.

Míg a Dunamente mikrokörzetben elsősorban az ipari és a szolgáltató szektor határozza meg a gazdaság szerkezetét, addig a Felső-Galga mentében a mezőgazdasági termelés. Az egykor sikerágazatnak számító bogyós gyümölcstermesztés elhúzódó válságát éli. Folyamatos birtokkoncentráció jellemzi a területet, melynek következményeként viszonylag kevés számú, de nagy területet művelő üzem alakul ki. Termelés szerkezetükben az intenzív szántóföldi növénykultúra dominál, míg az állattenyésztésre szakosodott üzemek intenzív tartású tehenészetet működtetnek. Az ökológiai gazdálkodásra alkalmas környezet és a piaci kereslet növekedése ellenére sem élnek a gazdálkodók a környezetbarát gazdálkodás nyújtotta lehetőséggel.

Beavatkozási területek:

- Közép-magyarországi klaszterek szervezésébe történő bekapcsolódás
- Kistérségen belüli kapcsolatok élénkítése
- Környezettudatos gazdasági magtartás elterjesztése

4. prioritás: A térségi turisztikai kínálatának és vállalkozásainak Dunakanyar egészébe illesztett fejlesztése**Átfogó cél: Versenyképes, rugalmas gazdaság kialakulásának elősegítése****Indoklás:**

A kistérség turisztikai vonzereje a természeti és épített környezet szépgében és gazdagságában, valamint a főváros közelségében rejlik. A turizmus a hagyományos üdülő- és kiránduló területekre koncentrálódik és jellemzően tavasztól ősziig tart. Annak ellenére, hogy a térség turisztikai célterület, a vállalkozások nem tudják a meglévő környezeti adottságokat kamatoztatni. A vállalkozások nem követik a megváltozott igényeket, fogyasztói szokásokat és nem tudják a főváros közelségéből adódó előnyöket sem kihasználni. Legnagyobb gond, hogy a szolgáltatók egymástól elszigetelten működnek, hiányzik a kooperáció, mely a szolgáltatók mellett a természeti és kulturális értékek összefogott kínálatát programcsomaggá szervezve több napos tartózkodásra a térségben tartaná az idelátogatókat, valamint minőségi kínálatával évente többszöri, 2-3 napos visszatérésre csábítaná a vendégeket.

A szálláshelyek többsége az olcsóbb, tömeges szolgáltatású kategóriákba tartozik. Ugyanakkor a turisztikai szolgáltatások nem fedik le az egész térséget. A falusi turizmus infrastruktúrájának kiépítésével és összehangolt működtetésével a keleti rész települései, különösen az öregedő falvakban élők juthatnának jövedelemhez. A lehetőségek kiaknázásához elkerülhetetlen az idegenforgalomban érdekelt, eltérő tevékenységgel foglalkozó vállalkozások összefogása, tevékenységének szervezése.

A marketing tevékenység gyenge és a térség nem jelenik meg önálló, markáns arculattal a piacon. Hiányzik a szolgáltatások rögzített, egységes minőségének folytonosságát garantáló és ellenőrző minőségbiztosítási rendszer és ahhoz kapcsolódó turisztikai védjegy is, mely garantálja a vendégnek, hogy pénzéért azt a minőségű szolgáltatást kapja, melyet a kiajánlás tartalmaz.

A kistérség turisztikában és vendéglátásban érdekelt vállalkozói számára elengedhetetlen azon csatornák kiépítése, amely nagyobb, komplex kínálatot biztosító rendszerhez vezet. A nyolc kistérség tematikus turisztikai lehetőségeinek összegyűjtését és marketingjét koordináló Dunakanyar Turisztikai Klaszter nyitott a váci kistérség településein működő vállalkozások tevékenységének integrációjára.

Beavatkozási területek:

- Turisztikai termékfejlesztés
- Vállalkozói hálózatok kialakításába történő bekapcsolódás (Dunakanyar, Közép-Magyarország)
- Marketing tevékenység fejlesztése

5. prioritás: Humán infrastruktúra és közösségfejlesztés

Átfogó cél: Integrált helyi és térségi közösségek kialakítása

Indoklás:

A múlt század utolsó harmadától ellentétes irányú demográfiai folyamatok jellemzik a kistérséget. A Duna menti valamint a Váccal határos településeken ugrásszerűen megnőtt a betelepülők száma, míg a szuburbanizáció céltelepüléseitől távolabb eső falvakban a népesség elöregedése jelentkezett. A demográfiai szerkezetben végbement változásokkal nem tartottak lépést a humán infrastruktúrák, ezért az oktatási, szociális és egészségügyi ellátás nem tud mindenben megfelelni a helyi lakosság igényeinek. A lakosság életszínvonalát, közérzetét meghatározó közszolgáltatások fejlesztésének egyik legnagyobb akadálya az intézményeket befogadó épületek leromlott állapota, az elavult, hiányos eszközfelszereltség. Különösen a kisebb településeken az épületek külső és belső rekonstrukcióra szorulnak. Több intézmény is olyan épületben nyert elhelyezést, melyet más feladatra építettek, így átalakítással sem érhető el a követelményeknek megfelelő ellátás biztosítása. Különösen a kistelepüléseken a fenntartók forráshiányából fakadó szűkös anyagi lehetőségei csak a legszükségesebb lépésekre elegendők.

Az óvodai és az alapfokú oktatási intézményekben legnagyobb problémát a speciális szolgáltatások hiánya illetve részleges volta okozza. Nem biztosított a térség óvodái és általános iskolái részére a helyben elérhető fejlesztő pedagógus, a logopédus valamint a gyógytornász. A rendelkezésre álló szakember kapacitás szűkös, a szülők számára – különösen ha a térségközponttól távol eső településeken él – anyagilag is jelentős megterhelést jelent a gyermekeket Vácra vagy a nagymarosi nevelési tanácsadóba vinni. A speciális szolgáltatások iránt növekvő igény indokolja az ellátás térbeli kiterjesztését, az elérhetőség biztosítását, melynek egyik lehetséges megoldása a közösen finanszírozott utazó szakemberek alkalmazása.

A térség fejlett középfokú intézményhálózattal rendelkezik, de a munkaerőpiaccal közvetlen kapcsolattal csak kevés intézmény áll. A szakképzés szerkezete és a munkaerőpiac kereslete közötti eltérés csökkentését, a szakmunkások kedvezőbb elhelyezkedési lehetőségének növelését szolgálja a kialakítás alatt álló Területi Integrált Szakképző Központ. A TISZK azonban csak akkor tölti be feladatát, ha nemcsak a nappali képzésben vállal feladatokat, hanem a felnőttképzés keretében biztosítja az át- és továbbképzéseket, valamint koordinálja az iskolák szakmai fejlesztését, a jelentkezők iskolák közötti áramoltatását, irányítását is.

Az egészségügyi ellátás legérzékenyebb pontja a szakorvosi rendelések elérhetősége és a működők szűk kapacitása, annak ellenére, hogy a fővárosban dolgozók ellátást igénylő problémáikkal a budapesti szakrendelőket részesítik előnyben. Különösen gondot okoz a fogorvosi ellátás kiépületlensége. A folyó menti települések, valamint Szokolya, Váchartyán önálló fogorvossal rendelkezik, míg a püspökhatvani fogászat látja el az acsaiakat és a galgagyörkieket, a rádi a csöváriakat és a pencieket, valamint a vácrátóti a vácdukaiakat is.

A kistérség szociális ellátórendszerében a nappali és az alapellátási feladatok megszervezésében és a célcsoportok elérésében mutatkozik a legnagyobb hiányosság, különösen az idősgondozás szolgáltatásaiban. A kistérség Börzsöny és Cserhát területien megülő településeiben és a növekvő népességű Vácdukan és Váchartyánban nem épült ki az alapellátás egyetlen formája sem. Szűk keresztmetszet jelentkezik a mozgáskorlátozottaknak nyújtandó szolgáltatásokban éppúgy, mint a kisgyermekes családok által igényelt ellátási formákban is. A rendel-

kezésre álló szűkös anyagi lehetőségek miatt elengedhetetlen az együttműködés kiterjesztése nem önkormányzati szereplőkre is, a civil szférával valamint a főiskolával kialakított együttműködési formák járulhatnak hozzá a szolgáltatások teljesebbé tételéhez és színvonaluk emeléséhez.

Beavatkozási területek:

- A közszolgáltatások épület- és eszközállományának fejlesztése
- Szolgáltatások körének bővítése, a szűk kapacitások oldása
- Szolgáltatások fejlesztése alternatív szolgáltatók igénybe vételével

2.10. Prioritások illeszkedésvizsgálata

Dunakanyar kistérség területfejlesztési operatív programja	Országos Területfejlesztési Koncepció	Nemzeti Fejlesztési Terv II.	Közép-Magyarországi Régió Stratégiai programja	Pest Megyei Területfejlesztési és Operatív Program	DTFT terület- és infrastruktúra fejlesztési stratégiája
Térségi Identitás erősítése	Fenntartható térségfejlődés és örökségvédelem	A tartós növekedés feltételeinek megteremtése	A társadalmi kohézió erősítése	Térségfejlesztés	A fenntartható és együttműködő Dunakanyar
	Decentralizáció és regionalizmus		Élhető régió megvalósítása		
Környezetvédelmi és kommunális szolgáltatások, a megújuló energiák és a közlekedési infrastruktúrák fejlesztése	Fenntartható térségfejlődés és örökségvédelem	A tartós növekedés feltételeinek megteremtése	Élhető régió megvalósítása	Infrastruktúra fejlesztés	A fenntartható szervezetek felé vezető változások elősegítése
	Területi integrálódás Európába				
	Decentralizáció és regionalizmus				
A gazdaság fejlesztése	Térségi versenyképesség	A tartós növekedés feltételeinek megteremtése	A régió versenyképességének növelése	Gazdaságfejlesztés	A fenntartható szervezetek felé vezető változások elősegítése
	Területi integrálódás Európába				
A DTFT programjaiban integrálódó turizmus fejlesztése	Térségi versenyképesség	A foglalkoztatás bővítése	A régió versenyképességének növelése	Turizmusfejlesztés	A fenntartható szervezetek felé vezető változások elősegítése
	Területi integrálódás Európába				
Humán infrastruktúra és közösségfejlesztés	Térségi versenyképesség	A tartós növekedés feltételeinek megteremtése	A társadalmi kohézió erősítése	Humán erőforrás fejlesztése	A fenntartható szervezetek felé vezető változások elősegítése
	Fenntartható térségfejlődés és örökségvédelem				A fenntartható és együttműködő Dunakanyar

Tartalom

BEVEZETÉS	1
A STRATÉGIA ÉS OPERATÍV PROGRAM TERÜLETI HATÓKÖRE	1
ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN.....	2
I. HELYZETFELTÁRÁS	4
1. A DUNAKANYAR KISTÉRSÉG POZÍCIÓJA.....	4
2. KÖRNYEZETI TÉNYEZŐK	7
2.1. A természeti környezet	7
2.2. Környezeti állapot	9
2.2.1. Felszíni vizek.....	9
2.2.2. Felszín alatti vizek	9
2.2.3. Szilárd hulladék.....	10
2.2.4. Levegőszennyezés és zajterhelés.....	11
2.3. Épített környezetet veszélyeztető tényezők	11
3. DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK A KISTÉRSÉGBEN.....	12
3.1. Az agglomerálódás története és a szuburbanizáció jelene	12
3.2. A természetes szaporodás és a migráció demográfiai hatása.....	15
3.3. A természetes szaporodás és vándorlási egyenleg a kistérség mikrotérségeiben	16
Duna mente	16
Cserhátalja	17
Felső-Galga mente.....	19
3.4. Korszerkezet	20
4. GAZDASÁG.....	21
4.1. Agrárium	22
4.2. Vállalkozási aktivitás.....	23
4.3. A kettős könyvvitelt vezető vállalkozások adatai	25
4.4. Turizmus	26
5. FOGLALKOZTATOTTSÁG – MUNKAERŐPIAC	27
5.1. Az ingázás változása 1990–2001	28
5.2. Munkanélküliség.....	30
6. A LAKOSSÁG JÖVEDELMI ÉS JÓLÉTI VISZONYAINAK ALAKULÁSA	31
6.1. A lakosság jövedelmi színvonala	31
6.2. A lakosság képzettségi színvonala	33
6.3. A személygépkocsi sűrűség.....	34
7. HUMÁN INFRASTRUKTÚRA.....	36
7.1. Oktatás.....	36
7.1.1. Alapfokú oktatási funkciók.....	36
7.1.1.2. A közoktatási intézményi feladatellátás megszervezése a DTÖKT területén	39
7.1.1.3. A közoktatási szakszolgálati feladatellátás	40
7.1.2. Középfokú oktatás	41
7.1.3. Felsőfokú oktatás.....	44
7.2. Egészségügyi ellátás	44
7.3. Szociális ellátás	47
7.3.1. Alapellátás	47
7.3.2. Nappali ellátás	48
7.3.3. Bentlakásos intézményi ellátás	50
8. INFRASTRUKTÚRA.....	52
8.1. Közlekedési infrastruktúrák.....	52
8.1.1. A közúti közlekedés.....	52
8.1.2. A vasúti közlekedés.....	53
8.1.3. Közúti közösségi közlekedés	53
8.1.4. Vízi közlekedés	54
8.1.5. Kerékpárút-hálózat	55
8.2. Kommunális infrastruktúrák.....	55
8.2.1. Ivóvíz- és szennyvízhálózat	55
8.2.2. Szilárd hulladék, szelektív hulladékgyűjtés	56
9. ROMÁK HELYZETE	58
10. KULTURÁLIS ÉRTÉKEK ÉS CIVIL SZFÉRA.....	60
11. SWOT ELEMZÉS	61

<i>Duna mente mikrotérség</i>	62
<i>Cserhatalja mikrotérség</i>	63
<i>Felső-Galga mikrotérség</i>	64
II. TERÜLETFEJLESZTÉSI STRATÉGIA	65
2.1. STRATÉGIAI DIAGNÓZIS	65
2.2. A STRATÉGIA KÉSZÍTÉSÉNEK ELVEI	66
2.3. A SWOT STRATÉGIAI ELEMZÉSE	67
2.4. PROBLÉMAFA	68
2.5. ÉRINTETTEK ELEMZÉSE.....	69
2.6. CÉLFA	71
2.7. A STRATÉGIA JÖVŐKÉPE	72
2.8. A STRATÉGIA KOCKÁZATI TÉNYEZŐI	74
2.9. STRATÉGIAI PRIORITÁSOK, BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK	75
1. prioritás: <i>A Dunakanyar kistérségének a Dunakanyar egészébe illesztett identitásának kimunkálása ..</i>	75
2. prioritás: <i>Környezetvédelmi és kommunális szolgáltatások, a megújuló energiák és a közlekedési infrastruktúrák fejlesztése.....</i>	76
3. prioritás: <i>Gazdaságfejlesztés</i>	77
4. prioritás: <i>A térségi turisztikai kínálatának és vállalkozásainak Dunakanyar egészébe illesztett fejlesztése</i>	78
5. prioritás: <i>Humán infrastruktúra és közösségfejlesztés</i>	79
2.10. PRIORITÁSOK ILLESZKEDÉSVIZSGÁLATA.....	81

Táblázatok jegyzéke

1. TÁBLA: ORSZÁGOS VÉDETTSÉGET ÉL VEZŐ TERÜLETEK MŰVELÉSI ÁG SZERINT (HA).....	8
2. TÁBLA: LÉGSZENNYEZETTSÉG, A VÁCI MÉRŐÁLLOMÁS ADATAI, 2005.....	11
3. TÁBLA: NÉPESSÉG VÁLTOZÁSA.....	12
4. TÁBLA: A BELTERÜLET NAGYSÁGÁNAK VÁLTOZÁSA	13
5. TÁBLA: NÉPMOZGALOM MUTATÓI 1990-2004.	15
6. TÁBLA: A VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA ÉS SŰRŰSÉGE	24
7. TÁBLA: KETTŐS KÖNYVVITELŐ CÉGEK ADATAI	25
8. TÁBLA: FOGLALKOZTATÁS A DUNAKANYAR KISTÉRSÉGBEN.....	28
9. TÁBLA: INGÁZÁS 2001-BEN	29
10. TÁBLA: A LAKOSSÁG JÖVEDELMI ÉS JÓLÉTI VISZONYAINAK VÁLTOZÁSA	31
11. TÁBLA: AZ EGY LAKOSRA JUTÓ ÖSSZES „JÖVEDELEM” ÉS A TELEPÜLÉSI RANGSORBAN ELÉRT HELYEZÉS	33
12. TÁBLA: AZ ISKOLAI VÉGZETTSÉG A MEGFELELŐ KORÚ NÉPESSÉG SZÁZALÉKÁBAN, 2001	34
13. TÁBLA: FÉRŐHELYEK KIHASZNÁLTSÁGA AZ ÓVODÁKBAN, 2006.....	37
14. TÁBLA: AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK JELLEMZŐI, 2006.....	38
15. TÁBLA: TÖBBCÉLÚ TÁMOGATÁS IGÉNYLÉSI JOGCÍMEK SZERINT.....	40
16. TÁBLA: MENNYI AZ ANNYI?	40
17. TÁBLA: A KÖZÉPFOKÚ KÉPZÉS SZERKEZETÉNEK VÁLTOZÁSA.....	41
18. TÁBLA: A TANULÓK SZÁMA 2001-2005.....	42
19. TÁBLA: AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS MUTATÓI	45
20. TÁBLA: NAPPALI ÉS ALAPELLÁTÁS MUTATÓI.....	49
21. TÁBLA: BENTLAKÁSOS INTÉZMÉNYEK TÍPUS ÉS FENNTARTÓ SZERINT, 2005	50
22. TÁBLA: AZ IVÓVÍZHÁLÓZAT ÉS SZENNYVÍZCSATORNA ELLÁTOTTSÁG ALAKULÁSA	56
23. TÁBLA: CIGÁNY NEMZETISÉGŰEK SZÁMA ÉS ARÁNYA, 2001.....	58

Ábrák jegyzéke

1. ÁBRA: A PROGRAM CÉLTERÜLETE	2
2. ÁBRA: A DUNAKANYAR KISTÉRSÉG A KÖZÉP-MAGYARORSZÁGI RÉGIÓBAN ÉS A DTFT TERÜLETÉN.....	4
3. ÁBRA: MIKROTÉRSÉGEK A DUNAKANYAR KISTÉRSÉG TERÜLETÉN.....	6
4-9 ÁBRA: DUNA MENTE.....	16
10-16. ÁBRA: CSERHÁTALJA	17
17-22. ÁBRA: FELSŐ-GALGA MENTE.....	19
23. ÁBRA: AZ ÖSSZEVONT ÁTLAGOS HAVI JÖVEDELMEK „VIDÉKI” ÁTLAGTÓL VALÓ ELTÉRÉSE	32
24. ÁBRA: AZ EGY LAKÁSRA JUTÓ SZEMÉLYGÉPKOCSIK SZÁMA 2004.....	35
25. ÁBRA: A 2-ES ÚT FORGALMÁNAK VÁLTOZÁSA BUDAPESTNÉL ÉS VÁCNÁL	52